

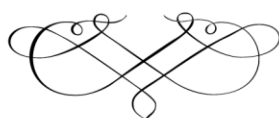

בס"ד

ספר

ורפא ירפא

מכאן שניתנה רשות לרופא
לרפאות

חודש שבט תשפ"א

ספר זה נכתב כדי להסיר את החושך שכיסה את הארץ, כמו שכתוב: "כי הנה החושך יכסה ארץ וכו'" (ישעיה ס' ב'). והמטרה היא להראות שדעת רוב הרופאים ורוב המדענים – וכן דעת רוב רובם של הרבנים והפוסקים – שאין שום סיכון בלקיחת החיסונים כנגד קורונה (קוביד 19) ואדרבה, מצוה גדולה ע"פ דעת תורה להתחסן. (ולמעשה כל אחד ואחד צריך להתיעץ עם הרופא והרב שלו, ולעשות ע"פ הוראת הדעת תורה שלו.)

כל הזכויות שמורות למכון ספרי "ניצוצי נוגה" ©

ספר "ורפא ירפא" "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות"

נלקט ונערך ע"י הצב"י רפאל דוד דייוויס ני"ו

בית המדרש תורת חכם, רח' אהלי יוסף 18,
ירושלים עיה"ק תובב"א

גירסא 1.9

חודש שבט ה'תשפ"א לפ"ג

להערות ולהארות, או לקבל את הספר, נא לכתוב לי באימייל:

verapoy.yerapey@gmail.com

מפתחות לספר "ורפא ירפא"

ה מפתחות לספר "ורפא ירפא".....

ז ~~~ הקדמת העורך ~~~.....

יא ~~~ דברי פתיחה ~~~.....

יז חלק א'.....

מי אתם, מתנגדי החיסון לקורונה, ולמה אתם נגד בריאות הציבור וחזרה לשגרה?.....

כב להפריך את המיתוסים סביב החיסון נגד קורונה.....

כג "למה התחסנתי למרות ההתלבטות, ההפחדות והרופאים שמתנגדים?".....

כו מיתוסים ותפיסות מוטעות על חיסוני mRNA.....

לה קורונה: מדוע כדאי להתחסן?.....

מא הקשר בין החיסון נגד קורונה והשליה.....

מג עושים סדר בגל שמועות "אוטואימוניות" על חיסון קורונה.....

מח הגברה תלוית נוגדנים (ADE) והיעדר הקשר לחיסון הקורונה.....

נב Open Letter from Jewish medical doctors in the UK re Pfizer-BioNTech mRNA Covid vaccine.....

נה Vaccinate, so that you can be fruitful and multiply.....

נט חלק ב'.....

דעתם של הגדולים: מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי שליט"א, מרן הראש ישיבה רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, ומרן ראש הישיבה חכם שלום הכהן שליט"א.....

סב בירור דעת מרן שר התורה הרה"ג ר' חיים קנייבסקי שליט"א.....

סג הגר"ח קנייבסקי: "גם אם הבעל מתנגד, לאשה מותר להתחסן".....

סד מועצת גדולי התורה: "להזדרז וליטול את החיסון ללא כל חשש".....

סו המועצת: "מצווה גדולה להתחסן כנגד הנגיף".....

- נשיא המועצת: חובה על נשים בהיריון להתחסן ..... סח
- הגאון רבי גרשון אדלשטיין: "אין שום חשש להתחסן" ..... סט
- הגר"י זילברשטיין שליט"א בפסק הלכה בן 2 עמודים קובע: יש לקבל את החיסון ..... עא
- לקחת את החיסון נגד ה'קורונה'? תשובת הגר"י זילברשטיין שליט"א ..... עד
- ראש ישיבת סלבודקה הגר"ד לנדא שליט"א התחסן נגד הקורונה ואמר כי צריך להתחסן ואין בכך שום סכנה ..... עו
- דעת תורה מכ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א על החיסונים ..... עז
- בית דין צדק – קהל מחזיקי הדת בא"י (דחסידי בעלזא) ..... עח
- האדמו"ר מגור שליט"א ..... עט
- האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: "חוב קדוש על כולם להתחסן מפני הנגיף" ..... פ
- הוראה בויז'ניץ לבחורים: להתחסן בחיסון נגד הנגיף ..... פ
- מענה חכם לכל הקונספירציות נגד החיסונים ..... פא
- תשובות מהרה"ג רב אשר וייס שליט"א בענין החיסונים כנגד נגיף קורונה ..... פג
- הרב חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א – רב אב"ד דבני ברק ..... פז
- הגה"צ רב בן ציון רבינוביץ – האדמו"ר מביאלא שליט"א ..... פח
- המקובל הגר"י הלל שליט"א: "אנשים ונשים, חייבים להזדרז לקבל את החיסון" ..... פט
- דעת הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א ..... צא
- קריאה נאמנה מהראשון לציון הרה"ג רב יצחק יוסף שליט"א ..... צב
- הסכמה מהרה"ג רב יצחק יוסף שליט"א לספר "החיל והחוסן" ..... צג
- הרה"ג ר' יצחק שטין שליט"א – אב"ד בית דין צדק אבני שיש פאלטישאן ..... קא
- ~ לזכרון עולם ~ ..... קיט

~~~ הקדמת העורך ~~~

- מטרת הספר -

ספר זה נכתב כדי להסיר את החושך שכיסה את הארץ, כמו שכתוב: "כי הנה החושך יכסה ארץ וכו'" ושיעה פרק ס' פסוק ב'. והמטרה היא להראות שדעת רוב הרופאים ורוב המדענים – וכן דעת רוב רובם של הרבנים והפוסקים – שאין שום סיכון בלקיחת החיסונים כנגד נדיף הקורונה (קובייד 19). ואדרבה, הריהי מצוה גדולה ע"פ דעת תורה להתחסן. (ולענין הלכה למעשה, יש להדגיש בהדגשה חזקה שכל אחד ואחד צריך להתיעץ עם רופאו הפרטי ועם הרב שלו. ועליו לעשות ע"פ הוראת הדעת תורה שלו.)

- הסיבה לכתיבת הספר -

אני ב"ה יושב ולומד בביהמ"ד, שומע שיעורים כל יום מכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכותב כל שבוע כמה חידושין דאורייתא בעלון "ניצוצי נוגה" שלי. וא"כ יש לשאול, מה לי ולסוגיית החיסונים?

זה כבר קרוב לשנה שמגיפה קטלנית משתוללת על כל העולם כולו, ולא פסח על פתחי אחינו בני ישראל. ובעוה"ר כבר נפטרו אלפים מסלחה ומשמנה של כלל ישראל, וגם הרבה מאלו שב"ה נשארו בחיים סבלו קשות ויש מהם שסובלים ל"ע עד היום מהתוצאות של המחלה.

בחסדי ה' יתברך, שהוא נקרא "בורא רפואות", המציאו הרופאים הגדולים כמה מיני חיסונים כנגד המחלה הנוראה הזאת. וב"ה מיליוני אנשים בכל העולם כבר לקחו את החיסון, ולא ראינו כמעט שום תופעות לוואי מזה. יעזור הקב"ה שהמחלה תסתלק מכל וכל מהעולם בקרוב ממש, אמן.

אמנם, דא עקא, שיש מפיצים בעולם המון טענות ושקרים שמכניסים ספקות ופחדים בלבות בני האדם. ובמו עיני ראיתי כמה קונטרסים וחוברות שכותבים "טשאלנט" של כל מיני קונספירציות ודעות מבוטלות שיש בעולם כנגד החיסון כגון: סדר עולם חדש, שינוי גנטיקה (D.N.A.), בעיות בפוריות, כניסת שבבים (צ'יפס) בגוף, G5, בונים חופשיים, 'ביל גייטס', וכו' וכו', ואין סוף לדברי הבל!

ואני עומד ומשתומם על המראה המוזר הזה, ש"פתי מאמין לכל דבר" (משלי פרק יד, פסוק ט"ו), והרבה אנשים מאמינים להם באמונה שלמה כאילו יש דברים בגו. ולמעשה, הכל הבל ורעות רוח. ואין בו קורטוב של אמת, אלא כל כולו בשקר יסודו. ולמשל, בטענתם השקרנית שהבאנו לעיל שהחיסון בדרך החדש של mRNA גורם שינוי בגנטיקה של האדם – הדבר ברור כשמש שה RNA לא משנה את ה DNA. בחלק הראשון של הספר הבאנו דעת הרופאים הגדולים והמדענים האמיתיים שמפריכים את הטענה הזאת מעיקרא. גם דוקטור אחד גדול שדיברתי עמו הסביר לי באריכות שה RNA שמכניסים לגוף מתפרק ונאבד לגמרי תוך כמה שעות בלבד.)

וביותר כאב לי אחרי שראיתי שיש שבנו בנינים גדולים של אסורים חמורים ע"פ הלכה. אמנם, כולם יסדו דבריהם על אותם קונספירציות המופרכות. וכשאינן יסוד נופל הבנין, וכל ההלכות הבנויות על פיהם אינם רלוונטיות.

כדי לחקור ולברר את הסוגיא הדק היטב, גם השתתפתי בליל שישי חורפי אחד באסיפה לבירור ענין החיסונים ששם הבטיחו לנו "שנשמע דברים שלא נשמע בשום מקום אחר בעולם, לא פי רופאים ולא מפי הממשלה". היו שם בעיקר שני "רופאים גדולים". הראשון היה רופא אמריקאי בשידור חי מארה"ב. הוא הכחיש שהמחלה הזאת גורמת מיתה, ואמר שיש לו תרופה מנוסה לזה – לעמוד נגד השמש!! (והוא אמר שכתב ספר שלם על "הרפואה הנפלאה" הזאת, והוא בעצמו היה לו הסימנים של המחלה ועמד נגד השמש יום שלם ולקח כמה ויטמינים והרי זה פלא שלמחר היה בריא כאחד האדם!!) והשני היה איזה "רופא" רוסי שהכחיש מכל וכל שיש מחלת קורונה בעולם, ואמר שהממשלה רוצה פשוט לשלוט עלינו אבל אין שום סכנה כלל מקורונה. כשדיבר על החשש הנקרא "הגברה תלוית נוגדנים" (ADE), שאלתי אותו כמה שאלות פשוטות ולא ראינו את זה כלל עם הבדיקות אצל חיסוני הקורונה, ועוד כי תופעה הזאת לא קרה אלא בבעלי חיים משא"כ בבני אדם אף פעם לא מצאנו חשש כזה [כמבואר כל זה בפנים הספר בח"א], ולאחר משא ומתן של כמה דקות בינינו נסתמו טענותיו, ושתק.....

למעשה, כשהתבוננתי איך נפלו חכמים ונבונים בפח של שקרים וכזבים שאין להם שום יסוד אמיתי, ראיתי שיש חסרון ידיעות פשוטות במדע ובחכמת הרפואה. ולכן, "כשאין דעת הבדלה מנין?". ואשר על כן, חיפשתי אם מישהו חיבר איזה חיבור להפריך את דמיונות השוא שמפיצים מתנגדי החיסונים הללו. בקשתי ולא מצאתי. ויש סיבה פשוטה לזה. כשעונים לשאלות כאלו, זה נראה כאילו נותנים לגיטימיות לדבריהם בצד מה. והרבה חכמים לא רוצים לענות להם כלל מטעם זה. וע"כ אזרתי חיל וקיימתי מה שכתוב במשנה (מסכת אבות פרק ב' משנה ה'): "וּבְמִקוֹם שְׂאִין אֲנָשִׁים, הַשְּׂתַדֵּל לְהִיּוֹת אִישׁ". ואחרי יגיעה גדולה ב"ה מצאתי שאכן כתבו על זה החכמים וכבר פירכו את כל השאלות, ולא היה לי צורך להמציא את הגלגל מחדש; ועיקר עבודתי היה רק ללקט ליקוט מכמה מקומות ומקורות. וכמאמר החכם ש"מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך", תקותי שמעט מן החכמה והשכל ידחה הרבה מן השכלות והטפשות.

הספר נעשה משני חלקים. חלק ראשון הוא ליקוט מדברי המדענים והרופאים ובעלי דעת נכונה על החיסונים כנגד נגיף הקורונה. החלק השני הוא ליקוט מדברי הפוסקים, גדולי הדור, אדמו"רים ורבנים על החיסון, כולל כמה תשובות בהלכה על זה. בחרתי בסדר הזה בדווקא. כמו כל חלק אחר בתורה, ההלכה נקבעת כפי המציאות. לגבי שאלות בהל' רפואה, יש מקודם לברר את דעתם של הרופאים הגדולים בענין. ולאחר שיש לנו ידיעות נכונות במציאות הדברים, ובדעת הרופאים והמדענים, אפשר לנו לרדת לעומקה של ההלכה. ואכן, זה מה שעשו הפוסקים והרבנים הגדולים בדורנו, ובפסקי ההלכה שלהם ברור מלילו ע"פ שיטת הרופאים, כמבואר כל זה בפרטיות בפנים הספר בס"ד.

אני רוצה להבהיר בשער בת רבים שאין לי שום אינטרסטים. אני לא עובד בשביל ביל גייטס או הבונים החפשיים או חברות G5 וכו' וכו', ולא מקבל כסף ממשרד הבריאות או מארגון הבריאות העולמי (W.H.O.) וכדומה.

- הכרת הטוב -

פותחין בכבוד אכסניא, בית המדרש הקדוש והטהור "תורת חכם" בעיה"ק ירושלים תובב"א, בנשיאות מו"ר כ"ק אדמו"ר שליט"א, הגה"ק רבי יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א.^א יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיאריך ימים על ממלכתו, כמש"כ "ימים על ימי מלך תוסיף, שנותיו כמו דור ודור" (תהלים סא, ז).

אני מביע את רגשי הכרת הטוב שטמונים בין כותלי לבבי להרה"ח ר' בנימין זיכערמאן נ"ו וכל משפחתו שיחיל על החסידים שהם גומלים אתי תמידים כסדרן. יהי רצון שיזכו לבני, חיי אריכי, ומזוני רוויחי.

מודה אני מקרב לבי לאבי מורי שליט"א, ולהבדיל בין חיים לחיים לאמי מורתי ע"ה הכ"מ, שהדריכו וחינכו אותי לגשת לכל דבר עם שכל הישר ולהסתכל על העולם כולו עם השקפה בריאה וטובה; ולא למלאות את המוח עם כל מיני הבלים ושטויות למיניהם.

עלי להודות לכל הבחורים והאברכים שדברתי עמהם על נושא החיסונים, בפרט לבחורי חמד של ישיבת תורת חכם ("הקיבוץ") שעזרו לי הרבה מאד. בפרט רצוני להודות לבה"ח פ.ה. נ"ו על עזרתו מקודש.

תודתי נתונה לבן אחי כמר בנימין חיים דייויס נ"ו על הגרפיקה לעמוד הראשון שסידר עם מומחיות יתירה. יהי רצון שיצליח בכל דרכיו ומסילותיו.

אני רוצה לתת "יישר כח" גדול להרה"ג ר' אלחנן וייס נ"ו, בעל המחבר ספר "החיל והחוסן", שמסר לידי כמה דברים חשובים כדי להכניסם בתוך הספר הזה. יהי שכרו שלם מן השמים על עבודתו הגדולה להפיץ דעת האמיתית ושכל הישר בעולם.

יישר כח גדול להגאון מוהר"ר יצחק שטיין שליט"א – אב"ד בית דין צדק אבני שיש פאלטישאן – על שנתן לי רשות להעתיק בתוך הספר את התשובה שכתב בקונטרס "הוואקסין בהלכה", שמבאר את הענין בטוב טעם ודעת.

תודתי נתונה בזה לעמותת 'מדעת' על עבודתם החשובה להפיץ דעת והשכלה אמיתית בעולם בתקופתנו שהיא תקופה של חושך ובלבול המוחין, ר"ל, ועל אישורם להשתמש עם כתבות שלהם; ועל עזרתם האישית בהמצאם כמה דברים הנצרכים לי וגם שלחו לי החומר הזה כדי להכילו בתוך הספר. בפרט אני רוצה להודות לד"ר דוד שטיינר נ"י (אימונולוג, חבר עמותת "מדעת" וחוקר בחברת טארגטג'ין) שדיבר עמי באריכות לברר לי כמה נושאים בתחום החיסונים וחיסוני הקורונה, וכתב לי כמה דברים מועילים וחשובים.

אני מודה למכון דוידסון, הזרוע החינוכית של מכון ויצמן למדע, על אישורם להשתמש עם חומר שלהם בספרנו. ובפרט לד"ר ארז גרטי (ראש תחום תקשורת המדע של מכון דוידסון) שעזר לי מאד והעיר כמה הערות טובות. (הוספתי הערותיו בתוך הספר בהערות שוליים, בשם "הערת ד"ר א.ג.").

וכן אני מכיר טובה לאירגון "הידברות" שכתבו והפיצו מאמרים מלאים חכמה ושכל על הקורונה ועל החיסונים, ותשובות ופירכות כנגד מתנגדי החיסונים. חלק מהמאמרים הללו מובאים בחלק א' של ספר "ורפא ירפא".

^א לפני כמה זמן, הייתי בקודש פנימה בחדרו של הרבי שליט"א, ואמרתי לפניו את כאבי הגדול שמדברים סרה על החיסונים כנגד הקורונה. הרבי אמר לי שאכתוב את שיטתי בספר. הספר הנוכחי הוא השתדלותי לקיים את דבריו הקדושים.

- סוף דבר הכל נשמע -

רוב הרופאים והמדענים, וגם לרבות הכי מומחים וחשובים שבהם, אוחזים שהחיסונים כנגד נגיף הקורונה המה טובים, מועילים ונצרכים; והם אומרים שאין לחשוש לסכנה בלקיחת החיסון. והוא הדין והיא המידה שרוב רובם של כל הרבנים והפוסקים בכל העולם כולו פסקו שיש לקחת את החיסונים, וביניהם הפוסקים הגדולים והידועים – ובפרט אלו שיש להם ידיעות גדולות בתחום הרפואה כגון הרה"ג רב יצחק זילברשטיין שליט"א (כמובא בפנים הספר בח"ב). וכן הוא דעת העסקנים החשובים שכל חייהם נתונים לעזור לכלל ישראל בעניני רפואה והגדולי עולם סומכים ידיהם עליהם, כגון הרב אברהם אלימלך פירר שליט"א, יו"ר ארגון 'עזרה למרפא'. ב"ה לא אלמן ישראל ויש לנו דעת תורה גם בימינו אלה, אשרינו מה טוב חלקנו!

- לקבלת מידע נוסף -

מומלץ ללמוד את הספר "החיל והחוסן" שמדבר על מצות החיסונים בדרך טוב וישר. אפשר לקבל מאת המחבר ע"י שליחות בקשה לדוא"ל: d0533155@gmail.com

וכן יש לראות את הספר "עלה תרופה" מרב אברהם המבורג זצ"ל, המכונה בשם ר' אברהם נאנסיך זצ"ל. הספר יצא לאור מחדש עם הוספות מועילות מאד. ניתן לקבלו ע"י דוא"ל Talmid208@gmail.com

ויש להדגיש בהדגשה ברורה, שלעובדה ולמעשה כל אחד ואחד ישאל את הרופא שלו ואת הרב והפוסק שלו כדת מה לעשות – אם להתחסן בחיסונים כנגד נגיף הקורונה או לא – כפי מצבו וטבעו הפרטי שלו. ועל פי דעת תורה כך יתנהג וכה יעשה.

תם ולא נשלם בעזה"ת יום ד' לסדר "ורפא ירפא" (פרשת משפטים), יום כ"ח שבט² תשפ"א לפ"ק, פה עיה"ק ירושלים תובב"א.

"וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הֵנְתֵךְ לְךָ כַּח לַעֲשׂוֹת חַיִּל לְמַעַן הָקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַזֶּה:" (ספר דברים פרק ח, פסוק י)

² יום כ"ח שבט הוא יום טוב, כדאיתא במגילת תענית (סוף פרק י"א): "בעשרין ותמניא אינטיל אנטיוכוס מלכא מן ירושלם מפני שהיה מיצר לבני ישראל, ובא להחריב את ירושלם ולהשמיד את כל היהודים ולא היו ישראל יכולין לצאת ולבא [מפניהם] ביום אלא בלילה, ושמע שמועות רעות והלך לו ונפל במקומו. ואותו היום שבטלוהו (נ"א: שיצא) משם עשאוהו יום טוב."

~~~ דברי פתיחה ~~~

- קצת מקורות העניין -

כתוב בתורתנו הקדושה: "רק שבתו יתן ורפא ירפא" (שמות כא, יט)

ודרשו חז"ל הקדושים (ברכות דף ס' ע"א וב"ק פ"ה ע"א): "... דתני דבי רבי ישמעאל דרפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות."

ופירש"י (ב"ק שם): "נתנה רשות לרופאים לרפאות - ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי:"

ובתוס' (שם) איתא: "שניתנה רשות לרופא לרפאות - וא"ת והא מרפא לחודיה שמעינן ליה וי"ל דה"א ה"מ מכה בידי אדם אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך קמ"ל דשרי:"

וכן כתוב בחדושי הרשב"א (שם): "ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. וא"ת הא מירפא לחוד נפקא. י"ל דאי לא כתב רחמנא אלא ירפא הוה אמינא שלא ניתנה לרפאות אלא מכה הבאה בידי אדם, אבל חולי הבאה בידי שמים אסור, דמי שהכה הוא ירפא, ומי שמשתדל לרפאותו כמבטל מה שנגזר מן השמים, לפיכך הוצרך הכתוב לשנות ברפוי לומר דבין בזה ובין בזה ניתנה רשות לרופא לרפאות:"

ובתורת חיים (שם) איתא: "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. שלא יאמר מה לי לצער זה שמא אטעה ונמצאתי הורג נפשות בשוגג א"נ שלא יאמר הקב"ה מוחץ ואני ארפא כ"כ בטור יורה דעה סימן של"ו והם דברי הרמב"ן ז"ל. וכתבו התוספות וא"ת והא מרפא לחודיה שמעינן ליה וי"ל דהוה אמינא ה"מ מכה בידי אדם וכו'. ועוד נראה דהוה אמינא ה"מ במכות ופצעים שנראין מבחוץ דהכי איירי קרא דכתיב והכה איש את רעהו באבן או באגרופ אבל חולי שהוא בפנים הגוף אימא לא כמ"ש הר"א בן עזרא ז"ל קמ"ל דשרי:"

וכן נפסק להלכה (טור יו"ד ריש סימן של"ו), וז"ל: "תנא דבי ר' ישמעאל ורפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות שלא יאמר מה לי לצער הזה שמא אטעה ונמצאתי הורג נפשות בשוגג והוא שיזהר מאד כמו שראוי ליזהר בדיני נפשות א"נ שלא יאמר הקב"ה מוחץ ואני ארפא שכן אין דרכן של ב"א ברפואות אלא שנהגו שנאמר (ד"ה ב' ט"ז) גם בחליו לא דרש ה' כי ברופאים ע"כ בא ללמדנו שנתנה

^א רצוני לכתוב מאמר שלם על מצות "ורפא ירפא" בעזה"י, בין ההלכתא ובין האגדתא. לעת עתה אין הזמן מספיק, ונסתפק בהבאת כמה מראה מקומות.

^ד ומצאתי משל יפה על זה בספר בן יהוידע (ברכות שם): "שם [שמות כ"א י"ט] ורפא ירפא, מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות. קשא למאי אצטרך לכפול הלשון דרפא ירפא, ונראה לי בס"ד מעשה בשני חכמי ישראל שהיו מהלכין בדרך, וראו לפניהם א' מוכה שחין מצטער מאד, אמרו לו עשה סם פלוני ופלוני ותתרפא, והיה אדם אחר הולך אחריהם נושא קופה תרמוסין מבושלים למכור, אמר להם אתם החכמים נכנסים בעניינים שאינם שלכם, ומימי לא ראיתי חכם מרפא כי החכם עסקו בתורה ומה לו אצל רפואות, ועוד איך אתם דוחקים לעשות דבר נגד רצון הבורא, שהקב"ה נתן לו צרעת, לזה ואתם רוצים להסירה ממנו, אמרו לו החכם מחוכם בכל דבר ואין זה חידוש, ועוד מה אתה נושא, אמר להם תרמוסין מבושלים, אמרו לו הקב"ה ברא תרמוסין אלו מרים כלענה, ואתה עברת רצונו ועשית אותם מתוקים, אמר להם כך דרכו של הקב"ה בורא כמה דברים שהם חסרים ורוצה שהאדם יבא ויתקנם, אמרו לו גם זה נתן לו צרעת ורוצה שהאדם ירפא אותו ממנה, עד כאן, והנה תיקשי למה לא אמרו לו ראה זו ממה שאמר הכתוב ורפא ירפא, שהיא ראה מן התורה, והשיבו לו דבר מסברה, אך נראה דאם יאמרו לו פסוק זה ישיב שהפסוק איירי בחולי הבא לאדם על ידי אדם ולא על ידי שמים, ובזה אני מודה שרשאי אדם לרפאת, לכך אמרו לו דבר על פי הסברה, ובזה יתיישב דקדוק הנזכר, דאם לא היה הכתוב כופל הלשון הייתי מפרש דלא ניתן רשות לרופא לרפאת אלא רק חולי ומכה הבא על ידי אדם, ובפרט דהאי קרא בחבורה הבאה על ידי אדם איירי, לכך כפל הכתוב הלשון רפא ירפא לרבות כל דבר, הן הבא על ידי אדם הן הבא על ידי שמים:"

לו רשות לרפאות ומצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא והזריז ה"ז משובח ואם מונע עצמו ה"ז שופך דמים ואפילו יש לו מי שירפאנו שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות ומיהו לא יתעסק ברפואה אא"כ יהא בקי ויודע בחכמה ובמלאכה ולא יהא שם גדול ממנו אבל כל שאינו יודע בטיב מלאכה זו לא יהא עוסק בה וכן אם יש גדול ממנו לא יתעסק בה כלל ק"ץ משאר דינים והוראות שבתורה דהיאך יורה בספק נפשות במקום שיש גדול ממנו ואם לא נתעסק בה כלל ה"ז שופך דמים ובן גיהנם הוא בודאי ואם ריפא שלא ברשות ב"ד והזיק חייב בתשלומין אפי' אם הוא בקי וכ"ש באחד שאינו בקי שאין ב"ד מרשין למי שאינו בקי אבל אם ריפא ברשות ב"ד וטעה והזיק פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואם המית ונודע לו ששגג גולה על ידו ומ"מ א"צ לימנע מפני חשש טעות כדפרישית וגו':"

וז"ל השו"ע (שם, סעי' א'): "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצוה היא". ובכלל פיקוח נפש הוא. ואם מונע עצמו, הרי זה שופך דמים, ואפילו יש לו מי שירפאנו, שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות. ומיהו לא יתעסק ברפואה אא"כ הוא בקי, ולא יהא שם גדול ממנו, שאם לא כן, הרי זה שופך דמים. ואם ריפא שלא ברשות בית דין, חייב בתשלומין, אפילו אם הוא בקי. ואם ריפא ברשות ב"ד, וטעה והזיק, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ואם המית, ונודע לו ששגג, גולה על ידו:"

ועי' מה שכתב הב"ח (שם ס"ק א'): "... והא דאמר קרא בדברי הימים (ב' י"ו) אצל אסא וגם בחליו לא דרש את ה' כי ברופאים דמשמע דאסור להתרפאות מיד הרופא במכה הבאה בידי שמים י"ל דלפי שלא דרש בה' כלל כי אם ברופאים בלבד לכך נענש אבל אם בטח בה' שישלח לו רפואה על ידי הרופא מותר לדרוש ברופאים אפילו במכה הבאה בידי שמים וכך נהגו בכל גבול ישראל:"

והברכי יוסף (שם ס"ק ב' בא"ד) מוסיף: "... ונראה דהאידינא אין לסמוך על הנס וחייב החולה להתנהג בדרך העולם לקרות רופא שירפאנו ולא כל כמיניה לשנות סוגיין דעלמא ולומר כי הוא גדול מכמה חסידי הדורות שנתרפאו על ידי רופאים וכמעט איסור יש בדבר אי משום יוהרא ואי משום לסמוך אניסא במקום סכנה ולהזכיר עונותיו בשעת חוליו אמנם ינהוג כדרך של בני אדם וארח כל ארעא להתרפאות על ידי רופא ולבו בל עמו רק ידבק בקונו למתקף ברחמי בכל לב ובו יבטח דוקא:"

ובשו"ע או"ח (סימן שכ"ח וסימן תרי"ח) רואים ברור שסומכים על דעת הרופאים אפי' בהלכות החמורות של שבת ויוה"כ.

וכתוב בערוך השלחן ויו"ד סי' של"ץ סק"ב): "ומיהו אסור להתעסק ברפואות אא"כ הוא בקי ויש לו רשות מב"ד והאידינא צריך להיות מוסמך מהממשלה שיש לו רשות ליתן רפואות לחולאים וכו'."

והגם שיש מי שכתבו שבזמנים אלו אין נאמנות לרופא עכו"ם, כמו שמצאנו בפירוש תפארת ישראל (ויכין) [מסכת יומא פרק ח' אות כו]: "ע"פ בקיאיין - אפילו רופא עכו"ם, אם אומר שכשיתענה אפשר שישתכן, מאכילין אותו. ולפע"ד האידינא יש להתיישב בדבר, דבעיני ראיתי דשבקו להמנותייהו, דלכל חולי קל אומרים תמיד שכשיתענה יסתכן". וכן לענין רופא ישראל מחלל שבת ר"ל, כתב בנו בהלכתא גבירתא (שם, מ"ה): "... לפעמים [הם] גריעי מנכרים, ובזדון ליבם מייעצים לחולה כי צריך לאכול מאכלות אסורות או לחלל שבת ולאכול ביום הכפורים וכיוצא ב"ז וכו'."

^ה עי' באור הגר"א [שם ס"ק א']: "ומצוה היא. כמ"ש בפ"ד דנדרים מ"א ב' וערא"ש בפירושו שם ד"ה רפואות כו' ובפסקיו שם ע"כ:"

אך כבר הורו לנו גדולי הדורות האחרונים שבזמננו במדינות המתוקנות שיש פיקוח עליהם וחייבים לעמוד במבחן על ידיעותיהם והתמחותם נשתנה הדבר לטובה ועי' ברכי יוסף, ברכי יוסף או"ח סימן שכ"ח, שיורי ברכה ס"ק א'. ובפסקי תשובות [שם] אות כ"ד).

שיטת ר' נחמן מברסלב על החיסונים

ר' נחמן מברסלב זי"ע דיבר כנגד רפואות ורופאים בדרך כלל, אמנם לגבי נתינת חיסונים לילדים הוא החמיר מאד שיש חיוב להתחסן.

עיין בספר שיחות הר"ן - אות נ':

"מענין דוקטורים ורפואות הרבה לדבר עמנו מאד והיה מגנה מאד מאד ענין רפואות ודוקטורים, ומזהיר מאד מאד לכל מי שרוצה לחוס על חייו ועל חיי זרעו ובני ביתו, שיתרחק עצמו מאד בתכלית הרחוק מלעסק חס ושלוש ברפואות ודוקטורים. ואפלו מי שיש לו חולה בתוך ביתו ואפלו אם החולאת חזק חס ושלוש רחמנא לצלן אף על פי כן ישליך על ה' יהבו וישען באלקיו לבד ואל יעסק ברפואות ודוקטורים כלל, אפלו במקום שיש דוקטורים מופלגים אף על פי כן אל יסמך עליהם ואל ימסר חייו בידם, כי הם קרובים למיתה יותר מחיים רחמנא לצלן: עיי"ש בהמשך. וכן הוא בכמה מקומות בספרי ברסלב.

ואעפ"כ, אותו רב נחמן בעצמו דיבר קשות על אלו המתרשלים לקחת את ילדיהם לקבל את החיסונים כנגד אבעבועות. בספר אבני"ה ברזל אות (ל"ז) מובא בשם רבי נחמן: "רבינו זצוק"ל אמר שצריכין לכל ילד להעמיד פאקין [חיסון אבעבועות] קודם רבע שנה. ווארום אויב ניט [שאם לא] הוא כמו שופך דמים, אפילו אם דרים הרחק מהעיר, וליסע אפילו בזמן שהקור גדול, להעמיד פאקין קודם רבע שנה".

על איזה חיסונים מדובר פה? י"ל שהוא החיסון של ד"ר אדוארד ג'נר מאנגליה שמצא אותו בשנת 1796 למנינם, וכבר בשנת 1805 היה חוק בכל רוסיה להתחסן עם החיסון הזה! וע"כ מוכח הדבר שכבר בחיי רבינו ז"ל (שעלתה נשמתו לגנזי מרומים בי"ח תשרי תקע"א, שהיא סוף שנת 1810 למנינם) היה מצוי החיסון של ג'נר ברוסיה והסביבה: ופה בהערות אציג תחילת מאמר על זה המתורגם מרוסית לאנגלית.¹ [ומעניין מאד שהחיוב להתחסן היה חוק מטעם "משרד הבריאות" דאז, ורב נחמן צוה לצייט להם!!!]

¹ וכן תלמידו הנאמן מוהרנ"ת זי"ע כותב כמה פעמים כנגד הרופאים. עי' למשל ליקוטי הלכות, הל' גילוח, הלכה ד' אות י"ב.

² [The history of smallpox vaccination in the Imperial Moscow foster house] [Article in Russian]:

"The article deals with the history of vaccination against natural smallpox which is directly connected to the Imperial Moscow foster house which became one of smallpox vaccination centers in Russia of XIX century. In 1801, when variolations were substituted by more safe cowpox vaccinations, in Russia the first vaccination using the method of Jenner was made exactly in the Imperial Moscow foster house. From 1805, the smallpox vaccination received the status of force of law, the Imperial Moscow foster house began to produce and to distribute the smallpox vaccine all over the country and apply the smallpox vaccination not only to its foster children but to all turned to and, besides that, to train the smallpox vaccination." (S A Sher. Probl Sotsialnoi. Gig Zdravookhranenniiai Istor Med. Jul-Aug 2011.) Please note that Rav Nachman זי"ע was niftar late in 1810 C.E.

בענין הטענה מהל' יום הכיפורים שחוששים לדעת מיעוט רופאים ותשובה על זה ממרן הראב"ד ר' משה שטרנבוך שליט"א

שמעתי מהרבה אנשים שטוענים טענה כזאת: בש"ע אורח חיים סימן תרי"ח סעי' ד' כתוב שאם יש ב' רופאים לחומרא אז אומרים תרי כמאה ולא הולכים בתר רוב. אז הם טוענים שגם בענינינו יש מיעוט רופאים שאוחזים שהחיסון הוא סכנה (ח"ו), ולמה הולכים אחרי רוב הרופאים שאומרים שהחיסון הוא בריא. מה יש לענות לטענה הזאת?

העתקתו פה את תשובת הגר"מ שטרנבוך שליט"א ותשובות והנהגות ח"ז החדש תשובה אחרונה) שעונה בדיוק על טענה זו לגבי החיסון לחצבת, וז"ל:

"ואע"פ שיש כמה רופאים יחידים הטוענים שהחיסון עלול להזיק לילד אבל כיון דרובא דרובא דהרופאים סוברים שאין החיסון מזיק כלל אין לחוש למיעוטא דמיעוטא דרופאים האומרים שהחיסון מזיק [ואף דבעלמא בספק פיקוח נפש לא אזלינן בתר רוב רופאים... הכא שאני דאף אם ניזיל בתר מיעוט הרופאים עדיין נשאר בחשש פיקוח נפש לדעת רוב הרופאים ומאידך אם ניזיל בתר רוב רופאים ונחסן את הילדים באנו לחשש פיקוח נפש רק לדעת מיעוט רופאים ובכה"ג דבכל צד איכא צד פיקוח נפש בודאי שיש לילך בתר רוב]. ... ולכן נראה פשוט שאין האב בעלים למנוע מבנו החיסון ולהכניסו בזה לחשש סכנה לדעת רוב הרופאים וכל שכן הכא דבמניעת החיסון הוי חב לאחריני שהרי על ידי שמונע מבנו החיסון גורם להתפשטות המחלה לא רק אצל בנו אלא גם אצל אחרים העלולים להדבק ממנו.

"ונראה עוד שיש זכות להורי הילדים המחוסנים לדרוש שאותם הילדים שאינם מחוסנים לא ייכנסו ללמוד בתלמוד תורה יחד עם בנם שהרי כידוע מחלה זו מדבקת ביותר והחיסון עצמו אינו מועיל למנוע לגמרי חשש הדבקות [שנשאר עוד כשלושה אחוזים חשש הדבקות לאחר החיסון].

"ואין זכות לילדים שאינם מחוסנים להזיק לילדים המחוסנים ולהכניסם לחשש הידבקות במחלה, ואף שחשש מות בילדים מחוסנים הוא חשש רחוק מאוד אבל הא מיהא יש צד מיעוט שיחלו במחלה ויש זכות להורים לדרוש שלא להכניס את בנם למחלה גם בלא צד מות.

"... וגם כאן כיון שרוב רופאים סוברים שיש להתחסן אין האב רשאי להכריח את הציבור לסמוך על מיעוט הרופאים הסוברים שאין להתחסן אלא הציבור יכולים לדרוש לקיים חובת פיקוח נפש כהלכה לשמוע לדעת רוב הרופאים וממילא אף הנהלת התלמוד תורה אינם מחויבים לקבל אצלם ילד שלא התחסן כיון שהוא מסוכן ונוגד לרצון ההורים החוששים לנזק.

"והן אמת שאולי ממדרגת הבטחון רשאי האדם לסמוך על הקב"ה ולא להתחסן [אם הוא באמת במדרגה גבוהה זו של בטחון בכל דבריו] אבל ביטחון שייך רק בין האדם לקונו אבל במקום שנוגע להכניס אחרים לסכנת נפשות אינו רשאי לסכן אחרים אלא מחויב לפעול כדין תורה להצלת נפשות.

"ואע"פ שביטול תלמוד תורה של תשב"ר חמיר טובא ... מכל מקום הכא בחשש סכנה אפילו סכנה רחוקה אין להם רשות להכניס אחרים לסכנה, ומה גם שיש בזה חילול ה' שנותנים למינים ולפושעים ללעוג על החרדים שהמחלה מתפרצת דוקא אצלם ולטעון שלפי הדת שלנו אין חוששים לפיקוח

נפש בשעה שהאמת היא להיפך שתורתינו הקדושה חוששת לכל נדנוד חשש פיקוח נפש.

"וכל שכן כאן שדעת רובא דרובא דרופאים ודעת משרד הבריאות שיש לחסן."

ועי' פתחי תשובה חו"מ סימן תכ"ו ס"ק ב' שמביא שי' הרדב"ז לגבי הענין אם אדם מחויב להכניס עצמו בספק סכנה בשביל הצלת חבירו מוודאי סכנה. דאע"פ שהרבה אחרונים כתבו טעם נכון למה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו דברי הירושלמי שסובר שמחויב להכניס עצמו בספק סכנה, משום דס"ל דתלמודא דידן פליג על הירושלמי בהא. וגם הרדב"ז [ח"ג סימן תרכ"ז] כתב כן בפשיטות דספיקא דידיה עדיף מוודאי דחבריה. אמנם, הרדב"ז מוסיף על זה: **אולם צריך לשקול הענין היטב אם יש בו ספק סכנה ולא לדקדק ביותר** כאותה שאמרו ס"פ אלו מציאות (בבא מציעא דף ל"ג) גבי שלך קודם לכל אדם שכל המדקדק בעצמו כך סוף בא לידי כך וכ"ה בש"ע סי' רס"ד ס"א ע"ש).

יש לי ב"ה עוד הרבה חומר על הענין הזה, אלא שלעת עתה נראה שיש די במה שהבאתי לברר את הענין היטב.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן

ספר

"ורפא ירפא"

"מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות"

חלק א'

דעת הרופאים והמדענים על

החיסונים כנגד קורונה

מי אתם, מתנגדי החיסון לקורונה, ולמה אתם נגד בריאות הציבור וחזרה לשגרה?

מתנגדי חיסון הקורונה לא רק מתנגדים לחיסון. ההתנגדות שלהם לממסד ולנורמליות החלה עוד לפני שהעטלף בסין בקע מהביצה¹. הם מתנגדים לגדולי ישראל, הם מתנגדים לדעת גדולי הרפואה, הם מתנגדים לכל מה שלא הם בעצמם, או למה שלא משרת אותם באופן ישיר

האם להתחסן?

לאחרונה ראיתי מודעות רחוב ופשקווילים שיצאו נגד תכנית הטילים וההגנה של כיפת ברזל. המתנגדים טענו כי רכיב היירוט מורכב מחומרים העלולים ליצר חוסר וויסות בדיוק של התוכנה, מה שעלול להפוך את המיירט לטיל מטרה במקום להשמיד את המטרה. לטענתם אף ייתכן כי הסיכון בשימוש בכיפת ברזל רב על הסיכון של טילי החמאס, ומשכך עדיף לחדול משימוש בהם. כמו כן טענו המתנגדים כי הטילים לא הוכיחו יעילות מול טילי שיוט של האויב וכל המטרה של היצרנים היא לעשות קופה על חשבון משרד הביטחון. כשראיתי זאת אמרתי בלבי, כמה מזל יש לתושבי הדרום שמקבלי ההחלטות

¹ עטלפים הם יונקים. הם לא בוקעים מביצים, אלא נולדים. (הערת ד"ר א.ג.)

לא קוראים פשקווילים ולא צריכים את הצבעת התושבים על מנת להחליט איך להגן אליהם.

כל בר דעת מבין שבשביל להיחשב בכלל שיש לך דעה בנושא כל שהוא, ראשית אתה חייב ללמוד את הנושא עליו אתה מביע את דעתך. לא ייתכן כי מי שמבין ברפואה יביע את דעתו על מכונאות רכבים, ולא ייתכן כי מהנדס יביע את דעתו בנושא נוסחאות מתמטיות, סנדלר לא ייעץ לעו"ד ועו"ד לא ייעץ לחייט, פסיכולוג לא יכול להביע דעה במטאורולוגיה ושופט לא יכול לפסוק בענייני הלכה. כל אחד יכול להביע את דעתו בנושא עליו הוא התמקצע, ובנושא אותו הוא למד על בוריו.

טוב זה לא באמת שהיו כאלה פשקווילים, אבל היה משהו ממש דומה.

עשרה חודשים שהעולם כולו, ומדינת ישראל, מתמודדים מול נגיף קטלני שהרס כל חלקה טובה, החל מחיי אדם, יותר מ-1.6 מיליון בני אדם, ואין צורך לומר ולהדגיש שגם צעירים נהרגו, וכי אם נהרגו רק מבוגרים זה בסדר?! הרי אנו מאמינים בני מאמינים האמונים על חיי אדם, נצטוונו בתורתנו הקדושה לקדש גם את חיי השעה, ואם שוכב חולה סופני בן 121 שבשלושים שנה האחרונות שכב כצמח שאין לו הופכין, מצווים אנו לחלל עליו את השבת רק בשביל להעניק לו עוד קמצוץ של חיים. וזאת מבלי להזכיר את מערכות החינוך צעירים וצעירות נערים ונערות נפשות יקרות שאיבדו את הכיוון ומתגלגלים ברחובות, במקביל לפרנסתם של מיליונים שקורסים לתוך עצמם.

יתרה מכך...

גם אם אותו אדם אכן למד והתמקצע ונהפך לפרופסור מומחה בתחום, כדוגמת פרופסור לס שעת עכשיו צווח ככרוכיא. אבל מה נעשה שיש רוב מומחים בארץ ובעולם החולקים על דעתו? בידינו נפשות נלך אחר הרוב ולא אחר דעת המיעוט.

ולעניין מתנגדי החיסון.

אם נתבונן מעט ונבדוק מי הם מקור ה"פייק ניוז" נגד החיסון, נבחין פתאום שאנשים אלו לא רק מתנגדים לחיסון, הם מתנגדים לעוד הרבה דברים שרוב המנהיגים והרבנים חולקים עליהם. ההתנגדות שלהם לממסד ולנורמליות החלה עוד לפני שהעטלף בסין בקע מהביצה^ו. חובבי אנרכיסטיות. הם

^ו כאמור, עטלפים לא בוקעים מביצים. (הערת ד"ר א.ג.)

מתנגדים לגדולי ישראל, הם מתנגדים לדעת גדולי הרפואה, הם מתנגדים לכל מה שזה לא הם בעצמם או למה שלא משרת אותם באופן ישיר. אז חדלו לכם, מפיצי השמועות, או אל תחדלו, אבל שומעי השמועות - שימו לבכם שלא תחריבו את עולמו של הקדוש ברוך הוא. ייתכן שאתם לא בקבוצת סיכון ואתם חושבים שלעטלף יש קושי בזיהוי שלכם, אבל מה עם בן אדם לחברו? שכחתם שכל החיים למדנו שאנחנו בספינה אחת? עם ישראל ערבים זה לזה, אם יהודי באוגנדה במצוקה, זה פוגע בי ישירות, ואני ערב לחייו.

קל וחומר בן בנו של קל וחומר כאשר הגדול של הרפואה, הרב אלימלך פירר, חורג ממנהגו ובאופן יזום נפגש עם כל גדולי הדור של כל המגזרים ומקבל את הסכמתם לומר בשמם לעם ישראל ללכת להתחסן. מי אנחנו, שעד לפני חודשיים לא ידענו אפילו לומר את המילה מוטציה, שנביע דעה ונחליט על עצמנו, על החיים שלנו, על החיים של ילדנו, של הורינו, של שכנינו? קצת ענווה.

הרי הוכח כבר שקורונה הורגת, והוכח שהחיסון לא הורג. וגם לדעת המתנגדים לחיסון, מה שבטוח זה שלא הוכח שהחיסון הורג, וכלל הוא בידינו, "אין ספק מוציא מידי ודאי". אז מה עדיף?

עם זאת, בל נשכח את מאמר הגמרא במסכת ברכות דף י' עמוד ב': "תנו רבנן: ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו. על שלשה הודו לו: גנז ספר רפואות - והודו לו. פירש רש"י: כדי שיבקשו רחמים". אל לנו להרפות מבעל הרחמים המשוע לתפילתנו.

[נכתב ע"י ר' שלום גבאי בשביל אירגון הידברות]

להפריך את המיתוסים סביב החיסון נגד קורונה

סביב חיסון הקורונה (כמו גם סביב המחלה עצמה) יש לא מעט שמועות ומיתוסים. אנחנו כאן על מנת להפריכם.

מיתוס: החיסון גורם לקורונה.

האמת: החיסון של חברת פיזר, המאושר לשימוש בישראל, כמו גם החיסון של חברת מודרנה שתאושר בקרוב, אינם מכילים חלקיקים של הנגיף ואינם יכולים להדביק אתכם בקורונה. לא ניתן לחלות בקורונה עקב קבלת החיסון, ולא ניתן להדביק אנשים בקורונה עקב קבלת החיסון.¹

מיתוס: תהליך האישור של החיסון היה מהיר מידי

האמת: למעשה, המדע מאחורי החיסון הזה נחקר ונבדק כבר שנים ארוכות. החלק שהואץ היה שלב הייצור של החיסונים², שנערך במקביל לשלבי הבדיקה והמחקר, ולא אחריו כמקובל.

מיתוס: mRNA משנה את החומר הגנטי בתא

האמת: mRNA, לא חודר אל תוך גרעין התא, אינו בא במגע עם ה-DNA ולא משפיע עליו.³ יתרה מכך, לאחר עיבוד "הוראות הפעולה" של ה-mRNA, התא משמיד אותו.

מיתוס: חיסון טבעי בעקבות חולי בריא יותר ויעיל יותר

החיסון מאפשר לפתח נוגדנים נגד המחלה מבלי להסתכן ולחלות. כיום לא ידוע אם החיסון הטבעי נשאר לאורך זמן, וקבלת החיסון מאפשר לא להסתכן בחולי.

מיתוס: החיסון נגד שפעת מגן מפני הקורונה

האמת: למרות הדמיון בין התסמינים, מדובר בשתי מחלות שונות. אין עדויות לקשר בין החיסון נגד שפעת לחיסון נגד קורונה. מומלץ להתחסן בהקדם נגד שתי המחלות.

מיתוס: משתמשים בחיסונים על מנת להחדיר ציפים לאנשים

האמת: לא רק שמידע זה שגוי, הוא גם אינו אפשרי מבחינה טכנית. זוהי תיאוריית קונספירציה שנועדה לזרוע פאניקה כללית.

[נכתב ע"י ד"ר ערן מץ, מנהל המחלקה לרפואת קהילה בחטיבת רפואה, מאירגון לאומית]

¹ Myths באנגלית.

² טכנית אנחנו לא יודעים אם ניתן להידבק ולהדביק לאחר החיסון. סביר שלא אבל נדע בקרוב. (הערת ד"ר א.ג.)

³ לא. תהליך האישור אכן הואץ, אך מבלי לפגוע בבדיקות הבטיחות והיעילות. למשל קיצרו בירוקרטיות, יעלו תהליכים והשקיעו המון כסף. (הערת ד"ר א.ג.)

⁴ בנוסף, ה-RNA לא רק שלא בא במגע עם ה-DNA אלא גם אם היה בא במגע, אין לו יכולת לשנות אותו. (הערת ד"ר א.ג.)

"למה התחסנתי למרות ההתלבטות, ההפחדות והרופאים שמתנגדים?"

יש כל כך הרבה סיבות לא להתחסן: החיסון קיים פחות משנה, יש רופאים שממליצים לא לקבל אותו, אולי הוא בכלל מסוכן יותר מהקורונה עצמה, ועוד לא התחלנו לדבר על ביל גייטס, האילומיניטי והצ'יפים המסתוריים. אז למה דודו כהן התחסן בכל זאת?

זהו, בשעה טובה ומוצלחת – התחסנתי. חיכיתי להורדת גיל החיסונים המינימלי ל-40+, והלכתי לקיים את המצווה, פשוטו כמשמעו, של "ונשמרתם לנפשותיכם", כמו גם "ואהבת לרעך כמוך". כן, גם אני שמעתי – בדיוק כמו 99% מכם – על הסדר העולמי החדש, על כך שהחיסון יוצר תוך שנה בלבד, על זה שמנכ"ל פיזר לא מתחסן בעצמו, על ביל גייטס שחולם על התעשרות נוספת במקביל לדילול אוכלוסין, על זה שקורונה היא בכלל סוג של שפעת, על ניסיון "הממסד" לשלוט בכולנו, על כך שכולנו שפני ניסיונות וכן הלאה.

אז למה בכל זאת התחסנתי?

שאלה טובה. ויש לי כמה וכמה תשובות.

התחסנתי כי אני מקשיב לגדולי הדור. נכון שיש רבנים אחרים שחושבים אחרת (ואני כמובן מכבד אותם), אבל "אחרי רבים להטות", ובפרט אם אותם רבים הם-הם גדולי הדור. אני חושב שמזמן לא היתה אחידות דעים כל כך חוצת מגזרים, מאחדת וברורה.

התחסנתי כי אני סולד באופן עקרוני מקונספירציות, והשכל הישר לא מקבל את זה שמדובר במזימה עולמית שנועדה לשלוט בנו, לדלל אוכלוסין, לצבור כח מדומה וכן הלאה. נו באמת.

התחסנתי כי כל התיאוריות ששמעתי בעבר – מ"מי רצח באמת רצח את רבין?" דרך "פול מקרטני מת, והיום זה הכפיל שלו" ועד ל"אל קעידא לא באמת אחראית לפיגוע במגדלי התאומים" ו"כדור הארץ שטוח ולא עגול" – התבררו כקשקושים מטורללים. אז למה להתמסר לעוד ערימה של קונספירציות, שנשמעות הזויות במיוחד, וחלקן סותרות זו את זו?

התחסנתי כי כדי לצאת מהקורונה, אנחנו חייבים להגיע לחסינות עדר, שתושג מהחיסונים. וזו התרומה האישית והקטנה שלי למאמץ החברתי המשותף של כולנו. אם כל אחד יחשוב על הזרוע הפרטית שלו ויחשוש מהכאב הקטן (לי אין שום כאבים או תופעות לוואי, אגב) – **איפה האחריות החברתית? היכן הערבות ההדדית?**

התחסנתי כי אם הייתי נדבק ומדביק בטעות בן משפחה או מכר, וגורם בכך למותו – **לא הייתי סולח לעצמי על כך.** אז למה לקחת סיכון?

התחסנתי בגלל שהסיכון (המוכח) מהקורונה עצמה הרבה יותר מאיים ומפחיד מאשר הסיכון (הלא מוכח) מהחיסון. הרי החיסון הוא גרסה מוחלשת של קורונה. אז מה מפחיד אתכם יותר – גרסה מוחלשת או הדבר האמיתי?

התחסנתי כי אפילו פרופ' יורם לס, ואפילו אורלי וילנאי וגיא מרוז – מבקרי [קורונה](#) לא פשוטים – התחסנו בעצמם (אגב, את גיא מרוז האשימו שגם החיסון שלו הוא המצאה, ויש "הוכחה" שחיסנו אותו בלי כפפות וכו'. עכשיו גם הוא מבין את הטרלול חסר הגבולות ברשת).

התחסנתי כי אני מקשיב לגדולי המדענים ולגדולי הרופאים. ועם כל הכבוד למי שיוצא נגד החיסונים (אגב, חלקם היו נחרצים ב-200% עוד לפני שהחיסונים בכלל פותחו) – מדובר הרבה פעמים באנשים שנפלטו מהמערכת או שהם אנטי-ממסדיים בעיקרם, ועכשיו גם נושא החיסונים תפס אצלם מקום בהתאם. נכון שלא כולם הזויים וכו', אבל אם משווים בין המספרים – על כל רופא מתנגד אחד, יש מאות שממליצים בחום להתחסן. אז עם כל הכבוד, ויש כבוד, לא כל החכמה נמצאת בכיס שלהם.

התחסנתי כי אני לא קונה את הטענה שמדובר במזימה שאליה שותפים הממשלה, מערכת הבריאות, המדענים ואפילו התקשורת. אין מצב שכולם שותקים ומרמים את הציבור – בשביל מה בדיוק? גם מאחורי תיאוריות צריכים שיהיה איזשהו היגיון.

התחסנתי כדי לתת דוגמה לילדים שלי. שידעו שאבא שלהם מתגייס למאמץ הלאומי לעצור את הנגיף, ולא מאמין לכל שטות או סרטון שהוצא מהקשרו.

התחסנתי כי כל הסיפורים על עקרונות, מחלות קשות וכן הלאה – לא מבוססים על ידיעה (הרי מתנגדי החיסונים לא ערכו מחקרים בעצמם) אלא דווקא על חוסר ידיעה. ואני מעדיף לקחת את הצד של אלה שחקרו, בדקו, צללו לעומקם של דברים (כמו מערכת הבריאות וכל הגופים המוסמכים שפיקחו על החיסון של פיזר) – ולא את הצד של אלה ששוללים מראש, מבלי לדעת ולבדוק.

התחסנתי למרות האזהרות הרפואיות שיש על החיסון. למעשה, גם באקמול או בנורופן פשוט יש אינספור אזהרות ותופעות לוואי שעלולות להתרחש. בכל תרופה יש עלוני אזהרות כאלה, והרשימות האלה תמיד ארוכות ומפחידות. לשים פוקוס רק על תופעות הלוואי התיאורטיות מחיסוני הקורונה, זה להתעלם מהמציאות שבה אנו חיים.

התחסנתי כי התחזיות האפוקליפטיות של מכחישי [הקורונה](#) (שבהמשך הפכו בחלקם למתנגדי חיסונים) התבדו. הם טענו שהקורונה היא "סוג של שפעת" – וטעו. הם טענו שהחיסונים יכללו ציפים שיעקבו אחרינו – וברור היום שמדובר בקשקוש. הם טענו שהילדים יחוסנו ראשונים בכפייה, והזהירו שלא ניתן לילדים שלנו להיעלם בחדר האחיות ללא פיקוח – וברור שגם זו אגדה אורבנית שלא סתם נעלמה, אלא פשוט פינתה מקום לאגדות אורבניות חדשות.

התחסנתי כי לא שמעתי ממקור ראשון על אף אדם בריא שנפטר מהחיסון. לעומת זאת, שמעתי על המוני אנשים שנפטרו מהקורונה. מעניין שכלי התקשורת לא עטים כמוצאי שלל רב על שלל "הנפטרים מהחיסון" שנמצאים בכל מני אתרי קונספירציות מוזרים, שמציגים צילומי מסך לא אמינים מהווטסאפ. היכן אותם "נפטרים מהחיסון" בדיוק? מדוע התקשורת לא מנצלת את ההזדמנות לתקוף את הממשלה על הכישלון-לכאורה של החיסונים? לא נראה לכם מוזר שכל ה"דיווחים" האלה לא מפורסמים בתקשורת? הסיבה פשוטה: בתקשורת יש מערכת מסודרת של בדיקת עובדות, אימות נתונים וכן הלאה. לעומת זאת, בווטסאפ ובפייסבוק אפשר לכתוב כל קשקוש מבלי לתת דין וחשבון.

התחסנתי כי עד היום ניתנו בעולם יותר מ-20 מיליון מנות חיסון, ומדובר בכמות מספיק גדולה כדי לא להגיז יותר "אחכה קודם שאחרים יתחסנו". הנה, 20 מיליון בני אדם התחסנו ועדיין לא פרץ מגופם צ'יפ מסתורי, לא גדל להם זנב (סליחה על הבדיחה המשומשת) והם עדיין לא הלכו לעולמם. אז בואו.

התחסנתי למרות הטיעונים על מחלות שעלולות לצוץ בעוד אי אלו שנים, בגלל ההסבר הרפואי-מדעי המשכנע: "יש לזכור שבחיסון מציגים לגוף אך ורק חלבון אחד, החלבון שבעזרתו הנגיף חודר לגוף, בלי אף אחד מהחלבונים שיוצרים את המחלה. אבל במחלה עצמה הנגיף כולו חודר לגוף, על כל השלכותיו. רוב חולי ה-COVID אכן מחלימים, אך הנזקים ארוכי הטווח רק מתחילים להתבהר, כולל ירידה קוגניטיבית ונזק ריאתי כרוני. ייתכן שהנזק לכלי הדם ייתן את אותותיו בהמשך – עם התקפי לב ושבץ מוקדמים, כך שבבירור, גם ברמת הפרט, המחלה מסוכנת יותר מהחיסון". ולגבי מחלות אוטואימוניות, אתם מוזמנים לקרוא כאן התייחסות מדעית רצינית.

התחסנתי כי אין דבר כזה ש"לי זה לא יקרה". זה קרה לרבים וטובים, ואם הברירה היא בין להמשיך את חיי - או להקשיב לתחזיות שחלקן הן זלזול באינטליגנציה, וכך להסתכן באי-קבלת חיסון ואז לחלות חלילה - אז ברור לכם במה אבחר.

התחסנתי כי אני בוחר ב"ובחרת בחיים". גם אתם מוזמנים לבחור - ובע"ה נחזור כולנו לשגרה האהובה והמבורכת.

נכתב ע"י דודו כהן – אירגון הידברות. ח' שבט התשפ"א.

(ותודה ליוסף רוט, עורך "עולם קטן", על ההשראה לסגנון המאמר)

מיתוסים ותפיסות מוטעות על חיסוני mRNA

מה אנחנו יודעים על החיסונים לקורונה של החברות Pfizer-BioNTech Moderna

החיסונים פותחו בהליך מבוקר ולא היה "עיגול פינות"

פיתוח חיסונים הוא תהליך ארוך, יקר, מפוקח בחומרה ע"י רשויות הרגולציה, ודורש ניסויים קליניים באלפי בני אדם על פי כללים נוקשים (כמפורט בהנחיות ה-FDA לפיתוח החיסון [1], מצגת בנספח a-b1 בקישור). נתייחס כאן לרשות הרגולטורית של ארה"ב FDA על מנת לפשט.

השלבים כוללים:

1. תוצאות מבטיחות בניסויים פרה-קליניים במעבדה ובבעלי חיים, ובעקבותיהן הגשת בקשה לרשויות הרגולציה להיתר פיתוח תכשיר חדש.
2. ניסוי קליני שלב 1 המתמקד בבדיקת בטיחות החיסון, ובו משתתפים לפחות מאה אנשים.⁷
3. אם החיסון הוכח כבטוח, ממשיכים בניסוי שלב 2. בשלב זה נבדקים המינון, התגובה החיסונית והבטיחות בהשוואה לקבוצת ביקורת, ומשתתפים בו כמה אלפי אנשים.
4. לאחר שהתכשיר הוכח כבטוח וכמעורר תגובה חיסונית, עוברים לשלב הבא - ניסוי שלב 3, ובו החיסון ניתן לעשרות אלפי אנשים, על מנת לבדוק את יעילותו, בטיחותו, האם הגן מפני הדבקה, תחלואה ותחלואה חמורה והאם גרם לתופעות לוואי, בהשוואה לקבוצת ביקורת שמקבלת חיסון דמה.
5. לאחר עמידה בתנאים שהוגדרו מראש, מוגשת ל-FDA¹⁰ בקשה לרישום ולשימוש בחיסון. הבקשה כוללת את כל הנתונים מהניסויים הקליניים. צוות של מדענים, סטטיסטיקאים, רופאים וטוקסיקולוגים בודק את התוצאות. במקרה הנוכחי, הוגשה בקשה לאישור חירום בעת מגפה. גם לאישור מסוג זה קיימים תנאים שהוגדרו טרם הגשת הבקשה.
6. ועדה מייעצת של מומחים, נציגי החברות ונציגי הציבור, בלתי תלויים, כולם אינם עובדי FDA, דנה שנית בכל התוצאות. ישיבות הועדה משודרות באופן פומבי, והציבור מוזמן לשלוח שאלות [2].

יש לזכור:

1. כל שלב מחייב אישור של ה-FDA בהתאם לניתוח הממצאים.
2. שלבי הניסויים בבני אדם מנוהלים על ידי חברות המתמחות בניסויים קליניים. חברות אלה נפרדות מחברת התרופות המפתחת. החברה המפתחת לא יכולה להתערב במהלך הניסוי.
3. שיטת הניסוי היא של ניסוי סמיות כפולה (Double blind). בניסוי מסוג זה, גם הצוות הרפואי וגם המשתתפים אינם יודעים מי מקבל את החיסון הניסויי ומי את חיסון הדמה. החיסונים פותחו במהירות שיא אבל לא "עיגול פינות" ולא שונו כללי הבקרה המחמירה. מהירות הפיתוח התאפשרה בזכות כמה סיבות:
  1. אישור הטכנולוגיה של החיסונים - הטכנולוגיה אושרה ע"י ה-FDA בניסויים קליניים קודמים (חומרים, שיטות, מיכשור, ותנאי הפקה), ולכן האישור לשימוש בה לצורך החיסון היה מהיר.
  2. שיתוף מידע בין מספר חברות- דבר שלא קורה בד"כ.
  3. ניתוח התוצאות בין שלבי הניסויים הקליניים נעשה במהירות שיא, מאחר שהועמדו משאבים רבים לטובת העניין. הגישו את שלב 1+2 ביחד לאישור.
  4. לא נדרש זמן ארוך לגייס כספים בין שלב לשלב, כי היה מימון ענק ע"י המדינות, תורמים וארגון הבריאות העולמי. גיוס כספים במצב שגרה נמשך שנים.
  5. הודות להתעניינות הרבה שעורר הניסוי, היענות אדירה של אנשים רבים להתנדב לניסוי, גויסו במהירות רבה עשרות אלפי מתנדבים. כך התקצר משמעותית שלב הגיוס, שבדרך כלל נמשך זמן רב מאוד.

⁷ עשרות מתנדבים בריאים. (הערת ד"ר א.ג.)

¹⁰ מנהל המזון והתרופות האמריקני - ה-FDA, ארגון הבריאות הרציני והמוכר ביותר בעולם. (הערת ד"ר א.ג.)

6. דווקא בגלל חומרת המגפה והתפשטות התחלואה, נחשפו הנסיינים לנגיף תוך זמן קצר, ונאספו במהירות נתונים ממספר רב של נדבקים וחולים. בזכות זאת, אפשר היה לחשב סטטיסטית את יעילותו של החיסון בהגנה על המחוסנים, בהשוואה לקבוצת הביקורת שקיבלה חיסון דמה.
7. במצב מגפה, חברות התרופות יכולות לבקש אישור חירום להפצת החיסון, שהוכח כיעיל לאחר משך זמן קצר משנה. אישורים מסוג זה מקבלים קדימות בסדר עדיפויות האישורים.
8. חברות התרופות לקחו על עצמן סיכון כלכלי, ומפעלים המייצרים את החיסונים בכמויות ענק הוקמו במקביל עוד לפני שהיו תוצאות.

טכנולוגיית חיסוני ה-mRNA בדוקה וקיים ניסיון איתה בבני אדם

שימוש ב-mRNA לחיסונים נחקר ופותח החל משנות התשעים של המאה ה-20. מ-2017 והלאה החיסון נוסה על בני אדם בניסויים קליניים מוקדמים כנגד מחלות זיהומיות וכנגד סרטן [3]. מאז הצטברו נתונים על יעילותה ועל בטיחותה של הטכנולוגיה במעקב אחרי המחוסנים במשך שנה ומעלה. חברת Moderna והשותפה של Pfizer, חברת BioNTech, שפיתחו את החיסון למחלת ה-19-Covid צברו ניסיון בניסויים קליניים האלה, כמפורט בטבלה [3]:

Table 2 | Clinical trials with mRNA vaccines against infectious diseases

Sponsoring institution	Vaccine type (route of administration)	Targets	Trial numbers (phase)	Status
Argos Therapeutics	DC EP with autologous viral Ag and CD40L mRNAs (i.d.)	HIV-1	• NCT00672191 (II) • NCT01069809 (II) • NCT02042248 (I)	• Completed ¹⁰⁵ • Completed; results NA • Completed; results NA
CureVac AG	RNAActive viral Ag mRNA (i.m., i.d.)	Rabies virus	NCT02241135 (I)	Active ^{56,91}
Erasmus Medical Center	DC loaded with viral Ag mRNA with TriMix (i.nod.)	HIV-1	NCT02888756 (II)	Recruiting
Fundació Clínic per la Recerca Biomèdica	Viral Ag mRNA with TriMix (NA)	HIV-1	NCT02413645 (I)	Active
Massachusetts General Hospital	DC loaded with viral Ag mRNA (i.d.)	HIV-1	NCT00833781 (II)	Completed ¹⁰⁴
McGill University Health Centre	DC EP with autologous viral Ag and CD40L mRNAs (i.d.)	HIV-1	NCT00381212 (I/II)	Completed ¹⁰²
Moderna Therapeutics	Nucleoside-modified viral Ag mRNA (i.m.)	Zika virus	NCT03014089 (I/II)	Recruiting ⁸⁵
		Influenza virus	NCT03076385 (I)	Ongoing ²²

The table summarizes the clinical trials registered at ClinicalTrials.gov as of 5 May 2017. Ag, antigen; CD40L, CD40 ligand; DC, dendritic cell; EP, electroporated; i.d., intradermal; i.m., intramuscular; i.nod., intranodal; NA, not available.

לכן, אי אפשר לטעון שהחיסון חדש לחלוטין ולא נוסה מעולם. הטכנולוגיה נכנסת כעת לשימוש מסחרי אך היא מוכרת בעולם המדע והרפואה. מאחר שהחיסון מיוצר בשיטה מלאכותית לחלוטין ושאינה מערבת נגיפים פעילים, ייצורו מהיר ורמת בטיחותו גבוהה. אין חשש לזיהומים עם חלקיקי וירוסים, זיהומים ביולוגיים, רעלנים, שאריות אנטיביוטיקה, פורמלין ואלרגנים (למרות שכל אלו מנוקים כמובן גם בתהליך ייצור "מסורתי", ולא נמצאים בחיסונים עצמם).

איך פועל החיסון

ההסבר לקוח מהכתבה המלאה "מה זה חיסון RNA" [4]

מה זה mRNA?

ראשית - החלבונים הם מרכיבים חיוניים של תאי גופנו. הם מיוצרים בתאים לפי הוראות הכנה מדוקדות שמקודדות בחומר התורשתי שלנו. החומר התורשתי מורכב ממולקולות בשם DNA (קיצור של: Deoxyribo-Nucleic Acid). ה-DNA מרוכז בתוך גרעין התא והוא למעשה מכיל את כל הוראות ההכנה וההפעלה של כל סוגי החלבונים. כל תא בוחר לעצמו את החלבונים שהוא צריך לייצר. לשם כך, נדרשת מולקולה נוספת בשם mRNA (קיצור של: messenger

(RiboNucleic Acid). באמצעות ה-mRNA ניתן להעתיק מהגרעין רק את המקטע המסויים אותו רוצים לבטא, ולהעביר אותו לאזור בתא בו מתרחש תהליך ייצור החלבונים (אברון בתוך התא בשם ריבוזום).

בניגוד ל-DNA שצריך להישמר היטב, מבלי שיתרחשו בו שינויים, מולקולת ה-mRNA היא זמנית ומתפרקת זמן קצר יחסית לאחר ביצוע תפקידה. אפשר לדמות זאת לדף זמני שמעתיקים אליו מתכון מתוך ספר מתכונים ענק ושומר היטב שהתקבל בירושה. כך, בסוף הבישול, אפשר לזרוק את הדף, אך הוראות ההכנה עדיין שמורות היטב ללא פגע בספר המקורי.

איך כל זה קשור לקורונה?

גם לנגיפי הקורונה יש חומר תורשתי, אך אצלם מדובר במולקולת RNA ולא DNA. כלומר, הנגיפים מחדירים לתאי הגוף אותו הם מדביקים מולקולות RNA שמכילות "הוראות ייצור" לחלבוני הנגיף עצמו. פעולה זאת מתבצעת כדי לגרום לתאים שנדבקו לייצר עוד ועוד נגיפים, שמשתחררים לגוף וממשיכים להדביק תאים נוספים. כך למעשה הנגיף מתרבה בגוף וגורם למחלה.

איך חיסון מבוסס mRNA עובד?

חלק מהחיסונים נגד הנגיף 2-SARS-CoV, הגורם למחלת הקורונה, שנמצאים עכשיו בשלבים מתקדמים של מחקרים קליניים, מבוססים על טכנולוגיה חדשנית המאפשרת לייצר מולקולות mRNA שמקודדות לאחד מחלבוני הנגיף.

את ה-mRNA עוטפים במעטפת שומנית, הדומה לקרומי תאי הגוף, במטרה שהמעטפת תתאחד עם קרומי התאים של האדם המתחסן, וכך יחדר לתוכם ה-mRNA הכלוא במעטפת. בתוך התאים ה-mRNA יתורגם וייוצרו חלבוני הנגיף. בשלב הבא, חלבונים אלה יוצגו למערכת החיסון ע"י התאים, כפי שקורה בהדבקה נגיפית טבעית. כאשר מערכת החיסון יתחשף לחלבונים אלה, היא תייצר זיכרון חיסוני נגדם. במקרה שתתרחש חשיפה לנגיף האמיתי, מערכת החיסון כבר תדע לזהות אותו ולנטרל אותו, לפני שיחדור לתאים ויגרום לנזק.

החיסונים אינם יכולים לגרום לשינוי גנטי

עכשיו, כשאנו מבינים כיצד פועל החיסון, אנו יכולים גם להבין כי הוא אינו יכול לגרום לשינוי גנטי. בואו נבין לעומק:

בתהליך יצירת החלבונים בתא, תפקיד מולקולת ה-mRNA הוא "השליח" – מכאן גם שמו, ייצוג המידע הקיים ב-DNA והעברתו לריבוזום, ה"מכונה התאית" המייצרת את החלבון. הריבוזום אינו מתערב ואינו משנה את קוד ה-DNA בשום צורה שהיא. כפי שכתבנו בהסבר על מנגנון הפעולה של החיסון, אפשר להשוות זאת להעתקת מתכון מספר מתכונים (ה-DNA) לדף נייר (ה-RNA). לאחר ההעתקה, דף הנייר לא משפיע על הספר עצמו.

יתר על כן, ה-mRNA שניתן בחיסון אינו מתקשר עם ה-DNA של התא בשום צורה שהיא. המולקולות מהחיסון גורמות לריבוזום לייצר חלק קטן בלבד מחלבון הנגיף. ה-mRNA שורד בתא מספר שעות, במהלכן נוצרים כמה עותקים של חלבון הנגיף ע"י הריבוזום, ולאחר מכן ה-mRNA שניתן בחיסון מתפרק (אם נחזור לדוגמה הקודמת - לאחר שהכנו את המתכון מספר פעמים, דף הנייר עליו כתבנו פשוט נזרק לאשפה).

אם mRNA יכול היה לשנות לפי רצוננו את ה-DNA, זה היה פותח עולם שלם של רפואה גנטית. נוכל לתקן כל מיני מחלות גנטיות באמצעות מנגנון זה. מאחר וזה לא מתרחש, אנחנו לא יכולים...

סיבות נוספות לכך שחיסוני mRNA לא ישפיעו על ה-DNA:

הגנום של התאים (DNA) נמצא בתוך גרעין התא, המוקף בקרום כפול. הוא מאפשר למולקולות גדולות, כגון mRNA שנוצר, לעזוב את הגרעין, אך חוסם כניסה של מולקולות גדולות אליו. לכן, ה-mRNA מהחיסון לא מסוגל כלל להיכנס לגרעין ו"להגיע" ל-DNA.

גם אם מולקולת ה-mRNA הייתה עשויה להשפיע על ה-DNA (וכאמור, היא איננה משפיעה עליו) וגם אם היא עלולה להיכנס לגרעין (וכאמור, היא איננה נכנסת), יש ב-DNA כל מיני מנגנונים לתיקון שגיאות כדי להרחיק פיסות קוד גנטי אקראיות. עם טריליוני תאים בכל אדם, שכל אחד מהם מכיל מיליארדי זוגות בסיס של DNA, יש באופן טבעי הרבה שגיאות שעלולות להיות קטלניות ללא מנגנוני בקרת איכות קפדניים של ה-DNA. מנגנונים אלו היו מונעים כל השפעה תיאורטית.

בהתייחס למחקר שעלה לאחרונה לרשת (עדיין לא עבר ביקורת עמיתים), והעלה תיאוריה על שילוב של ה-mRNA לגנום בניסוי מעבדה, מכון דוידסון כתבו [מאמר מצוין](#) שמסביר מדוע זה לא תואם את הידוע אצל חולים ומחלימים, ולא מרמז על המתרחש בעת המחלה, וכמובן שלא בתגובה לחיסון.

האם חיסונים יכולים לגרום למחלות אוטואימוניות?

1. עד היום ניתנו בעולם מיליוני מנות חיסונים, ולא נמצאו עדויות לכך שחיסונים גורמים לאוטואימוניות. הקשר בין חיסונים למחלות אוטואימוניות נחקר במחקרים רבים מאוד. מחקרים תצפיתיים על מספרים עצומים של מתחסנים שהשוו ללא מתחסנים - לא מצאו שיש יותר מחלות אוטואימוניות.
2. יש טענות לא מבוססות שאדג'ונטיים (מאנגלית - adjuvant - רכיבים המוספים לעיתים לחיסונים כדי להגביר את התגובה החיסונית ובכך לייעל אותם) עלולים לגרום למחלות אוטואימוניות. במקרה של החיסונים של פיזור ומודרנא, החיסונים אינם מכילים אדג'ונטיים.
3. מולקולת ה-mRNA ארוזה בתוך אותם ננו חלקיקי שומן ואינה חשופה לתאים המייצרים את הנוגדנים (תאי B). לכן לא יכולה להתעורר תגובת נוגדנים כנגדה. נוסף על כך, כדי לעורר תגובת נוגדנים יש צורך גם בנוכחות חלבון בצמוד למולקולה, ואילו בחיסון אין חלבונים הצמודים ל-mRNA.
4. הועלו טיעונים שווא כי החלבון שנוצר בתאי הגוף לאחר מתן החיסון דומה לחלבון הקיים בשליה, ולכן התגובה החיסונית תופנה גם כנגדו. בבדיקה נמצא שהדמיון בין החלבונים הוא קלוש; מדובר על דמיון של 3 חומצות אמיניות מתוך מעל 500 חומצות אמיניות המרכיבות את החלבון, פחות מ-7%, כלומר דמיון זניח.
5. אם יש חשש לתגובה אוטואימונית אז הדבקה בוירוס בודאי יותר מסוכנת ויכולה לגרום לה, ועד עתה אין ראיות מבוססות לכך. חשוב לשים לב - כל מה שיש בחיסון יש בקורונה עצמה ועוד הרבה מעבר. כלומר בתחלואה בקורונה יש גם חלבון ספייק וגם עוד הרבה חלבונים אחרים זרים ממקור נגיפי שפתאום מופיעים בתאי הגוף.
6. ד"ר רועי מזור, רופא ובקרוב בעל תואר שלישי באימונולוגיה ממכון וייצמן, ענה לשאלה בנושא זה בדיון בקבוצת פייסבוק. בתשובה, הוא מציג בדיקה שערך על מנת לבדוק האם קיים דמיון בין החלבון הנגיפי המעורר תגובה חיסונית, לבין חלבונים אנושיים, ובה מצא כי אין דמיון כזה, ואפילו מינימלי.

"אחד מהמחקרים שאני מוביל עוסק בתגובה החיסונית המתוכננת נגד וירוס הקורונה. פיתחתי מספר נוגדנים חד שבטיים נגד הנגיף הזה ואני עובד עם החלבון הרלוונטי לחיסון, לרבות כל השינויים שהוכנסו בו. כחלק מהניסיון שלנו להעמיק בשאלה המאד רלוונטית שלך, השתמשנו במנוע חיפוש מיוחד בו הרצנו את הרצף של חומצות האמינו (כלומר, אבני הבניין) של החלבון הנגיפי וניסינו להשוות אותו לכל החלבונים בפרוטאום האנושי. ההשוואה בוצעה ארבע פעמים, על בסיס ארבעת מסדי הנתונים הגדולים בעולם. ההשוואה זו מחפשת הומולוגיה - Identity (כלומר, עד כמה החלבון שאנו מחפשים דומה לחלבון כזה או אחר) וכן מחפשת "כיסוי" - Coverage (כלומר, האם רק חלק מסויים בתוך החלבון דומה לחלבון נתון). בתנאים מתירנים של הומולוגיה של 5% ומעלה וכיסוי של 30% ומעלה, לא נמצא אף לא חלבון אחד בפרוטאום האנושי שדומה לחלבון הנגיפי. המשכנו ופיצלנו את החלבון הנגיפי ל-51 פפטידים, רצפים קצרים של 24-25 חומצות אמינו, כדי לראות האם אולי רצף קצר מסויים תופס. גם כאן, בחרנו בתנאי סף מתירנים, ביחוד נוכח העובדה שלתאי T מוצגים פפטידים קצרים של כ-9 חומצות אמינו. גם כאן, לא מצאנו הומולוגיה אף לא לחלבון אנושי בודד אחד. ככל הנראה אנחנו שונים מהותית מהנגיף הזה ברמה האבולוציונית, מה שמאפשר גם על ידי זה שלא צפינו בתחלואה אוטואימונית המבוססת על חקיניות מולקולרית בקרב חולי קוביד 19".

האם החיסון יכול לגרום לתופעות לוואי ארוכות טווח?

תופעות לוואי של חיסונים מתרחשות סביב ששת השבועות שלאחר החיסון. בחיסונים מעטים התגלו תופעות לוואי נדירות בשכיחות של אחת לכמה עשרות אלפים או מאות אלפים של מנות חיסון. תופעות לוואי אלה מתגלות רק לאחר שהחיסון נכנס לשגרת החיסונים. מהבחינה הזו אין שוני בין החיסון הזה לחיסונים אחרים ואין קשר למהירות הפיתוח והאישור. חשוב לזכור כי יש מנגנוני הגנה קפדניים מטעם הרשויות הרגולטוריות המסייעים להבטיח כי חיסוני COVID-19 יהיו בטוחים. כפי שתואר לעיל, כמו כל החיסונים, גם חיסוני COVID-19 עוברים תהליך בדיקה קפדני רב שלבי, כולל הניסויים הגדולים (שלב III) בהשתתפות עשרות אלפי אנשים. ניסויים אלה, הכוללים אנשים בסיכון גבוה ל-COVID-19, נועדו במיוחד לזהות תופעות לוואי שכיחות או חששות אחרים הקשורים לתופעות הלוואי. גם לאחר אישורי החירום, יימשך המעקב אחר הנסיינים כדי להבטיח שכל תופעות הלוואי האפשריות ידועות ומדווחות.

חיסון mRNA למעשה בטוח יותר עבורנו בהשוואה לחיסונים מסורתיים. חיסוני mRNA אינם מורכבים מהפתוגן בפועל. משמעות הדבר היא שבניגוד לחיסונים מסורתיים, הם אינם מכילים חלקים מוחלשים, מתים או לא מדביקים של נגיף. הם מכילים רק את ההוראות לתאים כיצד להילחם ב-COVID-19 [מקורות 5,6]. בכל מקרה, חשוב לזכור כי המחלה עצמה משפיעה בצורה נרחבת על הגוף, הרבה מעבר לתופעות הלוואי של החיסון.

האם החיסון יכול לגרום למחלה חמורה יותר, כפי שקרה בחיסוני דנגי?

בחסון נגד קדחת דנגי, Dengvaxi, תועדה תופעה בשם ADE (Antibody-Dependent Enhancement) העלולה לגרום למחלה קשה אצל מי שמעולם לא חלו בקדחת דנגי אבל נדבקו אחרי שקיבלו את החיסון [7]. מדובר בתופעה נדירה שבה הנוגדנים מחמירים את המחלה. המנגנונים הגורמים לתופעה זו אינם ידועים. בהנחיות לפיתוח החיסון לקורונה ה-FDA נדרשו החברות לבדוק את התופעה בניסויים המוקדמים. בכל הניסויים הקליניים של שתי החברות לא נמצאה תופעה כזו, גם בשלב האחרון שכלל כ-47 אלף איש. יתרה מכך, אין ראיות לתופעה זו במקרה של החיסונים החדשים לקורונה; יעילות שני החיסונים היתה מעל 90%, ובקרב המספר הקטן של מחוסנים שחלו כמעט שלא היו מקרים של מחלה חמורה, בעוד שבקבוצת הביקורת היו כמה מקרים של מחלה חמורה. כך שלמעשה, לפי תוצאות המחקרים אין כל עדות לכך שהחיסון מוביל למחלה חמורה.

בחסון יש פוליאיתילן גליקול, האם אני יכול לקבל את החיסון? ?

החיסון של חברת פיזור מכיל פוליאיתילן גליקול (PEG). חומר זה משמש בכמה חיסונים בכמות זעירה והוא בטוח לשימוש בכמויות אלה. הוא בטוח גם בריכוזים גבוהים יותר בתרופות, ויש לו מגוון שימושים אחרים גם במזון וקוסמטיקה. במקרים נדירים אנשים יכולים לפתח תגובות אלרגיות ל-PEG, אך בדרך כלל מדובר בתרופות שבהן ה-PEG הוא המרכיב העיקרי, למשל בתכשירי הכנה לבדיקת קולונוסקופיה. בחיסון, PEG הוא רק "חומר עזר", כחלק מהמבנה שבו "ארוז" ה-mRNA על מנת שיגיע לתאים, ולכן אינו חומר פעיל, אלא קיים בכמות קטנה כדי לאפשר ייצור של החיסון.

בניגוד לשמועות, אין ראיות ממקורות אמינים שהחיסונים החדשים מכילים 70% PEG.

לפי עדכון הנחיות משרד הבריאות מתאריך **21.12.20** אין לתת את החיסון לאנשים בעלי אלרגיה ידועה לאחד ממרכיבי החיסון, כולל PEG או מטופל שהגיב באנפילקסיס למנה קודמת של תרכיב נגד נגיף קורונה.

אני סובל מאלרגיות, האם אני יכול להתחסן?

נכון לכתבת שורות אלה, רוב תופעות הלוואי היו קלות. אנשים שחוו תגובה אלרגית קשה (אנפילקסיס), טופלו והשתחררו, על פי הדיווחים כולם חשים בטוב. בניגוד לשמועות איש לא מת מאלרגיה לחיסון.

לפי הוראות משרד הבריאות נכון לתאריך **21.12.20** מותר לתת במקרים הבאים:

- אנשים אשר הגיבו בתגובה אלרגית קשה (אנפילקסיס) למזון כלשהו

- אנשים הנושאים עמם אפיפן בהוראת רופא, אלה מונחים להישאר בהשגחה רפואית במשך 30 דקות ממתן החיסון
- אנשים שסבלו מתגובה קשה (אנפילקטית) לתרופה מוזרקת, ניתן לחסן לפי שיקול דעת של הרופא המטפל, ובמידת הצורך בהתייעצות עם רופא מומחה באלרגיה לתרופות.

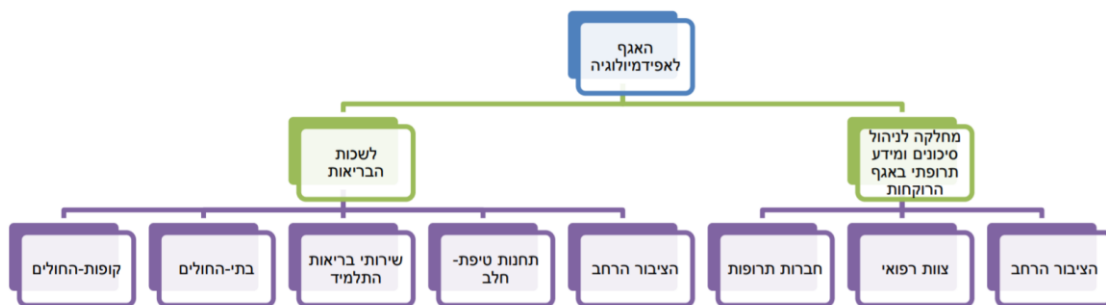
אין לתת את תרכיב החיסון במקרים הבאים:

- אין לתת את התרכיב לאנשים שהגיבו בתגובה אלרגית קשה (אנפילקסיס) למנה קודמת של תרכיב נגד נגיף הקורונה או לכל אחד ממרכיביו, כולל PEG.
- הסובלים מ:
  - תגובה למספר תרופות מוזרקות - Multiple injection drug allergy
  - תגובה אלרגית קשה מסיבה שאינה ידועה - אנפילקסיס אידופטי
  - תסמונת שפעול תאי פיטום - Mast cell activation syndrome

כיצד נסמוך על יצרניות התרופות?

"אנחנו לא מאמינים לחברות התרופות, כי היו כבר חיסונים שגרמו נזק, וחוששים שהפיקוח על איכות החיסונים עלול להיפגע כאשר עוברים לייצור המוני ולשינוע המוני". ההצהרה הזו ניזונה ממקרים מעטים בהיסטוריה שבהם חיסונים גרמו נזק. מקרים אלה התרחשו לפני שנים רבות, ומאז הלקחים הופקו ובהתאם לכך שונו כללי הרגולציה והפיקוח. המקרים שבהם נזק היו מקרים של כשל בייצור, או מקרים של תגובה נדירה ביותר, שניתן לגלות רק לאחר חיסון של מאות אלפים או מיליוני אנשים. מערך הבקרה של בטיחות חיסונים הוא ענק, והוא מורכב מכמה מאגרי מידע על בטיחות חיסונים הנאספים בכל העולם כל הזמן ונחקרים כל עוד החיסון בשימוש. בארה"ב, מדובר על מערך המשלב איסוף דיווחים ישירות מהציבור (אשר אינם עוברים ביקורת ואישור, ולכן לעיתים אינם מדויקים), גופים אקדמיים וארגוני בריאות. בישראל, [המחלקה לניהול סיכונים ומידע תרופתי](#) במשרד הבריאות (תחת אגף הרוקחות), יחד עם לשכות משרד הבריאות, הם הגורמים המרכזים את הדיווחים, המועברים לאגף לאפידמיולוגיה במשרד הבריאות. הוא גם הגורם המקצועי המנחה בנושא חיסונים, וכפי שניתן לראות [בהוראות הכלליות בתדריך החיסונים](#), נושא הדיווח והמעקב מפורט ומוסבר.

תרשים מס' 2: העברת דיווחים על תופעות לוואי מגורמי המקצוע למשרד הבריאות

התרשים לקוח מדו"ח מרכז המידע של הכנסת, "איסוף מידע על תופעות לוואי שהתרחשו בסמוך לקבלת חיסון ויידוע הציבור בדבר תופעות אלה", ספטמבר 2014.

הפיקוח על הייצור גם הוא קפדני, והחיסונים מיוצרים באצוות שכל אחת מהן עוברת מבחן איכות קפדני. מפקחים מטעם ה-FDA מבקרים כל שנה במפעלי הייצור. החברות לא יכולות לשנות שום פרט במתקני הייצור, בחומרים ובשיטות המבדקים ללא אישור ה-FDA.

אפילו מנקודת מבט מסחרית גרידא, זו תהיה טעות הרת גורל של חברות התרופות לרמות ולשווק חיסון לא יעיל או מזיק. הרי התרמית תתגלה די מהר ואז החברה לא תוכל ליצר ולהרוויח. נדבך נוסף בבקרה על חברות התרופות הוא שרשרת האישורים שהחיסונים חייבים לעבור. באישור החיסון מעורבים ה-FDA, הוועדה המייעצת למחלות זיהומיות וה-CDC. כולם גופים בלתי תלויים זה בזה, שבדקים בקפידה את החיסונים. כישלון קטן ימוטט את כל האמון בחיסונים. זה יהיה הרסני במיוחד כאשר תנועת ההתנגדות לחיסונים גוברת והוגדרה ע"י ארגון הבריאות העולמי כאחד מעשרת האיומים הגדולים על בריאות העולם.

היכן ניתן למצוא מהו תהליך החיסון או את כל המידע עליו?

למרות כל המידע הזמין ברשתות, לא תמיד קל למצוא פרטים על הניסויים הקליניים, תופעות הלוואי, ההרכב של תמיסת החיסון, את מי לחסן, איך לשמור את החיסון. עם אישור החיסון לשימוש, החברה מכינה (באישור ה-FDA) עלון המצורף לכל בקבוקון חיסון. העלון מפורסם באתר ה-FDA ובאתר החברה, והוא מכיל את כל המידע על הניסויים הקליניים, על תופעות הלוואי, על הרכב החיסון, ההתוויות, הוראות השימוש והאחסון ועוד. בינתיים אין עלון לחיסוני הקורונה כי אין אישור רשמי, אלא רק אישור לשימוש חירום, אך אישורים אלה, עם ההנחיות [זמינים באתר ה-FDA](#). ההנחיות לציבור זמינות במגוון שפות, כולל יידיש (אך לא בעברית).

האם אפשר להסתפק רק במנה אחת?

חיסון חלקי של מנה אחת מותיר את המחוסן לא מוגן כראוי מהמחלה. עם כל מנה עולה הזיכרון החיסוני ויעילות החיסון משתפרת, כפי שמוצג בסיכום תוצאות הניסויים הקליניים של חברת פייזר [8].

לא ניתן ליצור חיסון עדר על ידי הדבקה של האוכלוסייה הצעירה ושמירה על קבוצות הסיכון

גישה זו נוסתה בשוודיה ובאנגליה בתחילת המגיפה ונחלה כישלון חרוץ, שהוביל לזינוק בתחלואה ובתמותה. לאורך ההיסטוריה, מעולם לא מוגרה מחלה ע"י יצירת חיסון עדר באמצעות הדבקה, כולל אבעבועות שחורות, שפעת העופות, שפעת החזירים, חצבת ופוליו. השיטה הבטוחה והיעילה ביותר למיגור תחלואה היא חיסונים.

הקורונה עשויה להיות מחלה קשה, מורכבת ועם תסמינים וסיבוכים ארוכי טווח

הקורונה היא מחלה קשה ואפילו קטלנית, בעיקר, אבל לא רק, באנשים מבוגרים ובאנשים עם מחלות רקע. מתברר ש-30-50 אחוזים מהנדבקים סובלים מסיבוכים לאחר ההחלמה. הסיבוכים נעים מפגיעות קלות, כמו איבוד חוש הטעם והריח (הוכחה לפגיעה עצבית), כאבי ראש, ירידה קוגניטיבית, עייפות, נדודי שינה, איבוד כושר, ועד פגיעות חמורות בכלי הדם, הלב והריאות.

הסיבוכים הללו עשויים לפגוע בכולם ללא מגבלת גיל או רקע, ובכלל זה גם בצעירים שעברו את המחלה בקלות או ללא סימפטומים [9]. אנחנו עדיין לא מבינים מספיק את הנגיף ואת רמת הסיכון שלו, לכן עדיף לא להידבק אלא להתגונן ולהתחסן.

האם מי שהתחסן יכול לוותר על כל מנגנוני ההגנה והזהירות?

הניסוי הקליני בחן רק את ההגנה מהמחלה, אבל לא את ההגנה מהדבקה, ואת היכולת של המחוסן להפיץ את המחלה. יש ראיות ראשוניות לכך שכן יש הגנה מסוימת מהדבקה, אבל זה עוד לא מבוסס מספיק. לכן עד שלא יחוסנו בין 60 ל-80 אחוזים מהאוכלוסייה, שיעור ההתחסנות הדרוש ליצירת חיסון עדר ולירידה בתחלואה, יש

להניח שהמחוסן מוגן מהמחלה אבל הוא עדיין מסוגל להפיץ את המחלה. משרד הבריאות יפרסם אם קיימות הקלות בהגבלות למי שיתחסן, ויש לפעול לפי הנחיות אלו.

האם ידועה התגובה של קבוצות אתניות שונות לחיסון?

הניסויים בוצעו בכמה מדינות וכללו נשים וגברים מקבוצות אתניות שונות [8, טבלה 8]

מה אנחנו עדיין לא יודעים?

האם חיסוני COVID-19 יעניקו הגנה לטווח הארוך?

שאלה מרכזית אחת אשר טרם ניתן לה מענה היא: מה משך הזמן שהחיסון מגן עלינו? על סמך נתונים שפורסמו מתוך הניסויים בשלב המוקדם, סביר להניח שלרבים מן המשתתפים בניסויים עדיין יש רמות גבוהות של נוגדנים מגנים בדם. תשובה מבוססת יותר לשאלה זו תוכל להינתן בעוד כמה חודשים, עם המשך הניסוי במקביל לתחילת מתן החיסונים לאוכלוסייה. התשובות יכולות להגיע גם מניתוח הנתונים על התגובות החיסוניות של אנשים שהשתתפו בניסויים בשלב מוקדם של חיסון פיזור, שחלקם אולי קיבלו את החיסון לפני למעלה מחצי שנה. גם אם בשלב זה ידוע מעט על יעילותו של החיסון לטווח הארוך, אין בכך כדי לעכב או למנוע את השימוש בו. במקרה ה"גרוע", יהיה צורך בקבלת מנה נוספת (בוסטר) מדי שנה [10,11].

האם החיסון מונע הדבקה?

בניסויים הקליניים נבדקה רק ההגנה מפני מחלה תסמינית. ייתכן שאדם שהתחסן יידבק בנגיף אבל לא יסבול מתסמינים ויהיה מוגן מנזקי המחלה. עדיין חסר מידע באשר לאופי המחלה שהחיסון יכול להגן מפניה. בין אם מדובר במקרים קלים של COVID-19 ובין אם הם כוללים מספר משמעותי של מקרים מתונים וחמורים. לא ברור אם החיסון ימנע לחלוטין פיתוח תסמינים או רק יפחית את עוצמתם, ואם הוא ימנע מהמחוסנים להפיץ את נגיף הקורונה. חיסון שימנע את העברת המחלה עשוי להאיץ את סיום המגפה. עדיין קשה לקבוע אם החיסון של פיזור, או חיסונים אחרים שכבר נמצאים בשלבים מתקדמים של ניסויים, יוכלו להשיג זאת. סביר להניח שהתשובה תתברר בעתיד.

האם יש זנים מוטנטיים חדשים של קורונה שהחיסון לא מגן מפניהם?

עד עתה הגנום של הנגיף נראה יציב ללא שינויים משמעותיים. נראה כי שיעור המוטציות (התקלות הגנטיות) של נגיף 2-SARS-CoV הוא איטי יותר מזה של נגיפים אחרים מאותו הסוג (RNA), זאת עקב השתייכותו למשפחת נגיפים בעלי מנגנוני הגעה גנטיים, שיכולים לזהות ולהסיר את רוב הטעויות ב-RNA כאשר הנגיף משתכפל. משמעות הדבר היא כי ל-2-SARS-CoV יש כמחצית משיעור המוטציות של נגיף השפעת וכרבע משיעור המוטציות של HIV [מקור 12].

החיסונים מכוונים לחלבון ה-Spike שהוא גדול למדי ויעוררו תגובה חיסונית יעילה, כך שהנגיף יתקשה "להתחמק" מהמערכת החיסונית. מאחר שמבצע החיסון יהיה המוני, ייתכן שתהיה סלקציה לזנים שעברו שינויים גנטיים, ולכן יהיה צורך לנטר את הזנים באופן רציף. הודות לגמישותם של חיסוני ה-mRNA, ניתן יהיה לפתח את הדור הבא של החיסונים, בהתאם לזנים שיופיעו [13]. בניסויים הקליניים של Pfizer-BioNTech, למחוסנים היו נוגדנים מנטרלים כנגד 17 זנים שונים של הנגיף (שיש להם שינוי בחלבון ה-S) [מקור 14].

חיסון תינוקות וילדים

הניסויים הקליניים של Pfizer-BioNTech כללו רק בני 16 ומעלה, והניסויים של Moderna כללו בני 12 ומעלה במספר קטן, לכן החיסון יינתן לבני 16 ומעלה עד לאיסוף נתונים נוספים [8, טבלה 4].

חיסון נשים הרות ומניקות

בניסויים הקליניים של Pfizer-BioNTech ו-Moderna לא נכללו נשים הרות ומניקות, ולכן ההחלטה הראשונית שהתקבלה הייתה כי החיסון לא יינתן להן בשלב זה. חשוב לציין שמבחינת ההיגיון הביולוגי, לא צפויה פגיעה בהריון, בעובר או בילוד, ועל כן ארגונים מקצועיים רבים ממליצים כן לחסן נשים בהריון ומניקות, ביניהם החברה האמריקאית לרפואת אם-עובר, ארגון הגינקולוגים והמיילדים האמריקאי (ה-ACOG) ונוספים. בהמשך לכך,

הצוות המייעץ למשרד הבריאות בנושא חיסון הקורונה קיים דיון נוסף ב- 20.12.2020 תוך התייעצות עם מומחים לתחום, ובעקבות זאת עודכן תדריך החיסונים. אלו ההנחיות העדכניות:

- אין מניעה לחסן אישה בהריון בחיסון נגד קורונה אם היא מעוניינת בכך, במיוחד אם קיימים גורמי סיכון לחשיפה לנגיף או לתחלואה קשה
- אין צורך בהמתנה עד הכניסה להריון אחרי החיסון
- אין להמליץ על הפסקת הריון לאשה הרה שחוסנה בהיותה בהריון או בכל פרק זמן לפניו
- אין כל מניעה לחסן נשים מניקות, או להפסיק הנקה לאחר קבלת החיסון

מקורות

1. Development and Licensure of Vaccines to Prevent COVID-19 Guidance for Industry <https://www.fda.gov/media/139638/download>
2. Advisory committee meeting <https://www.fda.gov/advisory-committees/advisory-committee-calendar/vaccines-and-related-biological-products-advisory-committee-december-10-2020-meeting-announcement#event-information>
3. Pardi, N. et al 2018. mRNA vaccines-a new era in vaccinology. Nat Rev Drug Discov 17: 261 <https://www.nature.com/articles/nrd.2017.243.pdf>
4. http://midaat.org.il/articles/diseases/covid19/rna_vaccine/
5. <https://www.phgfoundation.org/briefing/rna-vaccines>
6. PFIZER AND BIONTECH CONCLUDE PHASE 3 STUDY OF COVID-19 VACCINE CANDIDATE, MEETING ALL PRIMARY EFFICACY ENDPOINTS, <https://www.pfizer.com/news/press-release/press-release-detail/pfizer-and-biontech-conclude-phase-3-study-covid-19-vaccine>
7. Arvin.AM et al (2020). A perspective on potential of Antibody-dependent enhancement of SARS-Cov-2. Nat. 584: 353
8. [FDA Briefing Document Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine](#)
9. Carfi, A. et al. Persistent Symptoms in Patients After Acute COVID-19 JAMA. 2020;324(6):603. (2020) <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2768351>
10. What Pfizer's landmark COVID vaccine results mean for the pandemic, <https://www.nature.com/articles/d41586-020-03166-8>
11. [Coronavirus disease \(COVID-19\): Vaccines, Q&A, WHO](#)
12. Rates of evolutionary change in viruses: patterns and determinants, <https://www.nature.com/articles/nrg2323>
13. The UK has approved a COVID vaccine-here's what scientists now want to know <https://www.nature.com/articles/d41586-020-03441-8>
14. <https://www.nature.com/articles/s41586-020-2814-7>

תודתי נתונה בזה לעמותת 'מדעת' על עבודתם החשובה להפיץ דעת והשכלה אמיתית בעולם בתקופתנו שהיא תקופה של חושך ובילבול המוחין, ר"ל. ובפרט על אישורם להשתמש עם כתבות שלהם, ועל עזרתם האישית בהמצאם כמה דברים הנצרכים לי וגם ששלחו לי החומר הזה כדי להכילו בתוך הספר.

קורונה: מדוע כדאי להתחסן?

הסבירות האפסית לתופעות לוואי קשות מהחיסון, לעומת הסכנות הממשיות של המחלה עצמה הופכות את ההתחסנות לבחירה הרציונלית – אפילו מתוך שיקולים אנוכיים לגמרי

חיסוני הקורונה שאושרו לשימוש יצרו תקדימים רבים. לא רק שמדובר בחיסונים שפותחו הכי מהר אי פעם, הפיתוח גם נעשה ב**שקיפות יוצאת דופן**. יש הסכמה כמעט גורפת שהחיסונים הללו יעילים, בטוחים ושתופעות הלוואי הנפוצות שלהם מעטות וקלות. אין גם כל צל של ספק שהסכנה בקבלת החיסונים הללו היא כאין וכאפס לעומת מחלת COVID-19, שגבתה עד כה את חייהם של **כמעט שני מיליון אנשים** ברחבי העולם. ברור שהמפתח להשתלטות על המגפה טמון בחיסון מהיר ויעיל של רוב אוכלוסיית העולם.

ובכל זאת יש אנשים שחוששים. הטיעונים שלהם מתחלקים לשניים. במישור האישי, אנשים צעירים ובריאים טוענים לא פעם ברשתות חברתיות: "הקורונה לא מסוכנת לאנשים בגילי, אז לא הגיוני שאקח את הסיכון ואתחסן". לכך מתלווים בדרך כלל חששות מהמהירות הרבה שבה החיסונים אושרו, והטענה כי "החיסון יותר מסוכן בעיניי מאשר להידבק בקורונה, אם בכלל אדבק". במישור החברתי הטענה שוללת את ערך הסולידריות החברתית: "למה שיהיה אכפת לאחרים אם אני מתחסן? הבנתי שממילא החיסון לא מונע ממני להדביק אחרים, אלא רק מחלה קשה במקרה שאני נדבק, כך שאפילו לא אגן על אחרים. שיתחסנו מי שבקבוצות הסיכון".

לפני שבוחנים את הטענות האלה חשוב להבהיר שהבחירה להתחסן היא שיקול אישי ואין לכפות אותו על איש. אם רוצים לעודד את ההתחסנות לקורונה, הדרך לכך היא באמצעות הסברה, דיון והצגת העובדות.

השיקול אישי: מה הסיכון בחיסון?

נתחיל בבחינת ההיבט האישי: מהם שיקולי הסיכון האפשרי מקבלת החיסון, לעומת התועלת הטמונה בהגנה מפני סכנות המחלה עצמה.

ממצאי השלב השלישי של הניסויים הקליניים של החברות פייזר ומודרנה, שכללו עשרות אלפי משתתפים, אמורים להרגיע את רוב החששות מפני החיסונים, שכן תופעות הלוואי שנמצאו בהם היו קלות וחולפות. גם מי שחששו שינסו לעגל פה פינות ראו שהתהליך נעשה בשקיפות חסרת תקדים: פרטוקולי הניסויים פורסמו לפני תחילתם (**פייזר, מודרנה**) וכך גם תוצאות הניסויים (**פייזר, מודרנה**). גם הדיונים בוועדת מינהל המזון והתרופות בארצות הברית (FDA) שודרו בשידור חי

ביוטיוב (**פייזר**, **מודרנה**), בהשתתפות מומחים חיצוניים ודיון מפורט בכל טענה שעלתה, והסתיימו באישור ברוב גורף.

הניסויים העידו על רמת בטיחות גבוהה. בינתיים חוסנו עוד מיליוני אנשים **בבריטניה**, **בארצות הברית**, **אצלנו בישראל** ובמדינות רבות נוספות. תופעות הלוואי המיידיות נותרו שוליות. **דו"ח מסכם של מינהל המשאבים ושירותי הבריאות** בארצות הברית (HRSA) לשנים 2006-2018 הראה 5,646 פגיעות מחיסונים בארצות הברית מתוך יותר מ-3.7 מיליארד מנות חיסון שניתנו בתקופה הזאת, כלומר בטיחות של יותר מ-99.9998 אחוז.

החשש הוא אם כן מהשפעות לטווח הארוך, אחרי כמה חודשים או יותר. האם יש סיבה ממשית לחשוש מתופעות לוואי נדירות שיתגלו בחלוף שנים? כפי שצינו האפידמיולוגים בדיון ועדת האישור של ה-FDA, ניסיון של עשרות שנים במתן חיסונים מראה שתופעות לוואי משמעותיות שלהם מתגלות תוך חודשיים לכל היותר.

תהליך אישור החיסונים עובד אם כן היטב, וגם בהליך האישור של חיסוני הקורונה **לא נעשו קיצורי דרך** או עיגולי פינות מדעיים או רפואיים.

גם טכנולוגיית ה-mRNA, שבה משתמשים **בחיסוני הקורונה**, נבדקת כבר שנים, כולל **ניסויים על אלפי בני אדם**. היא לא היתה בשימוש המוני עד כה, אבל יש לה יתרונות משמעותיים בתחום הבטיחות. גם חיסוני mRNA קודמים, שפיתוחם נעצר, נדחו פשוט כי לא היו יעילים מספיק נגד מחולל המחלה שמפניו הם נועדו להגן – למשל שפעת, כלבת, CMV ו-HIV (איידס), אך נמצאו בטוחים ונטולי תופעות לוואי מיוחדות. טענות חסרות בסיס על סכנה של מחלות אוטואימוניות בעקבות החיסון נשללו על ידי המומחים בוועדת ה-FDA וגם בידי **אנשי מקצוע בארץ**.

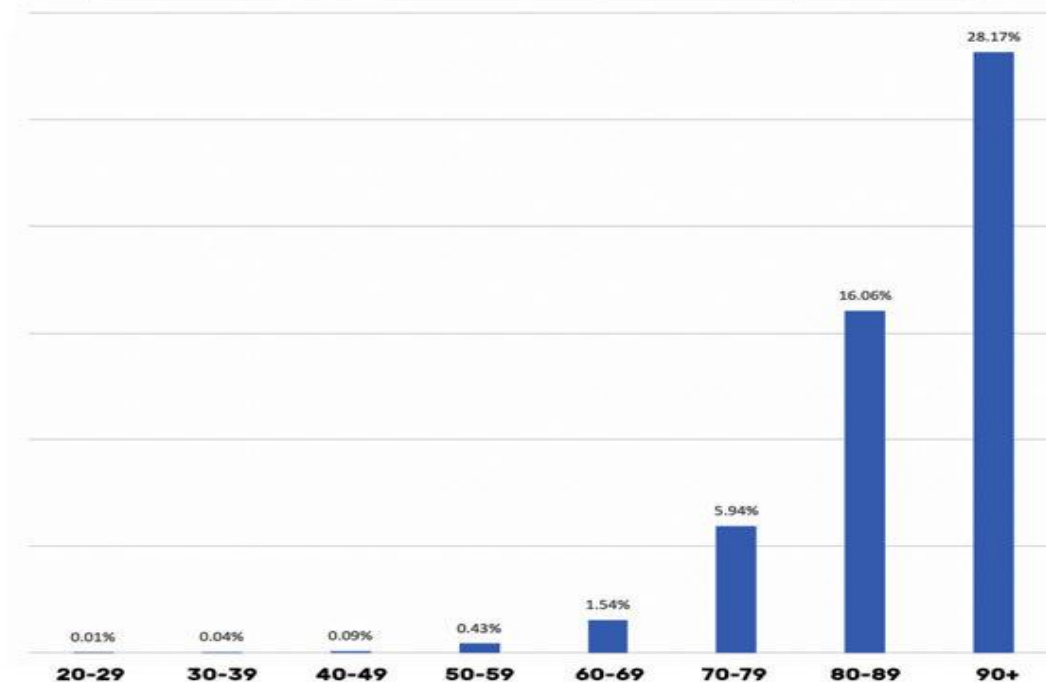
המחיר של החיסון, כלומר הסיכון הצפוי ממנו, נמצא אם כן אפסי בטווח של חודשים. מיטב אנשי המקצוע צופים שיישאר זניח גם בטווח הארוך, גם אם אי אפשר לשלול אותו לחלוטין עד שיעברו שנים ונראו שאכן לא קרו תופעות לוואי בלתי ידועות, שנכון להיום אין שום סיבה מדעית או רפואית לחשוד בקיומן.

השיקול אישי: מה התועלת בחיסון?

אצל חלק מהציבור השתרשה בחודשים האחרונים תפיסה ש"הקורונה מסוכנת רק לזקנים וחולים". הסיכון לסיבוכים אכן נמוך משמעותית אצל צעירים נטולי מחלות רקע לעומת קשישים וחולים כרוניים, אך הוא רחוק מלהיות אפסי. אם בוחנים את שיעורי התמותה בכל קבוצת גיל, רואים כי הסיכוי שאדם בשנות ה-30 לחייו

שנדבק בקורונה ימות מהמחלה עומד על אחד ל-2,500 בערך. בגיל 40 הסבירות עולה לאחד מ-830 ובגיל 50 היא אחד מ-178 בלבד. סיכון לא מבוטל.

תמותת קורונה מתוך מאומתים - לפי שכבות גיל

שיעור התמותה מקרב חולי קורונה מאומתים, לפי חתך גיל, נתונים מצטברים מרץ-דצמבר 2020 | מקור: קולו אור, מתוך מאגר נתוני משרד הבריאות

גם המונשמים לאורך כל תקופת הקורונה לא מנו קשישים בלבד. מחצית מהמונשמים בכל רגע נתון היו מתחת לגיל 65, ו-15 אחוז היו בני פחות מ-50.

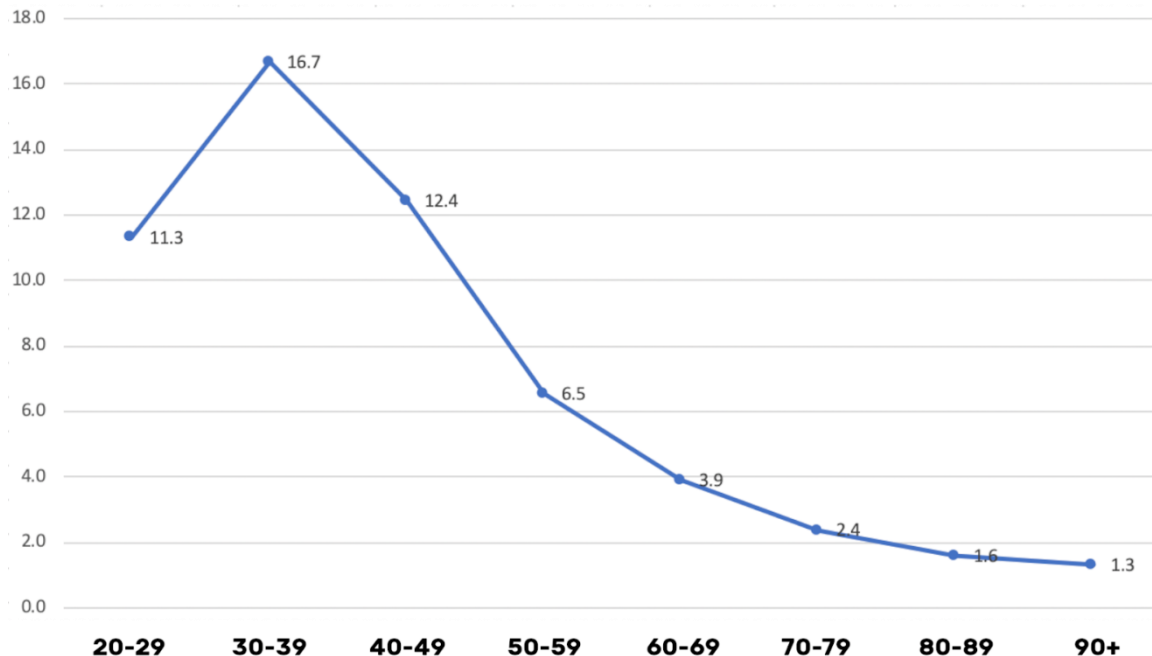
הנתונים האלה כורכים יחד אנשים עם מחלות רקע ובלעדיהן וההתפלגות שלהם אינה אחידה. אבחון מחלת רקע הוא לא פעם רק חוכמה בדיעבד, שכן על פי סקרי בריאות שנתיים אנשים רבים סובלים ממחלות רקע כמו יתר לחץ דם או הסתיידות עורקים בלי שיהיו מודעים לכך. אפשר להעריך שהסיכון הספציפי למות מקורונה אינו גבוה אצל אנשים צעירים שנראים בריאים, אך עדיין קיים.

אולם תמותה היא רק התוצאה החמורה ביותר של המחלה. יש לזכור שעל כל חולה שמת מקורונה יש לא מעט שהיו במצב קשה ורבים אף יותר שנזקקו לאשפוז עקב קשיי נשימה או תסמינים אחרים.

גם התחלואה הקשה אינה מתפלגת באופן אחיד. הצעירים יותר עשויים אולי לשרוד את המחלה אך במחיר של תחלואה קשה וממושכת. נתוני משרד הבריאות מראים שאם בגילאי 80 עד 89 ימותו מהמחלה 2 מכל 3 חולים קשים, הרי שעל כל אדם שמת מקורונה בשנות ה-30 לחייו, יהיו כ-17 חולים קשים. במילים אחרות, אדם בגיל 30 עשוי לחשוב שהמחלה כמעט שאינה מסוכנת עבורו מכיוון

שרק אחד מתוך כל 2,500 נדבקים בגילו מת מהמחלה, אך הסיכוי של אותו אדם להיקלע לתחלואה קשה עומד על אחד ל-150 נדבקים בלבד. בגיל 40 הסיכוי

יחס בין תחלואה קשה לתמותת קורונה - לפי שכבות גיל

למחלה קשה הוא כבר 1 ל-66 נדבקים.

שיעור התמותה מקורונה עולה עם הגיל, אך הסיכון להישאר עם מחלה קשה גבוה יותר אצל צעירים. היחס בין אחוז החולים קשה לאחוז המתים לפי קבוצות גיל | על פי נתוני משרד הבריאות, באדיבות חגי רוסמן, תומר מאיר ופרופ' ערן סגל, מכון ויצמן למדע

מעבר לתופעות הגלויות לעין בטווח הקצר, ממחקרים עולה שתופעת ה"קורונה הממושכת" (long COVID) פוקדת לא פעם דווקא את מי שלא סבלו מהתסמינים הקשים של המחלה ושאינם משתייכים לקבוצת סיכון ידועה.

בניגוד לחיסון, שהחששות מתופעות ארוכות טווח שעלולות להיגרם ממנו מסתכמים בפחדים והשערות, אצל מחלימי קורונה כבר נצפו נזקים אמיתיים גם חודשים רבים אחרי ההחלמה.

מחקר שנעשה בבריטניה על מחלימים צעירים שאינם מקבוצת סיכון איתר אצל יותר ממחציתם נזקים לאיברים פנימיים, בראשם הלב והריאות, גם חודשיים אחרי שהחלימו לכאורה מהמחלה. **מחקר אחר** שעקב אחרי כמה מאות מאושפזים שהחלימו הראה שאצל למעלה ממחציתם התגלו ממצאים לא תקינים בצילומי החזה גם כעבור חודשיים, אצל כעשירית מהם אף נצפתה מגמה של הידרדרות. **מחקר נוסף** מצא שאחד מכל ארבעים מחלימים, לאו דווקא מהצורה הקשה של המחלה, המשיך לסבול מתסמינים גם כעבור שלושה חודשים ויותר. לא

במקרה נפתחו עד כה באנגליה לבדה **60 מרפאות מיוחדות** למטופלי "קורונה ממושכת".

לא חסרות דוגמאות להשפעות ארוכות טווח ואפילו קטלניות של מחלות מדבקות, שבאות לידי ביטוי שנים אחרי ההדבקה ושהחיסון מונע אותן. אחת מהן היא הדלקת הטרשתית SSPE, שגורמת שיתוק ומוות שנים אחרי ההחלמה אצל **אחד מ-609 חולי חצבת**, או תופעת **מחיקת הזיכרון החיסוני** אצל חלק מהמחלימים מחצבת. מתחסנים פטורים מהתופעות ארוכות הטווח הללו, שחלקן מסכנות חיים וחלקן כרוכות רק בסבל מיותר.

הסיכוי להידבק

אם כן, השתכנענו שהמחלה גרועה בהרבה מהחיסון, אבל הרי לא בטוח בכלל שנידבק בה. אפשר לכאורה לתהות מה הטעם להתחסן נגד מחלה שלא נחלה בה בכל מקרה. אבל הסיכון להידבק בה עלול להיות גדול מכפי שנדמה ברגע הראשון. מבצע החיסון בישראל כבר בעיצומו, אבל ייקח עוד זמן עד שהחיסון יגיע להשפעה מלאה, שבוע ויותר אחרי קבלת המנה השנייה. החיסון במנה השנייה החל רק השבוע, כך שייקח עוד כחודש עד שבערך שני מיליון המחוסנים הראשונים אכן יהיו מחוסנים מפני הידבקות בנגיף. עם כניסת החיסון לפעולה מלאה אצל המחוסנים הללו, שרובם נמנים עם קבוצות הסיכון מבחינת גיל ומחלות רקע, צפויה להצטמצם משמעותית הסכנה שמערכת הבריאות תגיע לעומס יתר. סביר להניח שהלחץ הכלכלי, האישי והחברתי לחזור לחיים נורמליים יוביל להסרה מואצת של ההגבלות, למרות שרק כרבע מאוכלוסיית המדינה תהיה בעלת חיסון אפקטיבי (מחוסנים ומחלימים), לכן ייתכן שתהיה שוב עלייה ניכרת בתחלואה באוכלוסייה שעדיין לא חוסנה, ואיתה עלייה בסיכון להידבק.

הבחירה היא, אם כן, בין התחסנות לבין סכנה לא מבוטלת להידבק בקורונה. מאחר שהתועלת המשוערת במניעת המחלה עולה בהרבה על הנזק המשוער מהחיסון, נראה שההתחסנות כדאית אפילו מתוך שיקול אנוכי בלבד, עוד לפני שבחנו את התועלת החברתית של הצעד הזה.

השיקול החברתי

מקובל לחשוב שחיסון מונע, לפחות חלקית, לא רק את האפשרות שהמחוסן עצמו יחלה, אלא גם את האפשרות שידביק אחרים בנגיף. אם כך, מדוע אומרים שהחיסון לקורונה מגן על המתחסן בלבד ולא מונע הפצה?

למעשה, מה שדווח הוא שלא ידוע עדיין אם החיסון מונע הפצה או לא, משום שהנושא לא נבדק עד כה. בניסויים לאישור החיסון לא היו די נדבקים כדי להסיק אם המחוסנים מסוגלים להפיץ את הנגיף בלי לפתח מחלה בעצמם. גם בהיעדר נתונים מדויקים, נצבר לא מעט ידע שעל פיו אנשי המקצוע יכולים להעריך את יעילות החיסון גם בהיבט הזה.

מצד אחד גופו של מחוסן שיידבק בקורונה יחסל את הנגיף מהר וביעילות יחסית, ולכן אין סיבה לצפות שידביק אחרים. מצד שני, החיסון מביא לייצור נוגדנים בדם, ולא ברירות, כך שעדיין ייתכן להלכה שהנגיף יצליח להתרבות במידה מסוימת

לפני שיגיע למחזור הדם וינוטרל. במקרה כזה מניעת ההדבקה לא תהיה מושלמת.

אפשר יהיה לדעת בוודאות גבוהה יותר את התשובה רק אחרי שיהיו מספיק מחוסנים בשטח ונראה את השפעתם על הורדת **מקדם ההדבקה**. לעת עתה אימונולוגים כמו ג'ון בֶּל (Bell), דיקן בית הספר לרפואה של אוניברסיטת אוקספורד ונשיא האקדמיה הבריטית למדעי הרפואה, מעריכים שיעילות החיסון במניעת הפצת הנגיף **עומדת על 60-70 אחוז**.

מחלת COVID-19 מאיימת במיוחד על האוכלוסייה המבוגרת ביותר, אך דווקא בגילים אלה היעילות של מערכת החיסון פוחתת, ובעיקר היכולת שלה ללמוד איומים חדשים ולייצר זיכרון חיסוני נגדם. אף על פי שבניסויים הקליניים של החיסונים נראתה הגנה טובה גם מעל גיל 60, סביר להניח שבקרב הקשישים החיסון יהיה יעיל פחות לעומת המחוסנים הצעירים.

לכן ההגנה היעילה ביותר על אוכלוסיות הסיכון נמצאת בידי הצעירים. שלומם של קשישים שהחיסון עלול להיות פחות יעיל עבורם, ובריאותן של אוכלוסיות בסיכון שלא יכולות להתחסן, כגון מדוכאי חיסון ואנשים שסובלים מאלרגיות מסכנות חיים, תלויים במידה רבה בצעירים ובבריאים. ככל שיהיו מוקפים ביותר מחוסנים, כך יקטן הסיכון שלהם להידבק. רק כיסוי חיסוני מספק באוכלוסייה יוביל לחסינות עדר שלא תאפשר למחלה להתפשט.

החלטה רציונלית

בטווח הקצר, הנתונים מראים חד משמעית כי שיעורי התחלואה הקשה והתמותה מקורונה, אפילו אצל מי שאינם בקבוצות הסיכון, גבוהים משמעותית מתופעות הלוואי הזניחות של החיסון. גם בטווח הארוך שוררת הסכמה בקרב רוב אנשי המקצוע, המבוססת על ממצאים מחקרניים, שיש יותר מקום לחשוש מהשלכות המחלה מאשר מתוצאות החיסון. לפי הערכות המומחים, החיסון אכן ימתן במידה רבה את הפצת הנגיף, כך שההתחסנות היא גם ביטוי של סולידריות חברתית, ושותפות של המתחסנים במאמץ ליצור חסינות עדר שתגן על האוכלוסיות שבסיכון.

כשמנסים לקבל החלטה רציונלית צריך להיזהר מכשלי חשיבה ומהטיות שעלולים לבלבל אותנו. הטיה נפוצה אחת היא "הטיית הטבעיות", שלפיה עדיף תמיד להניח לטבע לעשות את שלו, גם כשמדובר במחלה, על פני התערבות אנושית "מלאכותית" כמו חיסון. תכונה אנושית אחרת היא להעדיף אי-עשייה על פני נקיטת צעד, אפילו כשידוע ששייבה בחיבוק ידיים עלולה להוביל לנזק גדול יותר.

המדע סיפק לנו חיסון יעיל מאוד, והקונצנזוס המקצועי הוא שהסיכון ממנו נמוך עד אפסי. מולו ניצבת מחלה מפושטת באוכלוסייה, שנשקף ממנה סיכון לא מבוטל, אמיתי ונמדד במחקרים רבים. לאור הנתונים, הבחירה להתחסן היא ההגיונית, גם אם אינכם שייכים לשום קבוצת סיכון.

[נכתב ע"י קולו אור – מכון דוידסון, הזרוע החינוכית של מכון ויצמן למדע. (תודתנו נתונה להם על אישורם להשתמש עם זה בספרנו).]

הקשר בין החיסון נגד קורונה והשליה

שמענו ש... "החיסון נגד קורונה עלול לגרום לעקרות". בקצרה – לא! אין כל סיבה להניח שהחיסון נגד קורונה יגרום לבעיות פוריות.

בתחילת החודש העלו בכיר לשעבר בחברת פיזור ורופא גרמני טענה שעשוי להשתמע ממנה שהחיסון שפיתחה החברה נגד נגיף הקורונה SARS-CoV-2 מוביל לעקרות. במבט ראשון הטענה עלולה להיראות משכנעת, שכן היא קשורה למבנה החלבוני של הנגיף, אך בפועל היא משוללת כל יסוד. מבדיקתה עולה מעבר לכל ספק סביר כי חיסוני הקורונה, כמו גם נגיף הקורונה עצמו, אינם פוגעים בפוריות.

הטענה מבוססת על דמיון שטחי שקיים בין חלבון ה-Spike של נגיף הקורונה, שבו מתמקדים החיסונים, לבין חלבון המצוי על דפנות תאי השליה. כדי להבין את הטענה ואת השגיאות הטמונות בה, עלינו להבין תחילה את גרעין האמת שלה, ובמקרה הזה מהו החלבון הזה ואיך מערכת החיסון שלנו מזהה גורמים זרים.

שכבת הגנה על העובר

במהלך התפתחותם נוצר סביב עוברים אנושיים איבר גוף זמני שנקרא שלייה. תפקיד השלייה כפול – עליה להוביל חומרים מזינים מהאם אל העובר, אך גם לבודד אותו מגוף האם. הבידוד הזה מתאפשר בזכות כמה גורמים, ביניהם מבנה השכבה החיצונית ביותר של השלייה, המכונה סינסיטיוטרופובלסט (Syncytiotrophoblast).

בניגוד למרבית רקמות הגוף, השכבה הזאת אינה מורכבת מתאים נפרדים, אלא בנויה כמעין תא יחיד בעל גרעינים מרובים. המבנה הזה מכונה סינסיציום, והוא מצוי בעוד כמה רקמות בגוף, ביניהן השרירים. מאחר שהתאים מאוחדים יחד, אין כל מרווח ביניהם וכך העובר אוטם את השלייה מסביבת הרחם המקיפה אותה.

אחד מהחלבונים המעורבים בבניית שכבת ההגנה הזאת של השלייה הוא הסינסיטין-1 (Syncytin-1). החלבון אחראי על איחוי התאים הדרוש ליצירת שכבת הסינסיציום העוטפת את השלייה, ובלעדיו היווצרות השלייה תיפגע וחי העובר יהיו בסכנה. מעבר לכך, מאחר שמדובר בשכבה החיצונית ביותר של השלייה, היא באה במגע ישיר עם מערכת החיסון של האם, ואף ידוע על מחלות אוטואימוניות מסוימות שבהן מערכת החיסון של האם פוגעת בסינסיציום ועלולה להוביל למות העובר ברחם.

צפירת הרגעה 1: התגובה החיסונית לנגיף לא פוגעת בשלייה

לכאורה, אם כן, אפשר לחשוב שהתגובה החיסונית של הגוף לנגיף הקורונה או לחיסון נגדו עלולה לפגוע גם בחלבונים דומים, כגון סינסיטין-1. בפועל הסכנה אינה קיימת, בשל שילוב של כמה סיבות, שקשורות בחלקן לאופיו של הנגיף, ובחלקן האחר לאופן שבו מערכת החיסון שלנו פועלת.

התגובה החיסונית נגד נגיף הקורונה הפראי עצמו חזקה בהרבה מתגובת הגוף לחיסון מלאכותי. לפיכך, אם יצירת נוגדנים לנגיף הקורונה הייתה פוגעת בפוריות האישה, היינו מצפים לראות את התופעה הזאת בראש ובראשונה בקרב נשים שחלו בקורונה או שהחלימו ממנה. ועם זאת, אף שהצטברו כבר עשרות מיליוני חולים מאובחנים בכל רחבי העולם ותסמיני המחלה נחקרו בהרחבה, אין עד כה כל ראיה לכך שהתחלואה בקורונה מביאה לעלייה בשיעור ההפלות או גורמת נזק כלשהו לשלייה.

צפירת הרגעה 2: התגובה החיסונית לא פוגעת ישירות בשליה

מה בנוגע לאפשרות שתאי מערכת החיסון עלולים להתבלבל ולתקוף את השליה ואת העובר המתפתח? כאן עלינו לזכור שמערכת החיסון יודעת היטב להבדיל בין תאי הגוף לבין פולשים חיצוניים. במקרה של איום חדש, מערכת החיסון הנרכשת מתגייסת להגיב אליו, ובמיוחד תאי בדם הלבנים שנקראים תאי B ותאי T, שמסוגלים לזהות איומים וליצור זיכרון חיסוני מתמשך נגדם. היכולת הזאת מבוססת על קולטנים ייעודיים המצויים על צידם החיצוני של תאי מערכת החיסון, שמאפשרים להם לזהות מרכיבים ספציפיים בחלבון של מחולל המחלה.

כמו כל החלבונים, גם חלבוני הקורונה מורכבים משרשראות של חומצות אמינו, שהן אבני הבניין הבסיסיות של כל החלבונים בטבע. מאחר שבחלבון ה-Spike של הנגיף ובסינסיטין האנושי קיימים רצפים קצוצרים זהים של חומצות אמינו, התעוררה הטענה שנוגדנים נגד האחד יפעלו גם נגד השני. אולם בפועל הדמיון בין החלבון הנגיפי לסינסיטין קלוש בלשון המעטה. כל אחד מהחלבונים מורכב ממאות חומצות אמינו – כמעט אלף בחלבון הנגיפי, ואין כמעט חפיפה ביניהם. רמת דמיון נמוכה להפליא, עד כדי כך שכלים להשוואת חלבונים, כגון תוכנת BLAST, מפספסים אותה לגמרי.

כדי לאתר אותה נחוצה השוואה "טיפשה" בין רצפי החלבון. מדוע טיפשה? משום שחלבונים הם יותר מאשר סך חומצות האמינו המרכיבות אותם. כלי ההשוואה המשוכללים משווים לא רק את הרצף, אלא גם את המאפיינים הכימיים והצורה הצפויה של החלבון. מעבר לכך, הקולטנים של תאי ה-B וה-T מבוססים על רצפים ארוכים יותר, של שמונה חומצות אמינו לפחות, ומכאן שגם דמיון של חומצות אמינו אחדות לא יספיק. יש לזכור שכל שינוי זעיר בהרכב החלבון יכול לשנות באופן מוחלט את תפקודו ואת המבנה שלו.

סמכות מקצועית?

מעבר לטיעונים המדעיים, הטענה נשענת במידה רבה על זהות מפרסמיה: מייקל יידון (Yeadon) שהיה בכיר בחברת פיזר עד שנת 2011, והרופא הגרמני וולפגנג וודארג (Wodarg). עם זאת, לשניים יש בעברם שלל אמירות בעייתיות וחצאי אמיתות. ראשית, יידון אינו קשור כלל לחברת פיזר, שכן הוא חדל לעבור בה לפני קרוב לעשר שנים. במהלך המגפה הנוכחית הוא ניפק שלל אמירות שגויות, ביניהן הקביעה חסרת השחר כי "מגפת הקורונה הסתיימה", ואילו וודארג טען ללא ביסוס כי "מגפת הקורונה אינה חמורה יותר משפעת".

אם כן, בדומה למרבית הטענות המועלות בחודשים האחרונים בנוגע לחיסוני הקורונה, גם הטענה הנוכחית מופרכת מהיסוד, למרות גרעין עובדתי מסוים שעליו היא מבססת את טענותיה. חיסוני הקורונה שמחכים כעת לאישורן של רשויות הבריאות בעולם מבוססים על טכנולוגיות אמינות ובטיחותם הוכחה במבדקים נרחבים במיוחד.

[בהכנת הכתבה נעזרנו ברשומה "Are COVID-19 Vaccines Going To Cause Infertility?" מהבלוג של אדוארד נירנברג (Edward Nirenberg). השימוש בה נעשה באישורו של נירנברג.]

-- נכתב על ידי ספיר חבושה-לאופר (אירגון מדעת).

עושים סדר בגל שמועות "אוטואימוניות" על חיסון קורונה

נתקלנו בפוסט של רופאה שמביעה חשש ודאגה מפני החיסון החדש. החששות מכל טיפול חדשני כמובן מאוד מובנים, ובמבט ראשון הפוסט של הרופאה עלול להפחיד והטענות בו נראות רציניות. אבל מבט קצת יותר מעמיק מגלה במהרה אי דיוקים רבים. **אין כל ביסוס מדעי לחששות שהפוסט מנסה לעורר.**

הפוסט של הרופאה הוא אחד מבין כמה פוסטים מלחיצים שונים שהתפשטו בשבועות האחרונים, לאחר שהתבשרנו על הצלחת הניסויים הקליניים של חברת פיזר ומודרנא בפיתוח חיסון נגד הנגיף SARS-CoV-2 הגורם ל-COVID-19 (מחלת הקורונה). החיסון מבוסס על טכנולוגיית mRNA [מקור 1] ונבדק לעת עתה על כמה עשרות אלפי אנשים בניסויים קליניים. הוא מורכב ממעטפת שומנית (ליפוזום) ובתוכה חתיכת חומר גנטי, אותו mRNA. החומר הגנטי גורם לתאי המטרה של החיסון, תאי שריר או תאים ייחודיים של מערכת החיסון, לייצר חלבון של הנגיף. מערכת החיסון מזהה את החלבון הזר הזה ולומדת להכירו, כך שאם תפגוש נגיף אמיתי ומסוכן שכולל את הנגיף תדע לעצור אותו. למרות מה שאולי שמעתם החומר המוזרק לא יכול לשנות את החומר הגנטי שלנו, ה-DNA. החומר שבחיסון הוא מולקולה שונה, שגם מתפרקת תוך זמן קצר. היא אף אינה יכולה להיכנס למקום בתא שבו שמור ה-DNA שלנו, הגרעין, ובכל מקרה אין לה יכולת לגרום לשינויים ב-DNA, למוטציות.

לפניכם הסברים על הבעיות וההטעיות בטענות שבפוסט, ובנייר העמדה שאותה רופאה כתבה.

טענה שקרית: הסיכון שהנגיף מציג לרוב האוכלוסייה קטן בהרבה מהסיכון שיש במתן החיסון המבוסס על mRNA.

הפרכה: הנתונים שהצטברו על מחלת הקורונה מאז פרוץ המגפה מוכיחים שזוהי מחלה קשה ומסוכנת לכולם, לא רק לקשישים אלא לצעירים וגם לילדים. הסיכון לתמותה מקורונה בגילים שונים הוא אחד ל-1500 לבני 40 ומעלה, מגיל 60 הוא עולה לאחד ל-100, ומגיל 80 אחד ל-12. בנוסף, קיימות תופעות לוואי ארוכות טווח אצל חלק מהמחלימים וללא תלות בגיל (גם אם חוו מחלה קלה): מירידה באיכות החיים של כ-40% מהם מסיבות של ירידה בכושר, בריכוז, הפרעות שינה, ועד פגיעות קשות במערכת העצבים, בריאות, ובלב [2]. הועלתה גם האפשרות שיש פגיעה אפשרית באיברי הרבייה של גברים שעלולה להוביל לפגיעה בפריון [3].

הטענה שלא ידועה הבטיחות של חיסונים עם mRNA שגוייה ביסודה. החל מ-2017 בוצעו כ-11 ניסויים קליניים עם חיסונים נגד מחלות זיהומיות בבני אדם (שלב I/II), כלומר כ-3,000 איש קיבלו חיסונים המיוצרים בשיטה דומה [4,5,6]. בנוסף לכך, בעשור האחרון בוצעו כ-40 ניסויים לחיסונים מבוססי mRNA כטיפול במחלות סרטן שונות, גם הם בשלבים I/II – כלומר מדובר בעוד מאות עד כמה אלפי אנשים נוספים. המעקב אחר

אנשים אלו עדיין נמשך, למעשה כבר הרבה מעל לשנה. אם כך, כבר כמה שנים מצטברים נתונים על בטיחות טכנולוגיה זו.

פיתוח החיסון על ידי מודרנא ופיזר, החל משלב הניסויים בחיות דרך כל שלבי הניסויים הקליניים בבני אדם ועד לאישורו לשימוש במגפה, התאפשר רק לאחר בדיקות קפדניות ובלתי תלויות של הרשויות המפקחות רשמית על התהליך (גופים רגולטוריים, דוגמת ה-FDA בארה"ב). אם הייתה מתגלה בעיית בטיחות לא היו נתונים לחברות אישור להמשיך ולפתח את החיסון.

נוסף לכך, תוצאות המחקרים שקופות וגלויות לציבור. היום יש כבר כ-40 אלף ויותר מתנדבים שהשתתפו בניסויים של שתי החברות. המעקב מקרוב אחר מצבם הבריאותי החל עם הצטרפותם לניסויים והתחסנותם. כך שאחרי חלקם עוקבים כבר תשעה חודשים ואילו על אחרים עוקבים רק חודשיים. המעקב נמשך גם עכשיו.

כלומר, הטכנולוגיה נוסתה על בני אדם והיא בטוחה, בטח ובטח יותר מנגיף הקורונה המסוכן.

טענה: שימוש בטכנולוגית מעטפות שומניות (ליפוזומים) הינו חדש למדי ונבדק על מספר קטן של מתנדבים בריאים במשך זמן מוגבל.

הפרכה: טענה זו אינה סבירה מפני שמעטפות שומניות (ליפוזומים לסוגיהם) נמצאות בשימוש נרחב כבר שנים רבות הן בקליניקה והן בקוסמטיקה ובטיחותם נחקרה רבות לאורך השנים.

טענה שקרית: תגובה אוטואימונית בשל זיהוי מוטעה של תאי שריר עצמיים על ידי תאים של מערכת החיסון, בעקבות החיסון.

הפרכה: יש שתי דרכים להפריך את הטענה חסרת הבסיס המדעי הזו:

1. תהליך זהה של הדבקה, תרגום והצגת חלבונים נגיפיים מתרחש בכל מחלה נגיפית בתאים שונים (כולל כאלה המודבקים על-ידי נגיף הקורונה עצמו). אילו הטענה הייתה מבוססת היינו צופים היום בהתפרצות אדירה של מחלות אוטואימוניות בכל האוכלוסייה, וספציפית באוכלוסיית האנשים שחלו ב-COVID-19, המונה היום עשרות מיליוני אנשים בעולם.

2. לאחר הזרקת החיסון תאי השריר ותאי מערכת החיסון (תאים מציגי אנטיגן) באזור ההזרקה לשריר מייצרים את החלבון של הנגיף על פי ההוראות ב-mRNA. התאים מציגים את החלבון הזה על החלק החיצוני שלהם, ותאי מערכת החיסון דוגמים אותו ונעים לבלוטות הלימפה (חלק מרקמות מערכת החיסון). דווקא בבלוטות הלימפה, ולא בסביבות השריר, מופעל החלק המהותי של התגובה החיסונית. כמות מועטה של תאי השריר, התאים שמציגים על פניהם חלבון נגיפי זר, יפגעו במהלך התגובה לחיסון ה-mRNA. התהליך המתואר פה מציג חלק

מהתגובה החיסונית (החלק הנוסף והקטן יותר מתרחש בשריר עצמו, אך כולל את אותם סוגי התאים). כלל התהליכים נורמליים לחלוטין ומתרחשים הן בתהליך חיסון והן בכל תהליך דלקתי.

אם כל הרס של תאים בסביבה של תגובה חיסונית היה גורם לתגובה אוטואימונית, אז כל זיהום בנגיף או תהליך דלקתי היה גורם להתפתחות מחלה אוטואימונית נגד התאים המודבקים, מה שלא קורה. להתפתחות של מחלה אוטואימונית דרוש רקע גנטי מתאים ודרושה פעילות ממושכת של מערכת החיסון. דבר שלא מתרחש בחיסון שבו יש ביטוי קצר מועד של חלבון זר על תאי שריר ופעילות חיסונית מוגבלת.

כמו כן, בטיעונים המטעים בפוסט הוזכרה כדוגמה המחלה ניוון שרירים על שם דוּשֵׁן (duchenne muscular dystrophy). זוהי מחלה גנטית ולא מחלה אוטואימונית [7]! מישוה עם הבנה בסיסית בביווגיה או היכרות מינימלית עם מחלה זו, שאינה אוטואימונית, לא היה מזכיר אותה בפוסט. מפתיע שהיא מופיעה בפוסט של רופאה. באופן אירוני מעט, כיום אף ישנם ניסויים המטפלים בילדים חולי דוּשֵׁן ע"י החזרת מולקולת RNA לתאי השריר שלהם. ה-RNA מסייע באופן זמני לשרירי גופם לייצר חלבון תקין במקום החלבון הפגום [8].

טענה שגויה מיסודה: השוואה של חיסון מבוסס mRNA נגד מחלה ויראלית כגון COVID-19, לטיפול אימונותרפיה למחלת סרטן.

הפרכה: תאים סרטניים הם תאים של הגוף עצמו אשר עברו שינוי שגרם להם להיות תאי סרטן. תאי הסרטן משגשגים דווקא משום שהם מתחמקים ממערכת החיסון, שתפקידה להשמיד אותם. טיפולים אימונותרפיים בסרטן מעוררים את מערכת החיסון נגד רכיבים עצמיים, ובעיקר נגד הרכיבים העצמיים שמתבטאים ביתר על תאי סרטן. אחת הסכנות אצל חולים עם סרטן מתקדם שמקבלים טיפול זה, היא התפתחות של נוגדנים עצמיים עד כדי מחלות אוטואימוניות קשות ומסוכנות. כותבת הפוסט החליטה שקבלת החיסון עלולה להוביל לאותה הסכנה. לא ברור מאיפה הגיעה ההחלטה המוזרה הזו, כי מדובר במנגנונים שונים מאוד [9,10].

בטיפול אימונותרפיה נעשה מאמץ עילאי לעורר את מערכת החיסון ליצור חיסונית נגד חלבונים אנושיים – ולמרות זאת, הטיפול לא תמיד מצליח, כי מערכת החיסון שלנו מתוכנתת שלא לתקוף את גופנו שלנו. חלק מהטיפולים האימונותרפיים לסרטן מיועדים לשבש את מנגנוני הבקרה העצמית של המערכת החיסונית ולכן מפעילים תגובה סוערת, דלקת, ולפעמים תגובה אוטואימונית זמנית. החיסון החדש נגד נגיף הקורונה, שמבוסס על mRNA, פועל כמו כל נגיף או חיסון חי-מוחלש. הוא גורם לביטוי חלבון נגיפי זר בתאים, ומעורר את מערכת החיסון לפעול נגד החלבון הזר, לא נגד חלבונים ששייכים לגופנו שלנו. החיסון אף תוכנן כך שיוצר חלבון נגיפי טהור, שאינו דומה לצורה המתקבלת עם היקשרות הנגיף לקולטנים על התאים האנושיים. לכן ההשוואה של הסיכון ליצירת תגובות אוטואימוניות מטיפולים אונקולוגיים למתן חיסון מופרכת מן היסוד.

לסיכום, כבר כמעט שנה חלפה מאז שהעולם כולו הוכה על ידי מגפה, שגרמה לחיינו להשתנות לחלוטין, וגובה קורבנות רבים מידי יום. הפיתוח המהיר של חיסון יעיל ובטוח מהווה את תחילת הפתרון. זוהי לא "תרופת פלא" שתחזיר אותנו לשנת 2019, אלא כלי נוסף שיחד עם ריחוק, מסכות ושמירה על ההנחיות יעזור לנו לעבור את זה, עם עוד מעט סבלנות ולחזור לבסוף לשגרה. במתן החיסון, חשוב לפעול על פי הנחיות גופי הבריאות: לקדם את החיסון של אוכלוסיות בסיכון גבוה וצוותים רפואיים, בהמשך לחסן גם אוכלוסיות שאינן בסיכון, ולהרחיב את החיסון גם לאוכלוסיות שכרגע החיסון לא נבדק בהן.

לפני המצאת החיסונים, במהלך ההיסטוריה, האנושות לא הצליחה למגר אף מגיפה משמעותית. רק בעזרת חיסונים הצליחה האנושות להגיע לחסינות עדר ולמגר מחלות אשר בעבר הפילו חללים רבים. בשונה ממה שגורמים מסוימים מנסים להציג, גם את הקורונה לא נצליח למגר בעזרת הדבקות מסכנות חיים אחד את השני. רק חיסון מסודר ובטוח של מירב האוכלוסייה יבלום את המגפה. לכן, חשוב מאוד להימנע מהפצת מידע כוזב או תיאוריות שאינן מבוססות שעלולות לגרום לירידה לא מוצדקת בהיענות לחיסון. החיסונים נבדקו באופן מאוד יסודי, על ידי ועדות מומחים בלתי-תלויים, ונמצאו יעילים ובטוחים.

נכתב ונערך ע"י צוות מתנדבות ומתנדבי עמותת מדעת. בין תחומי ההתמחות שלהן ושלהם: רפואה, אימונולוגיה, ביוטכנולוגיה, ביולוגיה תאית ומולקולרית ותהליכי ייצור ובקרה בתעשייה הרפואית.

1. [אודות חיסון RNA](#)

2. Craft, A. Persistent Symptoms in Patients After Acute COVID-19.

Jamanetwork.com 12/12/2020

3. La Marca, A. et al. Testicular pain as an unusual presentation of

[Reprod](#). COVID-19: a brief review of SARS-CoV-2 and the testis

.Nov; 41(5): 903–906 2020. [Biomed Online](#)

4. Weissman, D. mRNA & Pardi, N., Hogan, M. J., Porter, F. W

Nature reviews. Drug vaccines – a new era in vaccinology

.(2018) doi:10.1038/nrd.2017.243 ,261-279 ,17 *discovery*

5. Li, J. Advances in mRNA & Zhang, C., Maruggi, G., Shan, H

,594 ,10 *Frontiers in immunology*. Vaccines for Infectious Diseases

.(2019) doi:10.3389/fimmu.2019.00594

6. Zhang, L. mRNA Vaccine Era- & Xu, S., Yang, K., Li, R

Mechanisms, Drug Platform and Clinical

- ,21 *International journal of molecular sciences*.Prospection
(2020) doi:10.3390/ijms21186582
- Venugopal V, Pavlakis S. Duchenne Muscular Dystrophy. .7
[Updated 2020 Nov 19]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island
(FL): StatPearls Publishing; 2020 Jan
- [https://www.clinicaltrials.gov/ct2/show/NCT04240314?term=exon
&age=0&cond=Muscular+Dystrophy%2C+Duchenne&type=Intr&
rank=1&draw=2](https://www.clinicaltrials.gov/ct2/show/NCT04240314?term=exon&age=0&cond=Muscular+Dystrophy%2C+Duchenne&type=Intr&rank=1&draw=2) .8
- Davis ID. An overview of cancer immunotherapy. *Immunol Cell* .9
Biol. 2000 Jun;78(3):179-95. doi: 10.1046/j.1440-
.1711.2000.00906.x. PMID: 10849106
- Young A, Quandt Z, Bluestone JA. The Balancing Act between .10
Cancer Immunity and Autoimmunity in Response to
Immunotherapy. *Cancer Immunol Res.* 2018;6(12):1445-1452.
doi:10.1158/2326-6066.CIR-18-0487

הגברה תלוית נוגדנים (ADE) והיעדר הקשר לחיסון הקורונה

שמענו ש... חיסוני הקורונה יגרמו לקריסת מערכות כללית אחרי חצי שנה,
עקב ADE, תגובה שמערכת לכאורה את הנוגדנים שנוצרים בגוף.

בקצרה: לגמרי לא נכון!

אין שום ראיות לתופעה המדוברת בקרב המחסונים מאז ראשית הניסויים ואצל
המחלימים שחלו שוב, ומנגנון הפעולה החיסונית נגד הנגיף לא מוביל לתגובה
מהסוג ממנו חוששים.

לאחרונה נפוצו שמועות שהחיסון לקורונה גורם לתופעה הנקראת "הגברה תלוית נוגדנים" (באנגלית –
Antibody Dependent Enhancement).

נתחיל דווקא מהסוף – זהו שקר גמור שמנוגד לנתונים הרבים שיש לנו על בטיחות החיסון. בדומה לכל
היבט בטיחותי בפיתוח החיסונים, גם נושא זה ממשיך להיבדק עד כה, וכל הנתונים מראים שאין בהפחדה
זו ממש.

נתחיל בהסבר קצר על פעולת מערכת החיסון, ולמה הסיכוי שתופעה כזו תתרחש מהחיסון לקורונה הוא
נמוך. תגובות חיסוניות לגורמי מחלה מערבות תאים וחלבונים רבים של מערכת החיסון. בשלב מוקדם
של זיהום, תגובות אלו אינן מוכוונות באופן מדויק כלפי מחולל המחלה, אלא מדובר בסוג של "תגובה
כללית". השלב הזה של פעולת מערכת החיסון נקרא חסינות מולדת.

בהמשך מגויסת זרוע נוספת של המערכת החיסונית המכונה חסינות נרכשת. חסינות זו ספציפית לגורם
המחלה הפולש. תגובות השייכות לחיסוניות הנרכשת הן אלה הכוללות נוגדנים הנלחמים בגורם המחלה.
הנוגדנים נקשרים לגורם המחלה, נניח נגיף, ובכך מסמנים לתאים אחרים של מערכת החיסון כי זהו גורם
זר. אותם תאים "בולעים" את הנגיף המסומן ע"י הנוגדן הקשור, ובכך מסלקים אותו מהגוף (מכאן כינויים
"תאים בולעניים"). כחלק מפעולתם הם אף מציגים את חלקי הנגיף למערכת החיסון, ובכך מגבירים ייצור
של עוד נוגדנים המתאימים לחלקים המוצגים. למעשה, החיסון שאנו מקבלים לנגיף הקורונה מתבסס על
פעולתם של תאים מסוג זה על מנת ליצור את אותה החסינות המבוקשת, **כפי שהסברנו כאן**.

חלק מהנוגדנים המיוצרים בתהליך הינם "נוגדנים מנטרלים": הם מסוגלים למנוע מהנגיף להדביק תאים
או להיכנס אליהם. למרות שחיסונים רבים פועלים ליצירת נוגדנים מנטרלים, מרבית סוגי הנוגדנים אינם
כאלו, ולא כל תגובות הנוגדנים זהות. מרבית סוגי הנוגדנים אינם מונעים כניסת נגיפים לתאים, ולעיתים
נדירות מאוד, נוגדנים גורמים לפעולה ההפוכה – הגברת יכולתו של הנגיף להיכנס לתאים, ובכך להחמרת
המחלה, זאת באמצעות מנגנון הנקרא "הגברה תלוית נוגדנים" (ADE).

אז מה זה ADE?

ADE זו תופעה נדירה מאוד. היא מתרחשת כאשר הנוגדנים הנוצרים במהלך התגובה החיסונית מזיהם ונקשרים לגורם המחלה (לדוגמה נגיף), אך אינם מונעים את התפשטותו. במקום זאת, נוגדנים אלה פועלים כ"סוס טרויאני", ומאפשרים לנגיף להיכנס לתאים המאפשרים את התרבותם ובכך להחריף את המחלה. תופעה זו מתרחשת תוך שימוש באותו המנגנון שציינו למעלה, בו תאי מערכת החיסון "בולעים" גוף זר (נגיף) המסומן בנוגדן שזיהה אותו. **תופעה זו עשויה להתרחש בנגיפים שתאי מערכת החיסון עצמם הינם תאי המטרה של הוירוס.** כלומר, תאים שהנגיף יכול לנצל כדי להתרבות בתוכם ולהמשיך להפיץ את עצמו לרקמות אחרות בגוף. דוגמא מובהקת ל-ADE הייתה חיסון שיוצר נגד קדחת דנגי בשנת 2016. החיסון ניתן ל-800,000 ילדים בפיליפינים. 14 ילדים מחוסנים מתו לאחר שנתקלו בנגיף דנגי בקהילה. חשוב לציין שתופעה זו אינה אופיינית לחיסון דווקא, אלא מתרחשת גם במחלימים שנדבקו שוב באותו גורם מחלה. ולא ראינו תופעה כזו כלל במחלימים מקורונה. מאז, חיסון זה לא שימש לילדים מתחת לגיל 9. דוגמאות נוספות, בשנות השישים היה גם ניסיון לפתח חיסון מומת כנגד נגיף ה-RSV ("נגיף הפגים") וגרסה מוקדמת של חיסון נגד חצבת. בשני המקרים, **כבר בשלבי הפיתוח המוקדמים התברר שקיים סיכון ל-ADE**, הניסויים לחיסון ה-RSV הופסקו מייד והחיסון מעולם לא הופץ, **החיסון נגד חצבת שונה** וכיום מדובר על מנגנון אחר לפיתוח החסיונות, שאינו גורם ל-ADE. ישנו סוג אחר של ADE אשר נגרם כאשר כמות רבה של נגיפים נקשרת לנוגדנים. במקרה זה, עלול להיגרם משקע דלקתי של נגיפים ונוגדנים הגורם ליצירת דלקת חריפה.

מה לגבי החיסונים נגד נגיף הקורונה?

נכון להיום, לאחר עשרות מליוני מתחסנים בעולם ומעל ל-100 מיליון נדבקים במחלה, ומעקב צמוד של גופי הבריאות העולמיים, אין כל ראיות לכך שמחלת הקורונה או חיסוני הקורונה גורמים ל-ADE.

היות ותאי המטרה של נגיף הקורונה הם בעיקר תאי מערכת הנשימה (אם כי כבר מצטברות ראיות לפגיעה ברקמות נוספות בגוף, כגון האשכים), וכן העובדה כי אותם תאים "בולעניים" אשר מופעלים על ידי מערכת החיסון הורסים את הנגיפים לאחר הבליעה והנגיפים לא מתרבים בהם, החשש ל-ADE משני הסוגים אינו קיים. גם בנוגע לוריאנטים החדשים לנגיף, אין חשש שיתרחש משהו שונה מההדבקה מהנגיף המקורי, מאחר שהחיסון יוצר מגוון רחב מאוד של נוגדנים מנטרלים, שנקשרים לנגיף ביעילות גבוהה ויפעילו את אותם המנגנונים של מערכת החיסון.

נרחיב מעט בנוגע לרקע המחקרי:

בשלבים מוקדמים של המחקר, היו חששות ש-COVID-19 עשוי לגרום ל-ADE, בשל מספר מחקרים סותרים על בעלי חיים. שני מחקרים בבעלי חיים הראו פוטנציאל ל-ADE, בעוד שלושה מחקרים בבעלי

חיים במהלך ניסויים פרה-קליניים לא הראו ADE. במהרה הבינו כי החשש מהתפתחות ADE תלוי בסוג החיסון שנבדק. חיסונים עם סיכון תיאורטי גבוה לגרימת ADE הם חיסונים המכילים נגיפים מומתים, זאת בין השאר בשל העובדה שישנם הרבה יותר חלבונים של הנגיף אליהם מערכת החיסון נחשפת בחיסון מומת מאשר רק חלבון הספייק המעורב בהדבקה, כפי שקיים בחיסונים מבוססי mRNA (כמו החיסונים של פייזר ומודרנה אותם אנו מקבלים בישראל). שני המחקרים בבעלי חיים שהראו פוטנציאל בדקו חיסונים שאינם מבוססי-mRNA! מעבר לכך, מחקר שנערך לאחרונה בבעלי חיים על חיסון המכיל נגיף קורונה מומת הדגים ייצור של נוגדנים מנטרלים יעילים, למרות הצגת הנגיף כולו. סיבה נוספת להבדל בין סוגי החיסונים נובע מכך שחיסונים מומתים נוטים לדחוף את מערכת החיסון לכיוון הפעלת תהליכים נגד הנגיף המסתמכים בעיקר על מנגנוני נטרול, ופחות על השמדת הנגיפים לאחר בליעתם. לעומת זאת, בניסויים נמצא כי חיסוני mRNA מכוונים את מערכת החיסון לכיוון המעודד מאקרופגים (סוג של תאים בולעניים) להשמיד ביעילות ובמהירות את הנגיפים הנבלעים. בזכות כך אין ביכולתם של הנגיפים לשרוד בתוך המאקרופאג, או ליצור משקעים יחד עם הנוגדנים הנקשרים אליהם. בכך, שני סוגי ה-ADE נמנעים.

אנו רואים שוב את חשיבות השלבים בניסויים הקליניים והקדם-קליניים. זו הסיבה שהניסויים המקדימים בבעלי חיים, וניסויי שלב II ושלב III הם כה קריטיים בניסויים קליניים, מאחר ועלינו לבדוק מספיק אנשים כדי להבטיח שתופעות מסוג זה לא יתרחשו. בכל הניסויים של החיסונים שקיבלו אישור לשימוש חירום לא היו עדויות ל-ADE. אם היו ראיות כאלו, החיסונים האלה מעולם לא היו מצליחים לעבור את שלבי הניסוי ולא היו מאושרים להפצה. כאשר נכתב במסמכי ה-FDA כי יש לעקוב אחרי התופעה, המטרה הייתה להמשיך במעקב על מנת לשלול מעבר לכל ספק כי קיים סיכון כזה, ולו תיאורטי – ולא עקב כך שהייתה איזו ראיה לכך שזה אכן המצב.

בכל הניסויים הקליניים של שתי החברות, פייזר ומודרנה, לא נמצאה תופעה כזו, גם בשלב האחרון שכלל כ-47 אלף איש. יתרה מכך, אין ראיות לתופעה זו במקרה של החיסונים החדשים לקורונה; יעילות שני החיסונים היתה מעל 90%, ובקרב המספר הקטן של מחוסנים שחלו למרות החיסון, כמעט שלא היו מקרים של מחלה חמורה, בעוד שבקבוצת הביקורת היו כמה מקרים של מחלה חמורה. כך שלמעשה, לפי תוצאות המחקרים אין כל עדות לכך שהחיסון מוביל למחלה חמורה.

לסיכום, האם קיים חשש סביר לתופעת ADE בעקבות חיסוני הקורונה החדשים?

בהחלט לא. גם אם זו הפעם הראשונה שאתם שומעים על התופעה המפחידה ADE, אל דאגה: זוהי תופעה מוכרת למפתחי החיסונים ולארגוני הבריאות העולמיים אשר עוקבים אחרי נתונים העלולים להצביע על קיומה, וההתייחסות אליה נעשתה לכל אורך תהליך הפיתוח. לא מחלת הקורונה, ולא החיסונים לקורונה שאושרו על ידי ארגוני הבריאות, הראו כל עדות ל-ADE. למעשה, אנשים שחלו בקורונה ונחשפו אליה פעם נוספת – לא הראו סימנים ל-ADE, וכמוהם גם מחלימים שחוסנו לאחר מחלתם. למרות שאנו כבר יודעים לא מעט על בטיחות החיסונים של פייזר ומודרנה, ארגוני הבריאות ממשיכים לעקוב באופן צמוד אחרי כלל האנשים שמתחסנים בכל יום כדי להמשיך ולשלול את היתכנות התופעה.

להרחבה ולקריאה נוספת – סקירות מדעיות באנגלית:

[1] Lee, W. S., Wheatley, A. K., Kent, S. J & DeKosky, B. J. (2020). Antibody-dependent enhancement and SARS-CoV-2 vaccines and therapies. Nature microbiology, 5(10), 1185-1191 ([קישור למאמר](#)).

[2] Arvin, A. M., Fink, K., Schmid, M. A., Cathcart, A., Spreafico, R., Havenar-Daughton, C & ... Virgin, H. W. (2020). A perspective on potential antibody-dependent enhancement of SARS-CoV-2. Nature, 584(7821), 353-363 ([קישור למאמר](#)).

י"ח שבט ה'תשפ"א לפ"ג.

מאירגון "מדעת" (עם רשות מפורשת מהם להשתמש בכתבות שלהם).

Open Letter from Jewish medical doctors in the UK re Pfizer-BioNTech mRNA Covid vaccine

30th December 2020

We, Jewish medical doctors working in the UK, feel obliged to address some of the rumours surrounding the Pfizer-BioNTech Covid (Coronavirus) mRNA vaccine circulating in the Jewish community. We do this as a public service in an attempt to prevent illness, and potentially to save lives. We are very excited at the announcement of the MHRA's approval of the Oxford-AstraZeneca vaccine today, however the information in this open letter specifically relates to the Pfizer-BioNTech mRNA vaccine and to people aged 16 years old and above.

Does the Pfizer Covid vaccine cause infertility?

A rumour that the vaccine causes infertility is particularly prevalent in Jewish circles. There is absolutely no evidence behind this rumour.

mRNA vaccines cannot alter your DNA. They simply act as messengers teaching your body how to create antibodies in case you encounter the infection at a later date.

There is no logical reason to assume that the mRNA vaccine would affect fertility.

Are there any known long-term adverse effects of the Pfizer Covid vaccine?

There are no long-term data as yet about the vaccine. But, due to the immediate virus risk, the necessity for a vaccine outweighs any very small possible future risk.

Does the Pfizer Covid vaccine contain pork or anything that isn't kosher?

No.

Who shouldn't get the Pfizer vaccine?

Any person with a history of immediate-onset anaphylaxis to any of the ingredients of the vaccine should not receive the Pfizer vaccine. This means a severe allergic reaction that leads to difficulty breathing, wheezing, clamminess, and swelling immediately after exposure to the trigger. People who have experienced anaphylaxis previously are likely to carry an EpiPen (adrenaline pen) with them. These people are likely to be able to receive the Oxford-AstraZeneca vaccine because it is more similar to other vaccines currently in use against other viruses.

Anyone who is severely unwell with a fever, or who has Covid-19, should not have the vaccine whilst they are unwell. However once they have recovered, they can be given the vaccine.

Reactions to food or medicines, such as developing a rash, feeling sick or other minor reactions do not preclude people from having the Pfizer vaccine.

According to the vaccine manufacturers, having a mild fever or upper airway infection, such as a cold, is not a reason to delay being vaccinated, however those who feel that they have a fever should abide by government regulations and stay at home.

As of today (30.12.2020), and in line with the USA, the updated recommendations in the UK are that those currently pregnant, those intending to become pregnant, and those currently breastfeeding may now have the Pfizer vaccine following discussion with a healthcare professional about the benefits and risks of having the vaccine.

Do my medical conditions mean I shouldn't receive the vaccine?

There are very few medical reasons not to be vaccinated. Everyone who is invited to receive a Covid-19 vaccine is screened by a healthcare professional prior to receiving the vaccine. If the healthcare professional decides that the risks outweigh the benefits for that individual, they will not be offered that vaccine.

What known side effects are there?

The side effects are similar to any other vaccine.

Very common: Pain at injection site, tiredness, headache, muscle pain, chills, joint pain, fever. These symptoms are essentially the body generating an immune response to an infection without the infection being present, preparing the body to be ready if it encounters the infection. Paracetamol can be taken to treat these symptoms.

Common (up to 1 in 10 people): Injection site swelling, redness at injection site, nausea

Uncommon (up to 1 in 100 people): enlarged lymph nodes, feeling unwell.

Benefits vs risks

Taking all of the above into account, we urge people to weigh up the benefits of having the vaccine against the risks.

- [When taking the entire population into account, for every 100 people who get Covid-19, at least one person will die.](#)
- [For every 100 people admitted to ICU with Covid-19, around 35 will die.](#)
- [In those aged 80 and older, for every 20 people who get Covid-19, one person will die.](#)
- [If admitted to ICU/ITU in those aged 80 and older, at least 6 out of every 10 people will die.](#)

A significant proportion of Covid-19 infections are being acquired by people admitted to hospital for other reasons e.g. heart attacks, cancer surgery or other infections so even those taking appropriate precautions are potentially at risk.

Whilst death is the worst possible outcome from the infection, many people will require admission to hospital, potentially admission to an Intensive Care Unit, and could experience debilitating symptoms for a long period after discharge.

Many younger, healthy individuals who contract Covid-19 are left with longstanding problems including fatigue, poor exercise tolerance, and shortness of breath, known as 'long Covid'.

Whilst the vaccine does not guarantee protection from the infection, 94-95 out of every 100 people will be protected from the infection.

I am seeing so much contrasting information. Who should I believe?

We live in a time where misinformation is increasingly common. Rumours spread quickly, and social media has played a significant contribution in this.

We urge people to stop spreading rumours and instead, consult those working in healthcare with an ability to appraise scientific evidence. All signatories to this article are happy to be contacted by anyone with any concerns.

We believe the widespread uptake of the vaccine will prevent illness and lead to lives being saved by protecting people from catching Covid-19, by reducing the burden of 'long Covid' in younger patients, and by preventing hospitals becoming overburdened.

All information is true at the time of publication and specific personal questions should be discussed with your own doctor.

Signed by over 80 doctors

[Live list of signatories available here](#)

Vaccinate, so that you can be fruitful and multiply

For those who are eligible, the COVID-19 vaccine should be simply one more aspect of the prenatal care that includes special vitamins and avoiding cigarettes and alcohol

The Pfizer and Moderna vaccines are the fastest and safest vaccines in the history of vaccinology created without cutting corners and approved by the FDA. Why, then, are so many people afraid of getting vaccinated? Why are women of child-bearing age afraid that the vaccine that will protect them from a potentially miserable, if not deadly virus, will destroy their fertility?

Many vaccine-refusers have expressed hesitancy in light of the speed with which these were created. However, a combination of factors contributed to this unprecedented achievement, including several layers of reviews by panels of distinguished scientists independent of government and industry. Yet the new face of COVID-19 vaccine refusal is that of a young woman, aged 18-34, afraid that the vaccine causes infertility.

The concern started on social media and went viral, gripping all segments of society. But are these fears legitimate? Here is what we know about the COVID-19 vaccines and infertility.

In contrast to vaccines that use a weakened or inactivated virus to trigger an immune response, the Pfizer and Moderna COVID-19 vaccines use mRNA, which instructs our cells to produce the spike protein that lies on the surface of the coronavirus. Once the cells produce the protein, they destroy the mRNA. The cell displays the spike protein on its surface. Our immune systems, which recognize that the spike protein does not belong there, begin to create antibodies to fight the spike protein — and also protect our body from future infection, by recognizing that same spike in the coronavirus itself. Note that the mRNA does not enter the nucleus of the cell (which is where our DNA is found) or interact with our DNA in any way.

The Effect of COVID-19 Vaccine on Fertility and Pregnancy

Although neither Pfizer nor Moderna enrolled pregnant women in their phase III trials and there is currently insufficient data for

pregnant women, scientists anticipate that the safety and efficacy of the vaccine in pregnant women will be comparable to those who are not pregnant — based on the way that this type of vaccine works. Because these vaccines do not use a live virus, experts believe that they are unlikely to cause infertility or congenital anomalies.

Indeed, during phase III trials, 23 of the women enrolled in the study became pregnant after joining the study. To date, not one had adverse effects (one woman in the control group, who did not receive the vaccine and also did not have COVID-19, suffered a spontaneous pregnancy loss). Of course, a pregnant woman should always consult with her own physician before proceeding to get vaccinated.

Claims that the vaccine might cause female sterility arose due to a slight similarity between the spike protein, used to fight COVID-19, and syncytin-1, a protein that promotes placental development — as if the immune system that fights the spike protein would misidentify the placental development protein. Thankfully, the worry turns out to be misplaced, as the similarity between the two proteins is too minor for the immune system to confuse them. Thus, the immune system that has been trained, as it were, to attack the spike protein is not at risk of attacking the placenta, and the vaccine would not jeopardize a woman's ability to carry a pregnancy to term.

Support for this conclusion is in the numbers of pregnant COVID-19 patients themselves. Between January 22, 2020 and January 11, 2021, the CDC has reported a total of 55,154 pregnant women with COVID-19 at some point in their pregnancies. If the placenta were in danger from antibodies that attack the spike protein, then the women who had COVID-19 while pregnant, and therefore had those same antibodies while pregnant, would have seen an increase in placental issues as a result of those attacks. But that did not happen; the scientists have seen no such effect. To the contrary: it is COVID-19 itself and its onslaught on the body that has resulted in pregnancy complications, including pre-term deliveries — as well as the deaths of 66 of the women.

At this time, trials testing the vaccines in pregnant women are being designed. In the meantime, Moderna has released data from Developmental and Reproductive Toxicity (DART) studies in rats that show no adverse effects of the vaccine when it was administered prior to mating or during gestation. Pfizer has not yet announced

comparable data, but has preliminarily confirmed that it has found no major safety issues.

The Effect of COVID-19 on Pregnancy

Pregnant women have been advised to take great caution to avoid COVID-19 exposure. Especially because both COVID-19 and pregnancy (particularly in the third trimester) put pressure on the lungs, the combination can be dangerous. Bodily changes during pregnancy decrease lung capacity, and any viral infection that affects the lungs can make it extremely difficult for a pregnant woman to breathe. Pregnant women with COVID-19 symptoms have a higher risk of severe illness, admission to the ICU, cardiopulmonary support, and even death, as compared to non-pregnant symptomatic women. For this reason, the CDC lists pregnancy among the high-risk criteria for COVID-19. The American College of Obstetrics and Gynecology as well as the Society for Maternal-Fetal Medicine **therefore recommend** that "the vaccine not be withheld from pregnant women who meet the Advisory Committee on Immunization Practices (ACIP) requirement for vaccination among their priority group." ACOG strongly recommends vaccination for women contemplating pregnancy, as a benefit that will increase the likelihood of a healthy pregnancy. That is, the risks of COVID-19 on pregnancy outweigh any concerns regarding vaccine safety. Moreover, one need not delay pregnancy after vaccination, or interrupt fertility treatment to be able to be vaccinated.

Moreover, ACOG also recommends offering the vaccine to nursing women — and women do not need to stop breastfeeding if they want to get a vaccine. The protection the vaccine offers against the potentially dangerous virus far outweighs the theoretical risks of the vaccine.

A healthy pregnancy is one of the most important steps a woman can take to insure a healthy baby. Over 800 years ago, Maimonides wrote, "It is a positive mitzvah to remove any obstacle that could pose a danger to life, and to be very careful regarding these matters, as Deuteronomy 4:9 states: "Beware for yourself; and guard your soul." If a person leaves a dangerous obstacle and does not remove it, he negates the observance of a positive commandment, and violates the negative commandment: "Do not cause blood to be spilled" (*Hilchot Rotzeach U'shmirat Haguf* 11:4). COVID-19 is certainly a dangerous obstacle for pregnancy, increasing the risk of an adverse

outcome. Removing that obstacle through vaccination prior to pregnancy would appear to fulfill two positive commandments, and failure to do so appears to violate one negative commandment.

Those who have concerns regarding the safety of the COVID-19 vaccine should speak to their physicians. But based on all the data, the risk of COVID-19 and its potentially devastating effects on maternal health during pregnancy, potential for preterm birth far outweigh any theoretical, unfounded concerns regarding the vaccine. For those contemplating pregnancy, there is no reason to delay vaccination. Women who are trying to get pregnant take many steps to promote the health of their future children. Vaccinating against COVID-19 simply joins the list that includes taking prenatal vitamins and avoiding cigarettes and alcohol. And for those who have been offered the COVID-19 vaccine, our advice is to add it to the list of precautions and preventions that pertain to all eligible women who are currently pregnant or might be so in the future.

—

The above was co-authored by Dr. Amy Kesselman, who is a gynecologist with over 20 years of experience in women's health. She is a graduate of Columbia College and Albert Einstein Medical School, and is in private practice in Israel.

ABOUT THE AUTHOR

Sharon Galper Grossman, MD, MPh, is a Harvard-trained radiation oncologist with a Masters in Public Health. She is a graduate of the Morot L'Halakha program for women's advanced halakha learning at Matan Hasharon and teaches for Matan, Machon Puah and the Eden Center.

**ועכשיו נלך ונראה בס"ד את דעת הרבנים והפוסקים בענין המצוה
ואולי החיוב לקחת את החיסונים כנגד נגיף הקורונה.....**

ספר

"ורפא ירפא"

"מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות"

חלק ב'

דעת הרבנים והפוסקים על

החיסונים כנגד קורונה

דעתם של הגדולים: מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי שליט"א, מרן הראש ישיבה רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, ומרן ראש הישיבה חכם שלום הכהן שליט"א

לרבים השואלים

לאחר שבאחרונה נתבקשתי על ידי גדולי ומאורי הדור שליט"א לדרוש ולחקור אודות החיסון המוצע נגד נגיף הקורונה, ולאחר שחקרתי ובדקתי היטב באחריות הנדרשת ופרסתי מסקנותי בפני מרנן ורבנן שליט"א, מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי שליט"א, מרן הראש ישיבה רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, מרן ראש הישיבה חכם שלום הכהן שליט"א, הנני להודיע על דעתם ובשמם:

1. כל מי שבאפשרותו להתחסן - נכון לעשות כן. (מהניסוי שבוצע כראוי ועל פי כל הפרמטרים המקובלים ונהוגים בעולם הרפואה הוכח כי אין סיכון בקבלת החיסון). כמו"כ על נשים במשך כל תקופת טרום-לידה להת"עץ עם רופא.
2. הסובלים מאלרגיות על כל סוגיהן, יתייעצו עם הרופא המשפחתי על האופן לקבל את החיסון תחת פיקוח רפואי.
3. בהיות והניסוי נערך בקרב גילאים מ-16 ומעלה, צעירים עד לגיל הנ"ל לא יחוסנו בשלב הזה.

בברכת והסירותי מחלה מקרבך
אברהם אלימלך פירר
יו"ר עזרה למרפא

לרבים השואלים,

לאחר שבאחרונה נתבקשתי על ידי גדולי ומאורי הדור שליט"א לדרוש ולחקור אודות החיסון המוצע נגד נגיף הקורונה, ולאחר שחקרתי ובדקתי היטב באחריות הנדרשת ופרסתי מסקנותי בפני מרנן ורבנן שליט"א, מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי שליט"א, מרן הראש ישיבה רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, מרן ראש הישיבה חכם שלום הכהן שליט"א, הנני להודיע על דעתם ובשמם:

1. כל מי שבאפשרותו להתחסן - נכון לעשות כן. (מהניסוי שבוצע כראוי ועל פי כל הפרמטרים המקובלים ונהוגים בעולם הרפואה הוכח כי אין סיכון בקבלת החיסון).
2. הסובלים מאלרגיות על כל סוגיהן, יתייעצו עם הרופא המשפחתי על האופן לקבל את החיסון תחת פיקוח רפואי.
3. בהיות והניסוי נערך בקרב גילאים מ-16 ומעלה, צעירים עד לגיל הנ"ל המבקשים להמתין לניסוי של צעירים בגילם - יש להם על מה לסמוך.

הרב אברהם אלימלך פירר הוא יו"ר ארגון 'עזרה למרפא'

בירור דעת מרן שר התורה הרה"ג ר' חיים קניבסקי שליט"א

הגר"ח מורה בבירור: 'בוודאי נכון לקבל את החיסון'

מכתב רשכבה"ג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

בס"ד שבט תשפ"א

במענה לשאלת רבים על המוטל עלינו לעשות בזמן הזה, אמר אאמו"ר מרן שליט"א:

העיקר תשובה ותפלה וצדקה [וכבר אמר אאמו"ר מרן שליט"א שהתורם לקרן 'והסירותי מחלה' שע"י קופת העיר יזכה במדה כנגד מדה שלא ינזק ממחלת הקורונה].

ובודאי שנכון לקבל החיסון כדברי הרופאים, וע"ז באתי עה"ח משמיה דאאמו"ר מרן שה"ת רשכבה"ג שליט"א, יצחק שאול קניבסקי

הרב ש.י. חיים קניבסקי
סימן חזון איש, בני ברק

כבוד הרב הגר"ח

העיקר תשובה ותפלה וצדקה [וכבר אמר אאמו"ר מרן שליט"א שהתורם לקרן 'והסירותי מחלה' שע"י קופת העיר יזכה במדה כנגד מדה שלא ינזק ממחלת הקורונה].

ובודאי שנכון לקבל החיסון כדברי הרופאים, וע"ז באתי עה"ח משמיה דאאמו"ר מרן שה"ת רשכבה"ג שליט"א, יצחק שאול קניבסקי

ה' בשבט תשפ"א

במכתב מיוחד המתפרסם כעת לראשונה, יוצא מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי בהוראה ברורה לאור כניסת מבצע החיסונים לקורונה לשלב מתקדם, ופוסק: "בוודאי שנכון לקבל את החיסון, כדברי הרופאים".

דעת תורתו של הגר"ח הובאה במכתב מיוחד מבנו, הרב יצחק שאול, שכותב בין היתר כך: "במענה לשאלת רבים על המוטל עלינו לעשות בזמן הזה, אמר אאמו"ר מרן שליט"א: העיקר - תשובה, תפילה וצדקה".

"ובודאי שנכון לקבל החיסון כדברי הרופאים", מבהיר כאמור הבן, ומסיים: "ועל זה באתי על החתום, משמיה דאאמו"ר מרן שר התורה רשכבה"ג שליט"א".

הצורך במכתב זה בא בעקבות סרטון ערוך שהופץ לאחרונה ברשתות החברתיות, המנסה לעוות את דעתו של שר התורה, כביכול הוא מתנגד לחיסון.

כפי שניתן לראות, במכתב מבנו של הגר"ח, בשמו, נכתב עוד כי "כבר אמר אאמו"ר מרן שליט"א, שהתורם לקרן 'והסירותי מחלה' שעל ידי 'קופת העיר', יזכה במידה כנגד מידה שלא ינזק ממחלת הקורונה".

הגר"ח קנייבסקי: "גם אם הבעל מתנגד, לאשה מותר להתחסן"

נשים בהיריון צריכות להתחסן • לאשה מותר להתחסן למרות שהבעל מתנגד • מי שלא מתחסן מסכן חיים של אחרים • פסקי ההלכה של מרן שר התורה רבי חיים קנייבסקי •

י"ב בשבט תשפ"א

לאור ריבוי מקרי התחלואה בקרב נשים צעירות בהריון, מרן שר התורה, הגאון רבי חיים קנייבסקי, ענה לשאלות שעלו בנושא החיסונים לנשים בהריון.

היום (יום שני פרשת בשלח תשפ"א) עלו למעונו של הגר"ח, מנכ"ל "בוני עולם" הרב אליקים לבנון ופרופ' אדריאן שולמן יו"ר איל"ה (האגודה הישראלית לחקר הפוריות) ומהמומחים הגדולים בישראל לתחום הפוריות בכדי להציג את עמדת הרופאים ולשאול את דעת הרב כיצד לנהוג בשורה של מקרים הנוגעים לנשים.

שו"ת הקורונה

האם לקחת את החיסון בזמן הנקה?

"כן".

מה דין אשה בהריון שהחלימה לפני יותר מחצי שנה האם תיקח את החיסון?

"כן".

מי שלא לקח את החיסון אפשר להגיד עליו שהוא מסכן חיים של אחרים?

"נכון".

מה דינו של מי שלא מתחסן? אם הבעל מתנגד שהאישה תתחסן, האם מותר לאשה להתחסן בלי שיידע?

"כן".

פרופסור שולמן סיפר לשר התורה שלאחרונה הרבה נשים צעירות חלו בקורונה ומצבם קשה, בעיקר בשליש האחרון של ההריון וזה סכנה גם לאמא וגם לעובר. על כך אמר הגר"ח: "תתפללו שלא יזיק".

נשים שלא רוצות להתחסן עושות נזק לעצמן?

"זה פיקוח נפש, חייבות לקחת את החיסון".

מועצת גדולי התורה: "להזדרז וליטול את החיסון ללא כל חשש"

ב"קול קורא" שפרסמו חברי מועצת גדולי התורה של דגל התורה, קראו הרבנים לציבור להזדרז ולהתחסן: "ובזה מקיים ההשתדלות שלא יחלה חלילה כאשר נצטוינו ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"

בס"ד

יום שני ה' בשבט ה'תשפ"א

קול קורא

אל אחינו כל בית ישראל די בכל אתר ואתר

לדאבון ליבנו זה כבר כמעט שנה תמימה אשר לא פסק המשחית מהכות בנו, ובמקומותינו פרץ וצווחה בעת התפשטות המגיפה הנוראה וריבוי חולים ונפטרים ה"י, ופשוט שעל כל אחד ואחד להתחזק ביתר שאת וביתר עוז, לשוב אל אחינו שבשמים בתשובה שלימה לפניו, ולב יודע מרת נפשו באשר הוא שם.

ועתה, ברחמי המרובים ובחסדו כי גבר עלינו, כיוון שנתן הבורא רשות לרופא לרפאות (ברכות ס.), הצליחו לייצר חיסון נגד נגיף הקורונה, אשר לדעת כל המומחים ולאחר שנעשו בדיקות וניסויים רבים, הוכח שיש על ידו התועלת למנוע את החולי הקשה שע"י הנגיף, והוכח בבירור כי אין סיכון כלל בקבלת החיסון הנ"ל.

והנה מבוואר בשו"ע יו"ד סי' של"ז שאמנם נתנה התורה רשות לרופא לרפאות, אך אין זו רק רשות לאדם להתרפאות אלא "מצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא, ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים". ומכל שכן כאשר במגיפה נוראה עסקינן, ומלבד החיוב דאית לכל חד וחד כלפי גופיה, יש חיוב לכל חד כלפי חבריה שלא להזיקו חלילה, וכדברי התוס' (ב"ק כ"ג) "דיותר יש לו לאדם להיזהר שלא יזיק מאשר שלא יזיק".

ואשר על כן קוראים אנו בזה לכל אשר יראת ה' בלבבו, להזדרז וליטול את החיסון נגד נגיף הקורונה כעצת הרופאים ללא כל חשש, בכל גיל ששייך לקבל החיסון הנ"ל, ובזה מקיים ההשתדלות שלא יחלה חלילה כאשר נצטוינו ונשמרתם מאוד לנפשותיכם".

ובזכות זריזותנו בקיום מצוות ונשמרתם' נזכה שרופא כל בשר יסיר מעמנו כל נגע ומחלה במהרה ויאמר למשחית הרף ולצרתנו די, ולשוב לעסוק בתורה הקדושה כבראשונה בלא מפריעים כלל, עדי ביאת ינון בב"א.

מועצת גדולי התורה

מועצת גדולי התורה של דגל התורה פנתה הבוקר (שלישי) בקריאה לציבור להתחסן נגד נגיף הקורונה. ב"קול קורא אל אחינו כל בית ישראל די בכל אתר ואתר", שפורסם בעיתון "יתד נאמן", כתבו גדולי ישראל: "הוכח בבירור כי אין סיכון כלל בקבלת החיסון. אין זו רק רשות לאדם להתרפאות, יש חיוב לכל חד כלפי חבריה שלא להזיקו חלילה".

בפתח הקול הקורא כותבים חברי המועצת: "לדאבון ליבנו זה כבר כמעט שנה תמימה אשר לא פסק המשחית מהכות בנו, ובמקומותינו פרץ

וצווחה בעת התפשטות המגיפה הנוראה וריבוי חולים ונפטרים השם ירחם, ופשוט שעל כל אחד ואחד להתחזק ביתר שאת וביתר עוז, לשוב אל אבינו שבשמים בתשובה שלימה לפניו, ולב יודע מרת נפשו באשר הוא שם".

"ועתה ברחמיו המרובים ובחסדו כי גבר עלינו, כיוון שנתן הבורא רשות לרופא לרפאות (ברכות ס.), הצליחו לייצר חיסון נגד נגיף הקורונה, אשר לדעת כל המומחים ולאחר שנעשו בדיקות וניסויים רבים, הוכח שיש על ידו התועלת למנוע את החולי הקשה שע"י הנגיף, והוכח בבירור כי אין סיכון כלל בקבלת החיסון הנ"ל".

גדולי ישראל מוסיפים ומבהירים: "והנה מבואר בשו"ע יו"ד סי' של"ו שאמנם נתנה התורה רשות לרופא לרפאות, אך אין זו רק רשות לאדם להתרפאות אלא מצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא, ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים'. ומכל שכן כאשר במגיפה נוראה עסקינן, ומלבד החיוב דאית לכל חד וחד כלפי גופיה, יש חיוב לכל חד כלפי חבריה שלא להזיקו חלילה, וכדברי התוס' (ב"ק כ"ג) 'דיותר יש לו לאדם להיזהר שלא יזיק מאשר שלא יוזק'".

"ואשר על כן, קוראים אנו בזה לכל אשר יראת ה' בלבבו, להזדרז וליטול את החיסון נגד נגיף הקורונה כעצת הרופאים ללא כל חשש, בכל גיל ששייך לקבל החיסון הנ"ל, ובזה מקיים ההשתדלות שלא יחלה חלילה כאשר נצטוונו 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם'".

בסיום הקול הקורא מתפללים חברי מועצת גדולי התורה: "ובזכות זריותנו בקיום מצוות 'ונשמרתם' נזכה שרופא כל בשר יסיר מעמנו כל נגע ומחלה במהרה ויאמר למשחית הרף ולצרתנו די, ולשוב לעסוק בתורה הקדושה כבראשונה בלא מפריעים כלל, עדי ביאת ינון במהרה בימינו אמן".

המועצת: "מצווה גדולה להתחסן כנגד הנגיף"

חברי מועצת חכמי התורה פרסמו קריאה קדושה לציבור ללכת ולהתחסן נגד נגיף הקורונה: "והיא בגדר חובת השמירה של 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', והשומע לנו ישכון בטח"

בס"ה, שבט תשפ"א

קריאה קדושה

אל אחינו היקרים כל בית ישראל, ה' עליהם יחיו.

עת צרה היא ליעקב, כאשר בעוונותינו הרבים נתקיים בנו הכתוב "לך עמי בוא בחדריך", כשמחוץ שיכלה חרב הנגיף הנורא ה"י ורבים חללים הפילה אף בין ציבור היראים לדבר ה'. וכן רבים שנחלו ונדבקו והגיעו לכדי סכנת נפשות, האלוקים יחיש רפואה למכאובם.

ולעת כזאת, חובה על כל אחד ואחד להתחזק ולהתחנן לפני הקב"ה להסיר חרון אף בתפילה ובתשובה, ואין מי שיכול לפטור עצמו מזהתשובה, ו"לב יודע מרת נפשו".

תהילות לא-ל ניתנה רשות לרופא לרפאות, ובחסדי שמים הוקדמה רפואה למכה, כמו שדרשו חז"ל (מגילה יג, ב) "אמר ריש לקיש: אין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחלה, שנאמר: כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים".

לאחר בירור ושמייעת המומחים העוסקים ברפואה, אשר אין חשש בקבלת חיסון זה, הננו לגלות דעתנו דעת תורה, כי מצווה גדולה להתחסן כנגד הנגיף, בכל גיל וזמן ששייך להתחסן, והיא בגדר חובת השמירה של "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", והשומע לנו ישכון בטח.

וזכות השמירה והזהירות, יהי ה' אלוקינו עמנו להסיר מאיתנו כל נגע ומחלה, ויחיש בריאות איתנה ומהירה לכל חולי עמך ישראל ויאמר לצרותינו די, ונוכה לחדש ימינו כקדם, ולבניין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

מועצת חכמי התורה

ח' שבט התשפ"א

מועצת חכמי התורה, בנשיאות ראש הישיבה מרן חכם שלום כהן שליט"א, פנתה הבוקר (יום חמישי פרשת בא תשפ"א) בקריאת קודש לציבור להתחסן נגד נגיף הקורונה. בהודעה, שפורסמה בשער העיתון "הדרך", כתבו גדולי ישראל: "הננו לגלות דעתנו דעת תורה, כי מצווה גדולה להתחסן כנגד הנגיף".

בפתח הקריאה הקדושה כותבים חברי המועצת: "עת צרה היא ליעקב, כאשר בעוונותינו הרבים נתקיים בנו הכתוב 'לך עמי בוא בחדריך',

כשמחויף שיכלה חרב הנגיף הנורא השם ירחם ורבים חללים הפילה אף בין ציבור היראים לדבר ה'. וכן רבים שנחלו ונדבקו והגיעו לכדי סכנות נפשות, האלוקים יחיש רפואה למכאובם".

"ולעת כזאת, חובה על כל אחד ואחד להתחזק ולהתחנן לפני הקב"ה להסיר חרון אף בתפילה ובתשובה, ואין מי שיכול לפטור עצמו מהתשובה, ו'לב יודע מרת נפשו'".

מרנן ורבנן מוסיפים: "תהילות לק-ל ניתנה רשות לרופא לרפאות, ובחסדי שמים הוקדמה רפואה למכה, כמו שדרשו חז"ל (מגילה יג, ב) 'אמר ריש לקיש: אין הקב"ה מכה את ישראל אלא אם כן בורא להם רפואה תחלה, שנאמר: כרפאי לישראל ונגלה עוון אפרים'".

"לאחר בירור ושמיעת המומחים העוסקים ברפואה, אשר אין חשש בקבלת חיסון זה, הננו לגלות דעתנו דעת תורה, כי מצווה גדולה להתחסן כנגד הנגיף, בכל גיל וזמן ששייך להתחסן, והיא בגדר חובת השמירה של 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', והשומע לנו ישכון בטח".

בסיום דבריהם מתפללים חברי מועצת חכמי התורה: "וזכות השמירה והזהירות, יהי ה' אלוקינו עמנו להסיר מאיתנו כל נגע ומחלה, ויחיש בריאות איתנה ומהירה לכל חולי עמך ישראל ויאמר לצרותינו די, ונזכה לחדש ימינו כקדם, ולבניין בית המקדש במהרה בימינו אמן."

נשיא המועצת: חובה על נשים בהיריון להתחסן

נשיא מועצת חכמי התורה, מרן חכם שלום כהן שליט"א, פסק בנחרצות כי חובה על נשים בהיריון לקבל את החיסון נגד קורונה, וכך גם כל בני הבית: "לא לשאול הרבה שאלות"

כ"ח שבט התשפ"א

נשיא מועצת חכמי התורה, מרן הגאון חכם שלום כהן, חזר על [קריאתו לציבור](#) ללכת ולהתחסן, תוך הבהרה כי יש לעשות זאת ללא העלאת ספקות ושאלות. הוא הדגיש במיוחד את החובה המוטלת על [נשים](#) בהיריון לקבל את החיסון יחד עם בני ביתן.

מרן ראש הישיבה פסק את דבריו הנחרצים במהלך ביקור שערכו במעונו נציגי ארגון "בוני עולם" יחד עם פרופ' אדריאן שולמן, נשיא איל"ה (האגודה הישראלית לחקר הפוריות), וזאת לאחר שהוצגו בפניו נתונים המעידים על כך שנשים בהיריון נמצאות בקבוצת סיכון לתחלואת קורונה.

"הנני בזה בא בדברים לכל אחינו בית ישראל בנוגע שהקב"ה הבטיח לנו כל המחלה אשר שמתתי לא אשים עליך, לאחר ששמעתי את דבריו של פרופ' שולמן ואת יועצי הארגון 'בוני עולם' אודות מצב הנשים בהיריון שנדבקו בנגיף הקורונה".

הגר"ש הוסיף ואמר: "כתוב 'חכמת נשים בנתה ביתה ואיוולת תהרסנה'. היות ודיברנו שכל הנשים, אפילו בהיריון, שחייבות ללכת ולחסן את עצמן, אז גם בני הבית, גם הבעל, גם כולם, צריכים ללכת ולהתחסן ולא לשאול הרבה שאלות. לא להיכנס לספק שאדם עלול ללכת מהעולם הזה. הרבה כאלה שלא התחסנו – תוך שבוע הלכו מעולמם, ולמה זה? ונשמרתם מאוד לנפשותיכם".

בסיום דבריו הוסיף מרן ראש הישיבה: "גם הגברים כולם צריכים להתחסן כמה שאפשר יותר מהר. אמן וכולם יהיו בריאים ושלמים לעבודתו יתברך, אמן כן יהי רצון".

הגאון רבי גרשון אדלשטיין: "אין שום חשש להתחסן"

תשובות שכתב ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין בעניין החיסונים: הבטחה לאשה בהריון שיהיה בהצלחה, המלצה ליטול את המגה השניה לקשיש, ולאברך צעיר "אין שום חשש להתחסן" נוכח הסגר ומצב התחלואה, ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין מקבל את השאלות המופנות אליו בכתב ומשיב עליהן בכתב ידו.

שלוש שאלות שהגיעו היום (שלישי) לגבי חיסוני הקורונה נענו על ידו. הדברים קצרים אך ברורים כדרכו של ראש הישיבה.

השאלה הראשונה, לגבי אשה בהריון בתחילת חודש רביעי שקיבלה את המלצת הרב פירר להתחסן. ראש הישיבה השיב בכתב ידו: "בעזרת השם יהיה בהצלחה".

בקשת ברכה

אל

שלום וברכה
 אשתי בהריון בערך בתחילת חודש רביעי.
 שאלנו את [REDACTED] מה המלצותיו של הרב פירר בנוגע לחיסון קורונה בהריון.
 והוא ענה שהוא ממליץ להתחסן.
 רצינו לבקש ברכה מהראש ישיבה בעניין זה.
 השם הוא [REDACTED]

נשמח אם יחזרו אלינו ויאמרו לנו מה אמר הראש ישיבה.
 טלפון: [REDACTED]

צערתי יגאל יגאל יגאל

השאלה השנייה, לגבי אדם בגיל 80 שעבר חיסון ראשון אבל חושש לעבור חיסון שני עקב הדיבורים בתקשורת על תופעות לוואי, ראש הישיבה ענה כי "כדאי להתחסן חיסון שני ואין מה לחשוש".

הגר"י זילברשטיין שליט"א בפסק הלכה בן 2 עמודים קובע: יש לקבל את החיסון

הגאון רבי יצחק זילברשטיין, חבר מועצת גדולי התורה, פרסם פסק הלכה בן 2 עמודים, ובו הוא קובע כי יש לקבל את החיסון. קראו את הדברים במלואם.

ט' טבת התשפ"א

הגאון רבי יצחק זילברשטיין, רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק וחבר מועצת גדולי התורה, פרסם אמש (רביעי) פסק הלכה חד משמע, לפיו יש להתחסן נגד נגיף הקורונה.

במכתב, אותו מיען הגר"י זילברשטיין לאברהם קונסקי ומשה רוזנגרטן, מנהלי המגזר החרדי במחוז ירושלים של 'כללית', מפרט הרב את השיקולים שגרמו לו לקבוע שהסיכון של החיסון הוא מזערי לעומת הסכנות הרבות של מגפת הקורונה.

בין הדברים שכתב הרב בפסק ההלכה בן 2 העמודים, הוא ציין כי הם נפסקו לאחר שמיעת דבריו של פרופסור רן בליצ'ר, מנהל מחלקת מחקר קופת חולים כללית, שהביע דעתו לטובת החיסונים. כן נועץ הרב ברופאים נוספים שליבנו את העניין.

"לאחר ששמעתי דבריו ושאר הרופאים, הריני להשיב כך", כותב הרב זילברשטיין. "נאמר בשולחן ערוך (יו"ד סימן שלו ס"א) נתנה התורה רשות לרופא לרפא, ומצווה היא, ובכלל פיקוח נפש הוא... ומיהו לא יתעסק ברפואה אלא אם כן הוא בקיא... ואם ריפא שלא ברשות בית דין חייב בתשלומים, אפילו אם הוא בקיא. ואם ריפא ברשות בית דין, וטעה והזיק, פטור מדיני אדם..."

"והנה בימינו אין לנו בית דין של רבנים העוסקים בחכמת הרפואה, ולכן כתב בערוך השולחן (שם ס"ב) "האידינא צריך להיות מוסמך מהממשלה, שיש לו רשות ליתן רפואות לחולאים"... וגם על הנאמר (משלי כ"א, א') "לב מלכים ושרים ביד ה'", ואם אנו רואים שהקב"ה הכניס בלב הרבה מלכים ושרים שמוכנים להיות הראשונים להתחסן, זה סימן שהתועלת של החיסון גדולה על הסיכון.

"ולכן חיסונים אלו נקראים שיש להם אישור בית דין, ולכן להם יש לשמוע, והרי זה כאילו בית דין היו אומרים שיש להתחסן", כותב הרב זילברשטיין.

הרב הוסיף והתייחס לטענה הנשמעת, לפיה אחוז הסיכון ממחלת הקורונה אינו כה גבוה, ולכן אינו מצדיק להיכנס לסיכון העלול להיווצר עקב החיסון. כן התייחס לטענה לפיה החיסון ניתן גם למי שאינו חולה, ולמה אדם בריא ייקח חיסון ויכניס עצמו לקצת סכנה. הרב השיב על הדברים בפירוט ובהרחבה במכתבו.

את מכתבו מסיים הרב בפסיקה מסכמת ואומר: "לסיכום, מדינות המתוקנות שהממשלות מאשרות את החיסון, ורוב הרופאים שמבינים איך החיסון עובד הם אנשים ישרים והם בעד לקחת את החיסון, למרות שהחיסון נעשה בזמן קצר. לדבריהם דעתי נוטה שיש לקחת את התרופה".

Yitzhak Zilberstein

Rabbi of 'Ramat-Elhanan'
Bnei-Brak
Rosh Kollel 'Beit-David' Holon

יצחק זילברשטיין

חבר מועצת גדולי התורה
רב שכונת רמת-אלחנן בני ברק
ראש כולל 'בית-דוד' – חולון

לכבוד הרב אברהם קונסקי, והרב משה רוזנגרטן שליט"א

מנהלי קופת חולים כללית

בנוגע לשאלתכם אם לקבל את החיסונים שיצאו כעת לאור, נגד נגיף הקורונה:
בשיעור רופאים שהתקיים ביום רביעי כ"ג כסלו תשפ"א, התקיים דיון נרחב
בנושא זה, והזמנו את פרופי רן בליצר מנהל מחלקת מחקר קופת חולים כללית,
והביע את דעתו לטובת החיסונים, כמו כן היה שם גדולי הרופאים, שליבנו עמו
את הדברים והראו פנים אחרות.

ולאחר שמיעת דבריו, ושאר הרופאים, הריני להשיב כדהלן:

נאמר בשו"ע (יו"ד סימן שלו ס"א) נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצוה היא, ובכלל פיקוח
נפש הוא.... ומיהו לא יתעסק ברפואה אלא אם כן הוא בקי.... ואם ריפא שלא ברשות בית דין,
חייב בתשלומין, אפילו אם הוא בקי. ואם ריפא ברשות ב"ד, וטעה והזיק, פטור מדיני אדם...
עכ"ל.

והנה בימינו אין לנו בית דין של רבנים העוסקים בחכמת הרפואה, ולכן כתב בערוך השולחן (שם
ס"ב) "האידינא צריך להיות מוסמך מהממשלה, שיש לו רשות ליתן רפואות לחולאים", יעו"ש
בדבריו, ויתכן שדבריו אמורים על פי דברי המשנה והגמרא בגיטין (דף י"ב ע"ב) שרכאות לא מרעי
נפשיהו, וגם על הנאמר (משלי כא א) "לב מלכים ושרים ביד ה'", ואם אנו רואים שהקב"ה הכניס
בלב הרבה מלכים ושרים, שמוכנים להיות הראשונים להתחסן, זה סימן שהתועלת של החיסון
גדולה על הסיכון.

ולכן חיסונים אלו נקראים שיש להם אישור בית דין, ולכן להם יש לשמוע, והרי זה כאילו בית דין
היו אומרים שיש להתחסן.

ואמנם יש שטוענים שאחוז הסיכון ממחלת הקורונה הוא לא כל כך גבוה, ואינו מצדיק להיכנס
לסיכון כה גבוה העלול להוצר עקב החיסון.

ויש להשיב על דבריהם שכדי לבדוק אם הסיכון מהקורונה גבוה, לא מספיק למנות רק את מספר
המתים במגיפה, אלא גם את המספר החולים שהיו בסכנה, ונתרפאו¹. כמבואר בהגהות
מיימוניות (שביתת עשור פ"ב אות ה) שלגבי אכילה ביום הכיפורים, אין צריך לחשוש שימות,

¹ בכ"א כסלו תשפ"א נתפרסם, שיש כ-67.5 מליון מאומתים, מתוכם נספו כ מליון וחצי חולים, ואנו מתייחסים לחולים
המאומתים הקשים, ולא לאלו שנספו.

Yitzhak Zilberstein

Rabbi of 'Ramat-Elhanan'
Bnei-Brak
Rosh Kollel 'Beit-David' Holon

יצחק זילברשטיין

חבר מועצת גדולי התורה
רב שכונת רמת-אלחנן בני ברק
ראש כולל 'בית-דוד' – חולון

אלא גם אם יסתכן מאי האכילה מאכילין אותו... וז"ל: "ולישנא דמיית אל יטעך... דמאי מיית שמתירא לחלות ולקלקל, כי חסרון האוכל מכאיב לב, ומתוך כך היא מתעלפת, ופעמים אינה מתרפאת.

וכן כתב בשו"ע (או"ח סימן תריח ס"א) חולה שצריך לאכול, אם יש שם רופא בקי אפילו הוא עובד כוכבים שאומר: אם לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן, מאכילין אותו על פיו, ואין צריך לומר שמא ימות.

ולכן כיון שברחבי העולם היו מליונים שחלו ונסתכנו, גם אם נתרפאו מכל מקום מחלה זו, נחשבת למחלה שגורמת לסכנה למליוני בני אדם, ומסתבר שגם אם החיסון יש בו סיכון, הרי זה כמו כל תרופה שיש בה סיכון, אבל בוודאי שאין הסיכון של החיסון גדול כל כך, כמו הסיכון מהמחלה עצמה, כי אם החיסון גם מסכן, לא היו הממשלות מאשרות כזה דבר, להחליף פרה בחמור, אלא על כרחך שהסיכון של החיסון קטן בהרבה.

ואם כן זה כלול במה שאמרה תורה ורפא ירפא, שחולה יקח תרופה למחלתו למרות שיש בה קצת סיכון.

אמנם יש שואלים שהרי החיסון ניתן גם למי שאינו חולה, ולמה אדם בריא יקח חיסון ויכניס עצמו לקצת סכנה?

ויש לומר שהמצב כהיום שהסיכוי שיחלה, ויכנס לסכנה, גדול בהרבה מהחשש שינזק מהחיסון, ולכן צריך לשמוע לממשלות שיש להם רשות בית דין, והם טוענים שהסיכון של החיסון מזערי, והסיכון של המחלה גדולה בהרבה.

ובפרט שרוב הרופאים בעולם מסכימים לכך, שאין סכנה בחיסון, ורק מיעוט רופאים טוענים שיש בזה סכנה, וכלל בידינו שהולכים אחר הרוב.

לסיכום: מדינות המתקנות שהממשלות מאשרות את החיסון, ורוב הרופאים שמבינים איך החיסון עובד, הם אנשים ישרים והם בעד לקחת את החיסון, למרות שהניסוי נעשה בזמן קצר, לדבריהם דעתי נוטה שיש לקחת את התרופה.

הרב יצחק זילברשטיין
בני ברק

לקחת את החיסון נגד ה'קורונה'? תשובת הגר"י זילברשטיין שליט"א

למה אין חשש מהחיסון לקורונה - למרות שמדובר בחיסון חדש שטרם נוסה כפי הצורך? חבר המועצת הגאון רבי יצחק זילברשטיין, מסביר למה להתחסן - וגם, מדוע פרצה מגיפת הקורונה?

ו' בשבט תשפ"א

במהלך שיעור שמסר אמש (יום שני פרשת בא תשפ"א) הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, חבר מועצת גדולי התורה ורבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק, הוא התייחס לחיסונים נגד קורונה ולסיבה בגינה פרצה המגיפה.

הרב התייחס באריכות לחשש המצוי והספק האם לקבל את החיסון או לאף ואמר בדבריו: "יקירי האהובים, בימים אלו ישנה מבוכה גדולה בקרב הציבור בארצנו הקדושה, האם לקבל את החיסון נגד הנגיף הקטלני או שלא.

"ישנם הטוענים כי לא ניתן לסמוך על חיסון חדש שטרם נוסה בכדי הצורך, טענה צודקת. גדולי ישראל מאלו שהם רבותי סבורים לא כך, והם סבורים, וכך פסקו כל גדולי התורה שאנחנו כפופים אליהם, כי יש לקחת את החיסון, ללא לעשות חשבונות".

הרב המשיך ודחה את הטענות המושמעות מפי השוליים, על כך שמטעים, חלילה, את גדולי ישראל ואמר כי "כבר הזכרנו בעבר את דברי הגר"א שכותב שאפילו שישנם כאלו שמרמים את גדולי ישראל, אבל שום תקלה לא תצא תחת ידיהם".

"ברצוננו לטעון", הוסיף הרב להסביר מדוע אין לחשוש מכך שמדובר בחיסון חדש, "שאכן יתכן שהקב"ה יתן חכמה לרופאים, כדי שפתאום תיווצר רפואה מיוחדת שאין צורך לנסותה, ואני אומר את הדברים על סמך דברי הגמרא במסכת יומא - גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, וכפי שמסביר בעל ה'שבות יעקב' שהפירוש הוא כפי שנאמר בספרים שעתיד להגיע חולי שלא כתוב עליו כלל בשום מקום, ומכיוון שהוא חולי חדש אשר לא כתוב, גם רפואתו נעלמה מעין כל חי, ועל כך

אומרת הגמרא שגדולה התשובה שמביאה רפואה לעולם - ע"י תרופות שאין לאף אחד ניסיון בהם.

"גם רבי חיים פלאג"י כותב כי ע"י התשובה מסתלקים מידת הדין והרוגז, וממילא החולאים הרעים שישנם מתרפאים".

בשלב זה, התייחס הרב זילברשטיין לסיבה בגינה פרצה המגיפה ואמר: "והנה, בתקופה שלפני פרוץ מגיפת הקורונה, היו דברים שהרגיזו מאד את הקב"ה. היו ערים גדולות בארצנו שהוחלט לחלל בהם את השבת בפרהסיא ע"י הפעלת תחבורה ציבורית בשבת, כאשר מיום קום המדינה לא היתה תחבורה ציבורית בשבתות, מלבד בעיר חיפה שם חצי מהעיר הינם ערבים.

"אבל בעוונותינו הרבים הוחלט לחלל את השבת בפרהסיא בכמה מהערים, ועל כן יש לדעת שהחרון אף שמביא חילול שבת לעולם הוא נורא, ואין זה סוד שלאחר הניסיונות שכבר התרחשו בכמה ערים שהפעילו אוטובוסים בשבת, פרצה פתאום המגיפה, צעד שהביא לביטול המייד של פעילויות רבות שהתקיימו בשבת.

"לאחר כמה חודשים המגיפה כמעט ונעלמה, ושוב התחילו ראשי ערים לנסות ולהפעיל תחבורה ציבורית בשבת, ושוב בעוונותינו החרון אף הביא להתפרצות מחודשת של המגיפה ואת הגל השני במסגרתו בוטלו שוב התוכניות להפעלת התחבורה בשבתות".

לסיום, אמר הגר"י זילברשטיין כי "הקב"ה בורא רפואות, וכרגע הוא בורא דברים שאין להם שום ניסיון. ואם נשמור את השבת ונדאג לכך שלא יהיו דברים שירגיזו את האלוקים, אין ספק שבכוח הזה, הקב"ה יברא רפואות כדי להציל אותנו".

ראש ישיבת סלבודקה הגר"ד לנדא שליט"א התחסן נגד הקורונה ואמר כי צריך להתחסן ואין בכך שום סכנה

ח' בטבת תשפ"א

מרן הגאון רבי דב לנדא שליט"א הגיע בשעה האחרונה להתחסן בחיסון נגד נגיף הקורונה בקופ"ח בבני ברק. החיסון מגיע יממה לאחר שנחשף כי ראש הישיבה התבטא באוזני מקורביו כי יש לבצע את החיסון ואין בכך שום סכנה. עד אמש רה"י נמנע מלהתייחס לנושא החיסונים

ראש ישיבת סלבודקה מרן הגאון רבי דב לנדא שליט"א הגיע בשעה האחרונה לקופת חולים 'מכבי' בבני ברק שם הוא התחסן בחיסון נגד נגיף הקורונה. [הרב אפרים דב לנדו שליט"א הוא ראש ישיבת סלבודקה בבני ברק, מרבני חוג חזון איש, וחבר נשיאות ועד הישיבות].

ראש הישיבה מרן הגאון רבי דב לנדא שליט"א יצא לפני שעה קלה ממעונו הסמוך להיכל ישיבת סלבודקה בבני ברק אל עבר קופת החולים בעיר שם הוא התחסן בחיסון נגד נגיף הקורונה. בדבריו שב ואמר כי צריך להתחסן ואין בכך שום סכנה.

רק אמש חשפנו כי ראש ישיבת סלבודקה הגאון רבי דב לנדא שליט"א התבטא למקורביו כי יש חובה להתחסן בחיסון נגד נגיף הקורונה, מדובר באמירה נחרצת של ראש הישיבה אשר עד אמש לא התבטא בנושא החיסונים.

בשיחה עם מקורביו אמר ראש הישיבה כי יש חובה להתחסן בחיסון נגד נגיף הקורונה. לדבריו, "אין בזה שום סכנה, וזה ממש חובה". עוד הוסיף הגאון רבי דב לנדא שליט"א כי "שמעתי שראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א הורה להתחסן, גם הרב פירר שהוא מבין גדול בזה אמר שאין בזה סכנה, אין בזה סכנה".

דעת תורה מכ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א על החיסונים

כמה קטעים (מתורגמים מאידיש) מתוך השיחה עם הגאון הגדול גאב"ד פריימאן ראב"ד התאחדות הרבנים דארה"ב וקנדה שליט"א

הגאב"ד פריימאן שאל את הסקווירא רבי שליט"א אודות החיסון כנגד קורונה. הוא ענה אותו באריכות, ונציג פה כמה דיבורים חשובים משיחת הת"ח. אלו דברי הרבי שליט"א:
 "...איני זוכר אצל אבי זצ"ל שיתווכח אף פעם עם הרופאים.

"...לפני שאמרתי לקחת את החיסון, אמרתי (לחברי הצלה) שיבררו במקומות הכי גדולים [של הרופאים] – Mayo Clinic, John Hopkins, Cleveland, F.D.A. – ואין אף אחד שמערער על זה.

"...היו כבר כל כך הרבה קרבנות ל"ע, כ"כ הרבה קרבנות! להגיד "לא" לקחת זה לא דבר פשוט: חס ושלום אם יאמרו לאדם שלא לקחת, ואם יראו שכל מי שלקח לא קרה לו כלום בדרך כלל, וחלילה ליהודי הזה קרה משהו ר"ל – האם זה דבר פשוט! האם זה דבר ישר להגיד "לא" בגלל 'ספק ספיקא', משהוא אומר שזה 'ספק ספיקא', ולא הרופא אומר שזה 'ספק ספיקא'?

אמר גאב"ד פריימאן שליט"א:

"התפארת ישראל על משניות (יומא, ה', ז'; בועז אות ג') מדבר על השאלה לגבי החיסון כנגד פאקקען [אבעעות]. הוא אומר קודם הלשון שאחד מאלף מתים מזה ל"ע. האם מותר לתת את זה בידים? והוא עונה שמותר משום שרואים שהתועלת היא הרבה יותר מהנזק. ובתוך הדברים רואים שמדבר אפילו כשהוא יכול להזיק הרבה יותר מאחד מאלף, אעפ"כ הוא אומר שבוודאי יכולים לקחת."

ממשיך האדמו"ר שליט"א:

"...אינני נכנס להענין, רק בזמן האחרון שואלים אותי הרבה בנושא זה, משום שיש כאלו שמתנגדים על זה. אמרתי למישהו בדיחה, שהוא ישאל [בענין החיסונים כנגד קורונה] "אותו הרופא" שהמתנגד ישאל אותו כשיבוא אצלו ח"ו דיני נפשות!... האדם המתנגד לחיסון, כשיבוא ח"ו לניתוח ראש או ניתוח לב, מי היה שואל? על מי היה סומך? על אותו 'רופא' (אם הוא מצא מישהו) שאומר לא על החיסונים, או שהיה שואל לרופא גדול ומוסמך!...? נו, כשבא לדיני נפשות אצל עצמו, אזי הוא סומך על הרופאים, וכשבא להחיסון הוא סומך על 'אחרים'!...?"

"...חוץ מזה, כתוב רק (ברכות ס.), "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". לא כתוב בשום מקום ש"צריך להיות בעצמו רופא", וצריך "לברר בעצמו"..."

"באמת, אני לא מישהו שמנסה להשפיע בענין הזה, רק כשיהודי שואל אותי אני אומר ... אם הייתי חלילה רוצה להשפיע, יאמרו תיכף שגם אני "קבלתי כסף" ולא רק הרופאים.

"האם מוצאים פעם בשנים קדמוניות שאחרי שהרופאים אמרו משהו, העמידו 'בית דין' על זה לפסוק אם הרופאים נאמנים או לא?"

אמר לו הגאב"ד פריימאן שליט"א: "לא שמענו דבר כזה. הרי זה מדינא דגמרא ושלחן ערוך שסומכים על הרופאים."

המשיך האדמו"ר שליט"א:

"לגבי שבת (אורח חיים, סימן שכ"ח) ואפילו לגבי יום כיפור (שם, סימן תרי"ח), ולכל דבר זה מה שאני אומר. אני לא מעניין להיות משפיע בענין הזה, רק אם שואלים אותי אני אומר שעשיתי כמו שעשו תמיד. בקשתי שיבררו בכל המקומות הכי גדולים, ואם הייתי רואה שיש ביניהם קצת חילוקי דעות זה היה דבר אחד. אמנם, לא ראיתי באף אחד שיהיו להם חילוקי דעות בענין "למעשה". ממילא אין כאן שאלה."

בית דין צדק – קהל מחזיקי הדת בא"י (דחסידי בעלזא)

Beis Din Zedek
of Kahal Mitzveki Hadas E. Israel

בית דין צדק
קהל מחזיקי הדת בארץ ישראל

בס"ד ו' טבת תשפ"א לפ"ק פניה"ק ירושלים תוכב"א

לשאלת רבים

כאנו בזה להוות דעת תורה בנוגע לחיסונים המופצים בימים אלה מפני החולי המדבק וירוס הקורונה רח"ל.

אחר ששמענו את דברי המומחים הרפואיים אודות יעילות החיסון, וכי עד עתה לא נודע כל השש אמיתי לנזק שיכול להיגרם כתוצאה מקבלת החיסון, הרי ראוי לעשות פעולה למנוע הדבקות בחולי דברי היוקא, במיוחד למבוגרים ובעלי סיכון, ובנוסף נורם לביטול תורה ותפילה בנעילת בתי כנסיות ובתי מדרשות, תלמודי תורה וישיבות, ע"י הרשויות.

אשר על כן, הוראת הביד"צ היא לשמוע לעצת הרופאים, אשר ניתנה להם הרשות לרפא, וכדלהלן:

- א. אלו האנשים הנכללים לפי דברי הרופאים בקבוצות סיכון להידבק בחולי ח"י, ודאי מצווה עליהם ליטול החיסון כדי להינצל מן החולי ח"י.
- ב. אלו שאינם נכללים בקבוצות סיכון, הרי בשביל טובת הציבור, ודאי מותר ושמא אף מצווה וחובה לפעול למנוע המניפה בדרך של נטילת החיסון.
- ג. אלו הסובלים מאלרגיות קשות, או נשים במצבים שיש המלצה שלא ליטול החיסון, ייוועצו עם רופא כיצד לנהוג.
- ד. ילדים ונערים תחת גיל 16 ראוי שימתינו עד אשר ימליצו הרופאים עבורם ליטול החיסון.
- ה. אלו שיודעים בוודאות שכבר החלימו ב"ה מהמחלה, אין צורך ליטול החיסון בשלב זה.

והשי"ת יסיר מאתנו כל חולי וכל מדרוה, וישלח מהרה רפואה שלמה מן השמים לכל חולי עמו בית ישראל, ויקיים בנו הכתוב 'כל המחלה וגוי לא אשים עליך'.

הברית הביד"צ דקהל מחזיקי הדת בארץ ישראל

נאם: *[Signature]* ראב"ד

נאם: *[Signature]* חתום *[Signature]* חתום *[Signature]* חתום

נאם: *[Signature]* נאם: *[Signature]* נאם: *[Signature]* נאם: *[Signature]*

[Large handwritten signature]

לאחר שחברי בית הדין של חסידות בעלזא התכנסו להחלטה לקראת קבלת החיסון חתם היום (שלישי) האדמו"ר מבעלזא על מכתב המורה לחסידים להתחסן. מדובר בחתימה ראשונה של אדמו"ר חסידי ממועצת גדולי התורה של אגודת ישראל המורה לחסידיו להתחסן.

בקול קורא מיוחד שיצא היום ע"י בד"צ 'מחזיקי הדת' ומתפרסם לראשונה ב'בחדרי חרדים' הורו הדיינים לאחר דיון מעמיק שקיימו הרבנים עם נציגי משרד הבריאות ובראשם הפרופ' איתמר גרוטו, צירף האדמו"ר מבעלזא את חתימתו בו קוראים לאלו שאינם נכללים בקבוצות סיכון, בשביל טובת הציבור, אף מצווה לפעול למנוע המגיפה בדרך של נטילת החיסון.

בעקבות תחילת מבצע החיסונים לנגיף הקורונה בישראל, נערך בתחילת השבוע כינוס דיינים במרכז העולמי של חסידות בעלזא בירושלים כדי להציג את יתרונות החיסון בפני מושב בד"צ רבני 'מחזיקי הדת'. המפגש התקיים ביוזמת יו"ר קהילת 'מחזיקי הדת' - בעלזא הרב מרדכי בריסק ובהנחייתו של עוה"ד ר' אברהם זינגר.

במפגש נטלו חלק חברי הביד"צ מחזיקי הדת הרבנים הגאוני: רבי חיים צבי שפירא רב קהל חסידים בבני ברק, רבי מאיר ברנד ראש כולל שומרי החומות בירושלים, רבי חיים דוד שובקס, רבי יעקב גרינוולד, רבי שמאי גרוס ורבי אברהם דירנפלד; הרב הגאון רבי ירמיי כהן מלפנים אב"ד פריז והרב הגאון רבי פנחס פרידמן ראש ישיבת מבקשי השם.

~~~~~

היום במכתב תחת הכותרת "לשאלת רבי", כותבים הדיינים "באנו בזה לחוות דעת תורה בנוגע לחיסונים המופצים בימים אלה מפני החולי המדבק וירוס הקורונה רח"ל."

"אחר ששמענו את דברי המומחים הרפואיים אודות יעילות החיסון, וכי עד עתה לא נודע כל חשש אמיתי לנזק שיכול להיגרם כתוצאה מקבלת החיסון, הרי ראוי לעשות פעולה למנוע הדבקות בחולי דברי היזקא, במיוחד למבוגרים ובעלי סיכון, ובנוסף גורם לביטול תורה ותפילה בנעילות בתי כנסיות ובתי מדרשות, תלמודי תורה וישיבות, ע"י הרשויות. אשר על כן, הוראת הביד"צ היא לשמוע לעצת הרופאים, אשר ניתנה להם הרשות לרפא", וכדלהלן:

- אלו האנשים הנכללים לפי דברי הרופאים בקבוצות סיכון להידבק בחולי ח"ו, ודאי מצווה עליהם ליטול החיסון כדי להינצל מן החולי ח"ו.
- אלו שאינם נכללים בקבוצות סיכון, הרי בשביל טובת הציבור, ודאי מותר ושמא אף מצווה וחובה לפעול למנוע המגיפה בדרך של נטילת החיסון.
- אלו הסובלים מאלרגיות קשות, או נשים במצבים שיש המלצה שלא ליטול החיסון, ייועצו עם רופא כיצד לנהוג.
- ילדים ונערים תחת גיל 16 ראוי שימתינו עד אשר ימליצו הרופאים עבורם ליטול החיסון.
- אלו שיודעם בוודאות שכבר החלימו ב"ה מהמחלה, אין צורך ליטול החיסון בשלב זה.

את מכתבם מסיימים "והשי"ת יסיר מאתנו כל חולי וכל מדווה, וישלח מהרה רפואה שלמה מן השמים לכל חולי עמו בית ישראל, ויקויים בנו הכתוב 'כל המחלה וגו' לא אשים עליך'. הכו"ח הביד"צ דקהל מחזיקי הדת בארץ ישראל"ל.

~~~~~

האדמו"ר מגור שליט"א

האדמו"ר מגור שליט"א בעצמו התחסן בחיסון נגד הנגיף קורונה. וגם אמר לחסידיו שכל מי שרוצה להתחסן יקבל את החיסון, (ואין שום בעיה או עירור משמועתי עם החיסונים).

האדמו"ר מויז'ניץ שליט"א: "חוב קדוש על כולם להתחסן מפני הנגיף"

במהלך עריכת שולחנו בסעודה שלישית יצא האדמו"ר מויז'ניץ בקריאה לחסידיו להמשיך באמירת 'אבינו מלכנו' ובמקביל התבטא כי "חוב קדוש על כולם להתחסן מפני הנגיף".
האדמו"ר מויז'ניץ (הרה"צ מרן ר' ישראל הגר שליט"א) יצא במהלך עריכת שולחנו בסעודה שלישית (פרשת וארא תשפ"א) בקריאה לכלל חסידיו להתחסן מפני נגיף הקורונה.

לקראת סיום דברי התורה שנשא הרבי, הוא פנה לחסידיו ועורר אותם להמשיך "ולהעביר בתפילה לפני בורא כל יצור, למען יסור חמס אפו מעלינו ויבטל את הגזירה מעל כל בני בריתך", לשון האדמו"ר. בנוסף הורה הרבי להמשיך ולומר את תפילת 'אבינו מלכנו' בסיום תפילות היום.

לאחר מכן הוסיף הרבי ואמר כי "חוב קדוש על כולם להתחסן מפני הנגיף, וכל אחד יתאמץ כמה שיותר מהר לבל יהא חב לאחרינא".

גורם בחסידות אומר בשיחה עם 'כיכר השבת' כי "הוראתו של הרבי בנושא החיסונים היא גם לחסידים המבוגרים וגם לצעירים".

את דבריו חתם הרבי ברוב ברכות ואמר כי "למען יצווה ה' חסדו וישועתו בקרב העמים, וכי נמצאים בחודש שבט - ראשי תיבות ש'מרם ב'רכם ט'הרם, ושנזכה בקרוב לקץ הגאולה אמן".

הוראה בויז'ניץ לבחורים: להתחסן בחיסון נגד הנגיף

בחסידות ויז'ניץ קיבלו בחורי החסידות הוראה מטעם משב"ק האדמו"ר ללכת ולהתחסן בחיסון נגד נגיף הקורונה. "לא יהא שום נזק ותקלה, שכולם יהיו בריאים בגוף ובנפש"

כ"ח בשבט תשפ"א

בחסידות ויז'ניץ קיבלו הבוקר (יום רביעי לסדר משפטים תשפ"א), בחורי החסידות הוראה מטעם משב"ק האדמו"ר ללכת ולהתחסן בחיסון נגד נגיף הקורונה.

במודעה מיוחדת בחתימתו של המשב"ק הרה"ח רבי שאול גרינברגר נכתב. "נכנסתי לאדמו"ר שליט"א בקשר לחיסונים עבור בחורי הישיבות הקד', והרבי הביע דעת קדשו שהבחורים ילכו להתחסן, שזו צו השעה של קיום מצוות 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', שלא יוזק ושלא יזיק הוא אחרים".

עוד נכתב במודעה, כי האדמו"ר האציל את ברכתו שלא יהא שום נזק ותקלה ושכולם יהיו בריאים ושלמים בגוף ובנפש.

יצוין, כי כבר בעת תחילת מבצע החיסונים בישראל, הורה האדמו"ר לחסידיו להתחסן מפני הנגיף, צעד אותו הוא כינה 'חוב קדוש', וכי כעת ההוראה היא אף לבחורי החסידות הצעירים.

מענה חכם לכל הקונספירציות נגד החיסונים

שו"ת מקיף, בעניין חיסוני הקורונה מרב חשוב מעיה"ק צפת יע"א

האם חובה על פי התורה להתחסן?

כתוב בתורה "וְרָפָא יִרְפָּא" (שמות פרק כא יט). ובגמרא "תָּנָא דְבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, "וְרָפָא יִרְפָּא", מְפָאן שְׁנַתְנָה רְשׁוּת לְרופָא לְרִפְאוֹת" (ברכות ס.). **זו לא רק רשות אלא מצווה. כך כתוב בשולחן ערוך:** "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצוה היא. ובכלל פיקוח נפש הוא. ואם מונע עצמו, הרי זה שופך דמים" (ש"ע יו"ד סימן שלו סעיף א).

האם גם חיסונים הם רפואה?

מו"ר הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל היה תמיד מביא את הפסוק "כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ" (שמות פרק טו כו). אם ה' לא ישים מחלה, למה צריך רופא? והתשובה היא שהרופא הטוב הוא זה שגורם שלא תהיה חולה. על פי זה כתב הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ד) "צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדברים המברין והמחלימים". וחיסונים הם מכלל זה.

יש רופאים ומומחים שאומרים כי החיסון הוא מסוכן

כנגד הרופאים שאומרים שזה מסוכן, יש מאות אלפי רופאים ומומחים בכל העולם שאומרים שהחיסון מציל חיים. **וכך מוכיח הניסיון שמאז שחיסנו כנגד מגיפות התמעטו המגיפות בעולם שהיו ממיתות עשרות מיליונים. ובמקומות שלא מחסנים את האנשים – הרבה הרבה מתים.**

אם יש מחלוקת בין הרופאים למי צריך לשמוע?

כתוב בשולחן ערוך שכאשר יש מחלוקת בין הרופאים – שומעים לרופא שאומר שצריך להתרפא. "ואם רופא אחד אומר: צריך, ורופא אחד אומר: אינו צריך, מחללין". כלומר מחללין את השבת בשביל לרפא על פי הרופא שאמר שצריך (שו"ע או"ח שכה ס"ע י). ואם החולה לא רוצה לקחת – כופין אותו (מגן אברהם סימן שכה ס"ק ו') שהוא כמו אדם מתאבד. שמונעים ממנו להתאבד.

ואפילו ביום כיפור, אם רופא אחד אומר שאדם צריך לאכול ורופא אחר אומר שלא צריך לאכול. מצוה על החולה לאכול ביום כיפור (שו"ע או"ח תריח ס"ב). אפילו אוכל טרף. (שו"ע יו"ד קנה ג).

יש אומרים שהחיסון הזה נעשה מהר ולא נבדק?

יש רשות עולמית לבדיקת תרופות. FDA היא ידועה כחברה מחמירה ביותר. היא בדקה ואישרה את השימוש בחיסון הקורונה.

מדינת ישראל מחסנת לפי כולם את הרופאים ואת קציני הצבא. הם האנשים החשובים ביותר לניהול המדינה ולהצלחה, אם התרופות הללו לא היו בטוחות מדינת ישראל לא הייתה נותנת אותם לאנשי הרפואה ולאנשי הבטחון בתחילה.

יש רבנים שאומרים לא להתחסן

גדולי הרבנים החרדים ובניהם הרה"ג חיים קנייבסקי שליט"א והרב גרשון אידלשטיין שליט"א והרב שלום כהן שליט"א כתבו וחתמו שצריך להתחסן¹⁰. גדולי הרבנים של הציונות הדתית גם כתבו שצריך להתחסן ובניהם ראיתי שכתב הרה"ג שלמה אבינר שליט"א.

גם הרב פירר והרב פישר, שמוסרים עצמם וממונים ונפשם למען בריאות הציבור, בדקו וכתבו שזאת חובה להתחסן. כנגדם יש מיעוט זניח של רבנים (שלא נחשבים פוסקים¹¹). הכלל ההלכתי הוא אחרי רבים להטות.

יש טוענים בביטחון שיש פה קונספירציה לשלוט על העולם וכו'

באו אלי עם כל השמועות הללו. בדקתי אותם וראיתי שהכל לא נכון. שמועות שמבוססות על קטעי דברים. **אסור להפיץ את השמועות הללו כך כתוב בשו"ע "השואל – שופך דמים" (שו"ע שכח ב).** מי שמעורר ספקות על החובה להתרפא גורם שפיכות דמים.

לצערי הייתי בבית עלמין בצפת לפני כמה שנים בהלוויה של ילד שההורים שלו לא חיסנו אותו. הם לא חיסנו בגלל חברה שסיפרה כי חיסונים זה מסוכן. זה היה נורא לראות את ההורים נושאים את הילד בידיהם לקבר.

מי יודע מה יהיה העונש בשמים של אותה חברה שסיפרה את סיפורי הזוועות על החיסונים. היא בוודאי חשבה שהיא עושה מצווה, אבל באמת היא גרמה למיתתו של התינוק הזה. תזכרו מילים יכולות להרוג ומילים יכולות להחיות. כך אמר החכם באדם "מְנֹת וְחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן וְאַהֲבָיָה יֵאָכֵל פְּרִיָּה" (משלי פרק יח כא).

הוצאת שם רע

אנשים שמפיצים את השמועות הללו חושבים שהם עושים טובה, ובאמת זו חוסר אחריות. קראתי מישהו שפרסם כי הולכים לחסן את הילדים למרות שילדים לא נפגעים מקורונה. בדקתי ואין שום תוכנית לחסן את הילדים. מישהו פרסם שיכריחו אנשים להתחסן – זה לא נכון.

הפצת השמועות הללו היא לשון הרע והוצאת שם רע על אנשים שמסרו את נפשם להציל את החיים של העולם. **הגרוע מכל יכול להיות שאחרי 120 תבוא לשמים ויגידו לך שהשמועות שהפצת גרמו למישהו לא להתחסן והוא מת בגללך.** "מִי־הָאִישׁ הַחֲפִיץ חַיִּים אֲהָב לְמִים לְרָאוֹת טוֹב: נֶצֶר לְשׁוֹנָךְ מִגֵּרַע וְשִׁפְתֶיךָ מִדַּבֵּר מְרָמָה" (תהלים לד יג). יהי רצון שתזכו לראות טוב כל ימי חייכם. אמן.

¹⁰ עי' לעיל שהבאנו את דעתם.

¹¹ לענ"ד יש להדגיש את דבריו הללו – נכון שיש רבנים שאומרים לא להתחסן אבל הם לא ידועים כפוסקים ובוודאי שאינם מהפוסקים הגדולים של כלל ישראל.

תשובות מהרה"ג רב אשר וייס שליט"א בענין החיסונים כנגד נגיף קורונה

א.

לשאלת רבים, מורי הוראה, מנהיגי עם ועמך בית ישראל, בענין החיסון החדש נגד מחלת הקורונה, והשאלה כפולה ומכופלת, האם מותר לקחת חיסון זה או שמא ראוי להמנע מלקיחתו, ושמא חובה יש כדי למנוע סכנה מעצמו ומאחרים.

יש החוששים לקחת חיסון זה משום שהוא חיסון חדש, והוא פותח והוצא לשימוש תוך זמן קצר יחסית, ועדיין לא ידוע כיצד ישפיע לטווח ארוך. מאידך רשויות הבריאות המוסמכות ברוב המדינות המתוקנות כבר אישרו את השימוש בחיסון זה, ולדעת המומחים המוסמכים מדובר בחיסון שאין בו כל סיכון ותועלתו הוכח מעבר לכל ספק.

רבנים, מורי הוראה ועמך בית ישראל נפשם בשאלתם מה דינו ומה משפטו של חיסון זה.

הנה כבר היה לעולמים, לפני כמאתיים וחמשים שנה כאשר הרופא האנגלי אדוארד ג'נר פיתח את החיסון נגד האבעבועות השחורות עלתה שאלה זו על שלחנם של גדולי ישראל.

בתפארת ישראל (אבות פ"ג בועז אות א') כתב ש"החסידי יענער" שהמציא את החיסון הוא מחסידי אומות העולם ובדין הוא שיטול שכרו לעולם הבא על שהציל אלפים ורבבות מרדת שחת. אך התפא"י לא התייחס לשאלה האם ראוי אכן לקחת חיסון זה.

אך במק"א (מס' יומא פ"ח בועז אות ג') כתב דאף שגם בחיסון יש סכנה מסויימת ויש מי שמתו ע"י לקיחת החיסון, כיון שבמניעת החיסון הסכנה גדולה לאין ערוך, אכן יש להתחסן.

ואחד מרבני הזמן, רבי אברהם המבורג שהיה רב בהאג ואח"כ בלונדון פרסם ספר בשם עלים לתרופה שבו דן בשאלה זו וליקט כמה תשובות של רבני הזמן וכולם כאחד ענו ואמרו שיש לקחת חיסון זה אף שבזמניהם ידעו שיש איזה אנשים שאכן מתו כתוצאה מהחיסון.

ואחד מגדולי הפוסקים המובהקים שבאותו הדור רבי ישמעאל כהן גדול בספרו שו"ת זרע אמת (ח"ב סימן ל"ב) התכתב עם חכם אחד רבי חיים יהודה גירון רצוא ושוב בשאלה זו. פקפק השואל אם מותר לקחת חיסון זה כיון שיש בו סכנה ויש שמתו על ידו, אף אם סכנה רחוקה היא, והזרע אמת השיב בארוכה ובתחילת דבריו אכן פקפק אם מותר לאדם להכניס עצמו בידים לספק סכנה כדי להמנע מספק סכנה שעדיין רחוקה ממנו ולא חלה בו, אך בסו"ד הסיק דכיון שאילולי החיסון הסכנה גדולה לאין ערוך מהסכנה שע"י החיסון עדיף לקחת את החיסון.

השואל חזר והתנצל דכיון שירא הוא להורות השתמט מהלהורות ולא רצה להורות לא לחיוב ולא לשלילה, והגאון הזרע אמת חזר וכתב לו דאף שלדעתו ראוי לקחת חיסון זה מ"מ יראי ההוראה רשאים למשוך ידם ולנהוג בשב ואל תעשה, עיי"ש.

ואף שהזרע אמת הראה פנים לכאן ולכאן, בספר זבחי צדק להגאון רבי עבדאללה סומך (יו"ד קט"ז אות מ"א) הביא דבריו וכתב לעומתו "אנן בדין תהילות לאל יתברך יש לנו רופאים מומחים ע"ז שעושים הברכה ולא ניזוק אדם מעולם וכן מעשים בכל יום".

ותלמידו החזיק אחריו בכף החיים (יו"ד שם ס"ק ס') כתב "ועתה נתחכמו יותר הרופאים שעושין זריקה ע"י מחט ביד הילדים, ועיי"ז אין מוציאין הילדים חולי

אבעבעעות". וכ"ה בתוכחת חיים להגר"ח פלאגי (פרשת ויצא בד"ה ומ"מ אם יצטרך), עיי"ש.

הרי שגדולי האחרונים נקטו שראוי לקחת חיסונים אף שבימיהם אכן ידוע היה שיש שמתו ע"י החיסון, כיון שאלה היו מיעוטא דמיעוטא וללא החיסון מתו רבים, ואם כך פסקו בימיהם ק"ו בימינו, כי החיסונים בימינו בטוחים לאיל ערוך ממה שהיו בימי קדם.

ולגבי החיסון נגד הקורונה, בבדיקות שנערכו ע"י החברות המייצרות תוך שקיפות מלאה ופיקוח ע"י גורמים חיצוניים השתתפו כשמונים וחמשה אלף איש, כמחציתם קיבלו את החיסון וכמחציתם קיבלו תחליף עקר, מעשרות האלפים שלקחו את החיסון לא נמצא אף אחד שמת כתוצאה מהחיסון. מהקבוצה שקיבלה את התחליף נפטרו ששה אנשים ומאלה שקיבלו את החיסון נפטרו שנים בלבד.

ולגבי שני המתים שקיבלו את החיסון לא אובחן שום קשר בין סיבת המות ובין החיסון. לדעת כל המומחים על אף המהירות שבפיתוח החיסון ואישורו, חיסון זה הוא מן היעילים והבטוחים שפותחו מאז ומעולם.

וכבר הארכתי במק"א (שיעור השבועי פ"י וישלח ופ"י בראשית העעל"ט) להוכיח שמיסודות ההלכה לסמוך על דעת המומחים והרופאים שבכל תחום ותחום, ויש הלכות מפורשות גם כיצד יש לנהוג כאשר יש סתירה בין דעתם של רופאים שונים, וכל כה"ג יש משקל לדעת הרוב, ולדעת המומחים הגדולים ביותר, וכמבואר בשו"ע (סימן תרי"ח סעיף ג' – ד' ובמשנה ברורה סק"י), עיי"ש.

ומצינו שגדולי ישראל לפעמים פקפקו בידיעת הרופאים, עיין בשו"ת כנסת יחזקאל להג"ר יחזקאל קצנלבוגן שהיה גדול הדור לפני כשלש מאות שנה (סימן ט"ז) שפקפק אם הרופאים בקיאים בקלקול האוויר. ובשו"ת מאמר מרדכי להגרמ"ז איטינגא (סימן ס"ז) הביא דבריו ופקפק לפיהם במה שאמרו הרופאים בזמנו בשעת המגיפה בשנת תרל"ג דאף הבריאים אסור להם להתענות, אך מ"מ כתב שהוא זוכר שדודו הגדול בעל ישועות יעקב פסק בשנת תקצ"א שאכן אף הבריאים לא יתענו בתשעה באב, עיי"ש.

הרי שגדולי ישראל לפעמים הפעילו שיקול דעת אף לפקפק במה שאמרו הרופאים, אך מ"מ למעשה חששו לדבריהם במקום חשש סכנה.

אך אין כל זה ענין לנידון דידן שיעילות החיסון מצד אחד והחשש הזניח לסיכון כלשהו, הוכחה והתקבלה על דעתם של אלפי אנשי רפואה ומדע, והממסד הרפואי בכל המדינות המתוקנות, ואין בזה כל פקפוק.

ועוד ביארתי במק"א (קובץ זכרון שבתי ואריה קובץ ג' מבי רב סימן ז') דכאשר נוהגים אנו לפי דעתם של המומחים בתחומם אף אם חלילה טועים המה, שומר פתאים ה', דכל ההולך בתומו בדרכה של תורה ונוהג לפי הדרך המקובלת לפי דרכו של עולם אף אם הוא מסתכן עליו נאמר שומר פתאים ה' ונטירותא דשמיא מגוננת עליו.

ובנידון דידן רוב מנין ורוב בנין של הרופאים המומחים ברור ונחרץ בדעתם שהסיכון בחיסון זה רחוק ביותר עד שאין לו כל משמעות, ומאידך גיסא מגיפה זו עדיין משתוללת בקרבנו, ואין לך יום שאין בו כמה מתים אף מבני ישראל. לצערנו ולבושתנו האדישות אחזה בנו, וכל אחד אומר שלום עלי נפשי, ובעוד בתחילת המחלה הרגשת הערבות נגעה לכל לב, וכל משפחה שאיבדה את אחד מבניה כולם ידעו עליה והשתתפו בצערה ואבלה, אנשים צעירים שמרו על כל כללי הזהירות מחשש פגיעה בחולים וזקנים ותשושים, כהיום הזה אין לך יום שאין בו מת, ומלבד המתים במגיפה יש אלפים ורבות שעברו את המחלה לפני חודשים רבים ועדיין סובלים מתסמינים קשים, והרבה מחקרים מוכיחים שמחלה זו פוגעת בהרבה

מערכות בגוף ויש בה לרבים נזק בלתי הפיך במערכות חיוניות ביותר בגוף האדם, ולאיש לא איכפת מסבלם של אחרים. אוי לאותה בושה ואוי לאותה כלימה.

ובתחילת המחלה כאשר צערו של זה נגעה ללבו של זה רבתה האהבה והאחווה בישראל, וכהיום הזה נהפכה האהבה לשנאה והאחווה למחלוקת, ובעוון המחלוקת מידת הדין גוברת.

ומשום כ"ז נראה דכך נאה וכך יאה, וראוי להתחסן בחיסון זה.

ואף שלא אוכל לומר שיש חובה להתחסן בחיסון זה, והרוצה להמשיך וללבוש מסכה ולהתרחק מחברתם של בני האדם כדי להגן על עצמו ועל סביבתו, זכותו לעשות כן, אבל נראה לכאורה דככל שיותר אנשים יתחסנו ואנשים ירגישו בטוחים יותר יפלו המחיצות בין איש לרעהו ותגבר הסכנה, ומשוי"כ נראה שראוי להתחסן וזו ההנהגה הנכונה לפי ההלכה ומדות החסידות.

יה"ר שהקב"ה יסיר ממנו כל מחלה וכל תקלה וימנע מגיפה מנחלתנו, וישלח רפואה שלמה לכל חולי עמו ישראל ברחמים.

ב.

קבלת החיסון בשבת

כ"ז כסלו תשפ"א

כבוד ידי"נ ויקיר לבבי, ת"ח ורופא מומחה, ד"ר אלישע קהן נ"י, לונדון,

הנני במענה קצר לשאלתו.

היות והתחילו לחסן אנשים במדינתכם, אנגליה, ותחילה מחסנים רק אנשים עם בעיות רפואיות שנמצאים ברמת סיכון גבוהה. האנשים מוזמנים כל אחד בתורו, להגיע למרפאות איזוריות לקבלת החיסון. היות ובמעגל הראשון יש כמות מוגבלת של מנת חיסון, מי שלא יופיע ביום שנקבע לו יידחה למעגל השני, ולא ידוע כעת מתי זה יהיה, אף שיש להניח שמדובר בעתיד הקרוב.

ושאלתו במי שהוזמן לקבל את החיסון בשבת קודש האם מותר לו לגשת רגלית למרפאה על מנת לקבל את החיסון.

זאת פשיטא לן שאין כל מקום להתיר מלאכה דאורייתא לשם קבלת החיסון, ואף לא איסור דרבנן, כי אף שהמגיפה שוב גוברת בתקופה זו במקומכם, קשה להגדיר את קבלת החיסון כפיקוח נפש או אף כספק פקו"נ לדחות מלאכה דאורייתא ואף שבות דרבנן. כי הרי כאשר בני אדם שומרים על כללי הזהירות כראוי רחוק הדבר שיחלו, ובפרט שיש להניח דאלה שלא יתחסנו כעת יוכלו להתחסן בזמן הקרוב.

אך מכיון שמדובר בהליכה רגלית ועצם הזריקה לתוך שריר הקיבורת אין בו איסור כלל, ולא הוי פסיק רישא שיצא דם, וכל חשש איסור שיש בזה אינו אלא מצד מלאכת הגוי שרושם במחשב שפלוני אלמוני קיבל את החיסון, (ונכרי הוא גם זה שיזריק לו את החיסון), יש להקל בשופי, דהלא התירו אמירה לנכרי לחולה שאין בו סכנה, וכל אלה שיקבלו את החיסון בשלב זה הם בכלל חולה שאין בו סכנה.

ועוד דנראה שאין כאן איסור מצד אמירה לנכרי דהלא האיש אינו בא אלא לקחת את המגיע לו ולהתחסן, ולא בשבילו הנכרי רושם במחשב אלא למלא את תפקידו כלפי הממונים עליו.

כך נראה ברור להלכה.

באהבת עולם

אשר וייס

ג.

עוד בענין קבלת החיסון בשבת

ר"ח טבת תשפ"א

כבוד תלמידי יקירי, מרביץ תורה ומזכה רבים, הרה"ג ר' אהרן ישעיה שכטר שליט"א, רב וראש בית המדרש בקהילת ישראל הצעיר, וודמיר ניו יורק,

הנני במענה קצר לשאלתו, באשה ישרה ויקרה המשמשת כרופאה ועקב כך נחשפת לנגיף הקורונה, ומחכה בכליון עינים לקבלת החיסון כדי לצאת מכלל סכנת הידבקות. ככל הנראה כל אחד מצוותות הרפואה תקבל זימון ליום מסוים לשם קבלת החיסון, ומי שלא יגיע בזמן המיועד, ידחה לגל השני של החיסונים שתתקיים כמה שבועות אח"כ.

שאלתה בפיה אם תוזמן לקבל החיסון בשבת, האם יש בזה דין פיקוח נפש לחלל את השבת.

כבר השבתי בכעין זה לגבי זקנים וחולים שקבעו להם זמן לקבלת החיסון בשבת, וגם הם חששו שאם ידחו את קבלת החיסון יצטרכו להמתין זמן ניכר.

ולדעתי אין להתיר בזה חילול שבת דאורייתא, כי כמה רחוק לראות בקבלת החיסון פיקוח נפש הדוחה שבת. הלא רופאה זו כבר ממלאת את תפקידה בנאמנות חודשים רבים ובי"ה לא נדבקה, וכאשר נוהגים באופן אחראי לפי כללי הזהירות רחוק הדבר להידבק במחלה.

ואף שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב (שו"ע או"ח סימן שכ"ט ס"ב), ואף כשיש כמה ספיקות מחללין את השבת משום פיקוח נפש (שם ס"ג), מ"מ קשה להגדיר באופן מדויק מה הן גבולותיה של הלכה זו, וכבר ביארתי בכמ"ק שלא כל סכנה רחוקה מאוד יש בה להתיר חילול שבת.

אך מ"מ נראה דלא גרע מחולה שאין בו סכנה שמתירין אמירה לנכרי בשבילו, והוא הדין ברופאה זו שבכל זאת נמצאת בקבוצת סיכון, ורבים הרופאים והאחיות ושאר צוותות הרפואה שנדבקו, ולדאבון לב יש אף ששבקו חלח"י. זאת ועוד, אם ח"ו תידבק בנגיף עד שלא תדע שנדבקה עלולה היא לסכן את חייהם של חולים רבים, ואפשר שביניהם אף חולים שיש בהם סכנה, ומשום כן נראה שאם יש צורך לנסוע לשם קבלת החיסון תוכל לנסוע ע"י נהג נכרי.

עצם קבלת החיסון אין בו איסור, כי מדובר בזריקה לתוך שריר שאין בו צורך בהוצאת דם וגם לא הוי פסיק רישא.

הרישום במחשב אף הוא יעשה ע"י נכרי, ועוד כתבתי בתשובתי ללונדון דכיון שהרישום אינו נעשה לבקשת מי שמקבל את החיסון אלא לפי הוראת השלטונות אין בזה איסור אמירה לנכרי.

באהבה,

אשר וייס.

הרב חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א – רב אב"ד דבני ברק

RABBI C. Yitzchak I. LANDA
CHIEF RABBI OF BNEI BRAK
ISRAEL

חיים יצחק אייזיק לנדא
בן הרב הגדול מוהר"ר משה יהודה ליב הלוי
רב אב"ד דבני ברק

ב"ה, יום א' לסדר להחיות לכם לפליטה
ה' טבת תשפ"א

לכב'

שלום וברכה עד בלי די

במענה לשאלתנו אודות חיסון לנגיף הקורונה האם עפ"י דין תורתנו הקדושה ראוי לקבל את זריקת החיסון או שמא גדר מכניס עצמו למקום סכנה הוא ואסור.

הנה מצב הקיים בעולם הוא כבר מצב של סכנה ולצערנו הגדול רבים נזקיה של המחלה הזו שרבים חללים הפילה ולאחרים גרמה נזק גופני ונפשי ישלח להם הי"ת רפואה שלימה וקרובה. בנוסף לנזקים הרוחניים בתפילה בציבור ולימוד תורה ברבים ובפרט אצל בחורי הישיבות ותינוקות של בית רבן.

בודאי כל התלוי בנו מחויבין אנו לעשות כדי להתגונן כי ניתנה רשות לרופא לרפאות ואין זה בגדר רשות בלבד אלא כתבו בטור ושו"ע בסימן של"ו שמצווה היא והזריז בו הרי"ז משובח ובכלל פקוח נפש הוא.

ולשאלה האם ניתן לסמוך על דברי הרופאים שזה אכן מועיל ואין בזה סכנה, הנה מי לנו עוד כהרמב"ם הרופא הגדול שכתב בהלי' שבת פרק י"ט הלי' י"ג יוצא אדם (בשבת)...ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה, והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל! וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות שלו מסי' יומא פרק ח' משנה ד' שדין רפואה ישנו בדבר "שההיגיון והניסיון הפשוט מחייבים אותו" ולכן ברור הוא שלאחר הניסיון הרב שעשו הרופאים על כמה וכמה אלפים ואומרים ברור שזה מגין מפני סכנת המחלה ראוי ונכון לכל אחד לקבל רפואת הגנה זו.

ואלו המעלים ספיקות שמא חשש נזק עתידי ישנו ברפואה זו מה שעדיין לא יכלו לעמוד הרופאים על כך מהניסיון שעד עתה, הרי הרופאים טוענים שעל פי חכמת הרפואה הידועה להם לא נשקפת סכנה עתידה, ועל פי הלכה הרופא נאמן כמפורש בהלי' יום הכיפורים ושבט, ובנוסף לזה הרי בלקיחת הרפואה הזו בנוסף על שמירת עצמו ממחלה יש בזה למנוע היזק מאחרים שיכולים ח"ו להידבק ממנו ולגרום להם ח"ו סכנה של ממש, ומצינו בגמרא נדה דף י"ז ע"א ג' דברים נאמרו בציפורניים, חסיד שורפן, צדיק קוברן וכו', כי חשש סכנה בזה למי שידרוך על הציפורן, וכתבו התוס' שם שהחסיד חושש שמא אחרי שיקבור תשוב הציפורן ותגלה ויגרום נזק, ואף שרופאת ציפורניו מזיק לו, מחמיר הוא לשורפן למנוע חשש היזק לזולת. עאכ"כ כשלדברי הרופאים אין חשש נזק בדבר, בודאי עלינו לעשות התלוי בנו למנוע נזק וחשש נזק לזולת.

מתוך כל הנ"ל ברור שעל כל אחד להשתדל לקבל החסון לעצמו ולבני ביתו, מתוך תפילה לרופא כל בשר שיהא עסק זה לנו לרפואה ותרפאנו כי רופא נאמן אתה ורפואתך אמת.

חיים יצחק אייזיק לנדא
רב אב"ד דבני ברק

הגה"צ רב בן ציון רבינוביץ – האדמו"ר מביאלא שליט"א

בן ציון רבינוביץ
בלאאמו"ר זצוקלה"ה
מביאלא
ע"ה"ק ירושלים תובביא

בס"ד יום ה' בשבת ט"ז טבת תשפ"א

החיים והשלום וכטו"ם
לכבוד אחב"י די בכל אתר ואתר
שיחי בטוב ובנעימות עכב"כ

אהדשה"ט באה"ר,

בדבר חובת השעה להתחסן נגד נגיף הקורונה, ללא כל ספק שכל אחד ואחד מחויב ע"פ הלכה לישול החיסון, כאשר רואים שמגיפה זו סכנתה טרובה יותר מנחלתות אחרות והפילה חללים רבים ל"ע כאן בארה"ק ובחז"ל, ופגעה גם בצעירים או אחרים שלא היו להם מחלות קודמות, וכאן ניתנה רשות לרופא וע"ז יש אפשרות מוחשית שלא יחול עליו המחלה, לכן חובה להתחסן כדין ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ואבאר דברי: דהנה בכל התורה מלה הולכים בתר רוב, ומנספס להלכה שצריך להחמיר גם במיעוט המצוי כגון בבדיקת תולעים וכיוצ"ב, ובגדר"ד מדובר במיעוט שאינו מצוי שכמעט ואינו כלל, ומזמן שהחלו בבדיקת החיסון עברו כבר הרבה חודשים ולא שמענו על מקרים שניזוקו רק על ידידים ממש, וגם הם לא בודאות מחמת החיסון אלא בגלל מחלות רקע אחרות שהיו להם, וכפי שיכול לקרות בכל טיפול רפואי שלפעמים יש יחידים שעלולים להיזקק, למרות שלרובם דרובא דעלמא הוא תועלת גדולה. ועכשיו אחר שכבר אלפים התחסנו והמנוצע היומי כאן בארה"ק הוא למעלה ממאה אלף ביום, ובי"ה לא שמענו שאירע להם דבר, הרי שע"פ ההלכה וע"פ טרמי הרפואה חובה להתחסן, וכמו שאין חוששים לצאת לרחוב העיר למרות שיש חשש מתאונת מכיוון שכל אחד מבין שזה מיעוט שאינו מצוי, ואכמ"ל.

ולא רק שאין חשש בחיסון, אדרבה יש מצווה רבה של ונשמרתם מאד לנפשותיכם והרגיש הכתוב לומר מאד, היינו שצריך להתאמץ ולהזהר לקיים מצווה זו בפרט שמדובר בפיקוח נפש ממש שרואים ל"ע כמה נפטרין לכ"ע מחמת המגיפה המסוכנת הזאת. ואמרו חז"ל (סוטה דף נב.): אמר רבי יצחק, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ויום, ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו. וכאן רואים בחוש שהצדקה מתגבר ומשקיע מאמצים רבים לנטוע את אהב"י שלא יקיימו מצוה זו של ונשמרתם מאד לנפשותיכם, וכטו"ר (ירד ש"ל): איתא: תנא דבי ר' ישימעאל ורפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, שלא יאמר מה לי לעער הזה שמה אטעה ונמצאתי הורג נפשות בשוגג, והוא שיהיה מאד מאד כמו שראוי ליהדר בדיני נפשות, א"נ שלא יאמר הקב"ה מוחץ ואני ארפא שכן אין דרכן של ב"א ברפאות אלא שנתנו שואמר (ריה"ב טו"ג): גם בחליו לא דרש ה' כי ברופאים, ע"כ בא ללמדנו שנתנה לו רשות לרפאות ומצוה היא ובכלל פיקוח נפש הוא והוריו ה"ז משוכבת, ע"כ.

ובבית יוסף שם הוסיף ז"ל: ופיקוח נפש מצוה רבה היא הוריו בה משובח (ויטא פד.). והנשאל טענה והשואל שופך דמים (ירושלמי שם פ"ה דה), וכל שכן המתיראש ואינו עושה, וש"מ כל רופא שיועד בחכמה ובמלאכה זו חייב הוא לרפאות ואם מונע עצמו הרי זה שופך דמים, הרי שנפסק להלכה שגם רפא ירפא הוא בכלל מצוות עשה דאורייתא שמחויב כל אחד להודו ולשמור על בריאותו. עוד איתא בשם הבעש"ט זצוקלה"ה פירוש הפסוק ה' עלך (תהלים קס"ה), היינו כמו עלו של האדם שכמו שהוא עשיית האדם כן הוא עשיית הצל, כך הקדוש ברוך הוא באיזה מדה שהאדם מתנהג את עצמו, כך הקב"ה מתנהג את עצמו עם האדם כיון המדה, עכ"ל. והשוטר על בריאותו ונפשו כאמור ומתחסן כנגד המגיפה מודאי השי"ת יצילו ושמרו ככל נע ומחלה, ויתמיד בריאותו וישמור נפשו ברו"ג, ככתבאר בדברי הבעש"ט הק' שהובאו לעיל.

ובעולם המודרן שאנו חיים בו צריכים הרבה סייעתא דשמיא ושמירת מעליא מהקב"ה שלא נחלה במגיפות הן ברוחניות והן בגשמיות, והחיסון הגדרש לעשות הוא רק השתדלות מועטת לשמור על בריאותו ונפשו וזוהי יקיים מצוות ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ולכן כאמור חייב כל אחד ואחד להתחסן הוא וכ"כ מלבד נשים מעוברות שימתינו עד לכירור הדבר האם הוא לתועלת גם עוברם, ובהזדמנות זו הריני לעורר שעד שהקב"ה יסיר המגיפה מעליו וישלח רפואה שלימה לכל חולי ישראל, מחויבים להתפלל להקב"ה: אבינו מלכנו מנע מגיפה שנחלתך, ותפילה זו מתפללים על מגיפה שלא תבוא וק"ו כשהמגיפה כבר פגעה ל"ע צריך להרבות בתפילה.

ות"ו שלא להיכנס לריפיון ולהמשיך לשמור האזהרות של טרמי הבריאות וכפי שבקשתי כבר לשמור עליהם, ויקיים בנו הכתוב (ששת ט"ו): כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, ונוכה לרפואה השלימה שתהי' לכלל ישראל בתיקון השלם ובגילוי אורו של משיח צדקנו במאולה השלימה במהרה רידן, אכ"ר.

כ"ד הסי"ח ברחשי ברכה ומעפה לישועת ה',

המקובל הגר"י הלל שליט"א: "אנשים ונשים, חייבים להזדרז לקבל את החיסון"

כ"ז בשבט תשפ"א

בצעד נדיר ויוצא דופן, ועל רקע הפצת מידע כוזב, קורא ראש ישיבת המקובלים 'חברת אהבת שלום' הגאון רבי יעקב הלל כי "חייבים כל אחד ואחד, אנשים ונשים, להזדרז לקבל את החיסון ובזכות הכניעה והשמיעה לקולם של גדולי ישראל, ישלח השם יתברך במהרה רפואה שלמה"

בצעד נדיר ויוצא דופן, ועל רקע הפצת מידע כוזב, אודות החיסונים מתייצב בגאון ראש ישיבת המקובלים 'חברת אהבת שלום' הגאון רבי יעקב הלל, ומפציר בקריאת קודש מיוחדת בתלמידיו ושומעי לקחו להתחסן, גברים ונשים כאחד, זאת לאחר שאלות רבות שהגיעו למעונו בימים האחרונים.

"עת צרה היא ליעקב" כאשר תחלואת נגיף הקורונה עדיין מתפשטת בעולם, ופוגעת גם ביהודים ובני תורה ואפילו רבנים וגדולי ישראל, פשוט הדבר שכדי לזכות לסיפא דקרא "וממנה יושע" צריכים אנו עוד ועוד להתחזק בלימוד התורה בשקידה של תורה מגנא ומצלא וכן בתפילות כמיסת הפנאי, לזעוק אל השם ולעורר רחמים על כלל ישראל, ובפרט שומרי תורה ומצוות שבזכותם העולם קיים ועומד."

לצד ההשתדלות הרוחנית מוסיף הגאון רבי יעקב הלל, כי חובה לפעול בהתאם להוראות הרופאים. "ויחד עם השתדלות ברוחניות – תשובה, תורה, תפילה ומעשים טובים כצדקה וחסד, עלינו להשתדל גם ברפואה וכמו שכתוב "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם". ובפרט שזה מקרוב לאחר כשנה ללא תרופה הוא מרפא נמצא כעת בסייעתא דשמיא, חיסון המועיל למנוע ההתדבקות ב"מ, והדברים נתבררו על ידי רופאים ומומחים בפני מרנן ורבנן גדולי ישראל, מרן שר התורה שליט"א, ומרן ראש הישיבה שליט"א שאחריות קיום כל עולם התורה על שכמם, הן בענייני רוחניות והן בענייני החומר, ובפרט בעניין הצלת נפשות של החולים, והעלולים להידבק בנגיף חס ושלום.

ולכן חייבים כל אחד ואחד, אנשים ונשים, להזדרז לקבל את החיסון ובזכות הכניעה והשמיעה לקולם של גדולי ישראל, ישלח השם יתברך במהרה רפואה שלמה, לכל חולי עמו בית ישראל וישמור עלינו שלא יחלה עוד שום אדם, ונזכה לאריכות ימים בריאים וטובים, על התורה ועל העבודה, אמן כן יהי רצון."

לדברי מקורביו של המקובל הגר"י הלל, הרב לא הסתפק במכתב ובכדי להורות הלכה למעשה, הגיע בימים האחרונים אף הוא להתחסן.

RABBI YAAKOV HILLEL
 ROSH YESHIVAT
 HEVRAT AHAVAT SHALOM
 45 ARZEY HABIRA ST. JERUSALEM

יעקב משה הלל
 ראש ישיבת
 חברת אהבת שלום
 רח' ארזי הבירה 45 ירושלים

בס"ד

כ"ו שבט תשפ"א

"עת צרה היא ליעקב" כאשר תחלואת נגיף הקורונה עדיין מתפשטת בעולם, ופוגעת גם ביהודים ובני תורה ואפילו רבנים וגדולי ישראל, פשוט הדבר שכדי לזכות לסיפא דקרא "וממנה יושע" צריכים אנו עוד ועוד להתחזק בלימוד התורה בשקידה, שתורה מגנא ומצלא (סוטה כא, א), מגנא - שלא יחלו, ומצלא - שגם אלו שחלו שיתרפאו, וכן בתפלות כמיסת הפנאי, לזעוק אל ה' ולעורר רחמים על כלל ישראל, ובפרט שומרי תורה ומצוות שבזכותם העולם קיים ועומד.

ויחד עם ההשתדלות ברוחניות - תשובה תורה תפלה ומעשים טובים כצדקה וחסד, עלינו להשתדל גם ברפואה וכמ"ש (דברים ד, טו) "ונשמרתם מאד לנפשותיכם". ובפרט שזה מקרוב לאחר כשנה ללא תרופה ומרפא נמצא כעת בסיעתא דשמיא חיסון המועיל למנוע ההתדבקות ב"מ, והדברים נתבררו על ידי רופאים ומומחים בפני מרגן ורבנן גדולי ישראל, מרן שר התורה שליט"א ומרן ראש הישיבה שליט"א, שאחריות קיום כל עולם התורה על שכמם, הן בענייני רוחניות והן בענייני החומר, ובפרט בענין הצלת נפשות של החולים, והעלולים להדבק בנגיף ח"ו.

ולכן חייבים כל אחד ואחד, אנשים ונשים, להזדרז לקבל את החיסון, ובזכות הכניעה והשמיעה לקולם של גדולי ישראל, ישלח השי"ת במהרה רפואה שלימה לכל חולי עמו בית ישראל, וישמור עלינו שלא יחלה עוד שום אדם, ונוכה לאריכות ימים בריאים וטובים על התורה ועל העבודה, אכ"ר.

דעת הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

הגאון רבי מאיר מאזוז נגד מתנגדי החיסונים: "דמיונות"

ראש ישיבת 'כסא רחמים' מרן הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א, מצטרף לגדולי ישראל מכל העדות והחוגים ובמהלך שיעורו השבועי קרא להתחסן נגד נגיף הקורונה, זאת בעקבות דעתם של מומחי הרפואה:

"רופאים גדולים ותלמידי חכמים גדולים מעידים שהחיסון הזה נגד הקורונה הוא חיסון בריא ואין המחלה חוזרת, לכן כל מי שיש לו ספק, ילך להתחסן" קבע ראש הישיבה במהלך שיעורו השבועי המשודר לעשרות אלפי מאזינים, כשהוא מתבל את הדברים במקורות, פסוקים ונימוקים הלכתיים כדרכו בקודש.

הגר"מ מאזוז אף התייחס במהלך שיעורו לחדשות הכוזב המופצות נגד חיסוני הקורונה וכינה אותם דמיונות.

יצויין כי עם פרוץ המגפה קרא הרב לשומעי לקחו – להקשיב להוראות משרד הבריאות, לעטות מסיכה ולשמוע על ריחוק. גם שיעורו השבועי של הרב שנמסר בבית הכנסת שבראשותו, הועתק לביתו ומשודר משם לעשרות אלפי המאזינים באמצעי התקשורת השונים.

גם הראשון לציון, הגאון רבי יצחק יוסף, קרא בשיעורו השבועי בירושלים להתחסן נגד הקורונה.

"בחיסון שיש לנו עשו לזה בדיקות. פיקחו על זה משרדי הבריאות בעולם, גם פה בארץ. ב"ה בדקו את הנושא טוב טוב ולכן אפשר לסמוך עליהם".

"יש חובה על כל אחד ואחד להתחסן, לא להתחשב באלו שמוציאים 'פסקוילים', כל מיני דברים, כל מיני שטויות. לפי ההלכה, ההלכה מה האומרת? כל אחד ואחד שיתחסן, לפי מה שאומרים הרופאים".

"מי שעבר את הנגיף, בקלות או לא בקלות, שיש לו נוגדנים ואולי לא צריך להתחסן – שישמע לרופאים. מה שאומר הרופא שלו שיעשה".

ראש ישיבת כסא רחמים הרב מאיר מאזוז התחסן וקרא לתלמידיו להתחסן מפני הקורונה.

לאחר שקרא במהלך שיעורו השבועי ללכת ולהתחסן, הצהריים, ראש ישיבת כסא רחמים הגאון רבי מאיר מאזוז התחסן מפני הקורונה.

לאחר שקרא במהלך שיעורו השבועי להתחסן נגד קורונה, ראש ישיבת 'כסא רחמים' הגאון רבי מאיר מאזוז התחסן הצהריים במרפאת 'כללית' הסמוכה לביתו בבני ברק.

ראש הישיבה קיבל את החיסון לאחר שביום חמישי האחרון הגיע המשנה למנכ"ל משרד הבריאות פרופ' איתמר גרוטו למעונו ושוחח עמו אודות חשיבות החיסונים נגד המחלה המתפשטת בערי ישראל.

קריאה נאמנה מהראשון לציון הרה"ג רב יצחק יוסף שליט"א

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

בס"ד, ה' טבת תשפ"א
25-467/פ"א

קריאה נאמנה

הנני פונה בזה אל אחינו בני ישראל בארץ הקודש להישמע להוראות הרופאים, כמו שנאמר בתורה 'ורפא ירפא' מכאן שניתנה רשות לרופא לרפא, ונאמר 'וחי בהם' ודרשו רבותינו בתלמוד וחי בהם ולא שימות בהם, ועוד נאמר 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם'.

לפיכך, לאחר שהתבשרנו וגבר עלינו חסדו של השי"ת ונמצא חיסון המונע הידבקות בנגיף הקורונה ועשו את כל הנסיונות הנדרשים, והמומחים אומרים שהחיסון אכן מועיל לעצירת המגיפה ואין בו סכנה.

אשר על כן, על כל אחד ואחד להתחסן כפי הוראות הרופאים בלא להתמהמה ובכך למנוע סכנה מעצמו ומאחרים.

והקב"ה יאזין לקול שוועתינו וישמע תפילתנו ויסיר המגיפה והחרב והמשחית מעל כל עמו ישראל ונשמע בשורות טובות, אכ"ר.

בברכת חזרה,

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

הסכמה מהרה"ג רב יצחק יוסף שליט"א לספר "החיל והחוסן"

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

בס"ד, כ"א שבט תשפ"א, 4-758/פ"א

הסכמה

הובאו לפני גליונות הקוטרס "החיל והחוסן" בענין חיסוני הקורונה. מעשה ידי אומן, נטע נאמן, הרב היקר והנעלה, מזכה הרבים, ציצים ופרחים, שוקד באהלה של תורה, בקי בחדרי תורה, לן בעומקא של הלכה, לילה כיום יאיר כחשכה כאורה, משנתו סדורה וערוכה, יראת ה' היא אצורו, שמן תורק שמו, כבוד שם תפארתו, הרה"ג רבי אלחנן וויס שליט"א, פעיה"ק ירושלים.

והרה"ג המחבר ביאר שכבר היה כן לעולמים בחיסוני המגיפות הקודמות, וביאר בטוב טעם ודעת את החיוב להתחסן, ושמאז ומעולם היו מתנגדים לחיסונים, אולם עם כל זאת, גדולי ישראל וגדולי הפוסקים הורו שיש להתחסן בכדי שלא להסתכן בנפשותינו.

והנה מאחר שגדולי האחרונים ענו ואמרו להתחסן, אף שבימיהם היה ידוע שיש שמתו על ידי החיסון, קל וחומר בימינו שהרפואה התפתחה, ועשו בדיקות לחיסון במשרדי הבריאות שברחבי העולם, ממילא אפשר לסמוך בזה על דברי הרופאים שהחיסון מועיל. כמו שלגבי יום הכיפורים, אם יש רופאים שאינם שומרים תורה ומצוות, ואם הם אומרים לחולה לאכול ביום הכיפורים, או שצריך לחלל עליו שבת כי צריך לנתחו בדחיפות, סומכים עליהם. אא"כ ניכר שעושים זאת להכעיס וכד', שאז צריך לברוק אם הוראתו נכונה ואין לסמוך עליו. אבל על סתם רופא אנחנו סומכים. וא"כ גם לגבי החיסונים יש לסמוך על הרופאים.

וכמו שהארכנו בזה בשיעור במוצ"ש ויגש השנה, וביארנו שמצוה להיכנס לספק סכנה שיש בו צד קטן מאוד של סכנה, על מנת להציל את חבירו מודאי סכנה, כמו לתרום כליה, וכל שכן שיכנס לחשש קטן מאוד של סכנה כדי להציל את עצמו ואת אחרים מהנגיף, כי בכל התורה כולה הולכים אחר רוב ככל האנשים שאינם מגיעים בזה לכלל סכנה.

ולכן העלינו להלכה ולמעשה, שיש חובה על כל אחד ואחד להתחסן, ואין להתחשב בכל מיני פירסומים נגד החיסונים. אולם מי שכבר חלה בנגיף וכבר עבר את החולי, כיון שלפי דברי הרופאים בשלב זה יש לו נוגדנים, לכן בינתיים לא צריך להתחסן, וכל אחד שחלה כבר בנגיף יתייעץ עם הרופא שלו היאך לנהוג.

והנה נאמר בתורה בפר' משפטים, ורפא ירפא. ובגמ' ברכות ס. ב"ק פה. מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. והש"ך ביו"ד (סי' שלו ס"א), מסביר, שהרופא רשאי לרפא גם כאשר יש חשש שמא יזיק: "שלא יאמר הרופא מה לי לצער הזה, שמא אטעה ונמצאתי הורג בשגגה", עכ"ל.

לכן מותר לרופא לטפל בחולה גם אם יש איזה סיכון בטיפול, אם הריפוי הוא רוב שירפא את החולה.

והנה בזמנו כאשר המציאו את החיסונים לילדים, היו מיעוט ילדים מסויימים שלא רק שהחיסון לא השפיע עליהם אלא אדרבה זה הזיק להם. וכבר מבואר ד"ז בגמ' נדה (דף ל:), שלא כל גוף

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

מקבל סמא [תרופה], והחיסונים נעשו כדי לדכא את המחלה משורשה, והוא תיקון עבור הרבים, ולכן החליטו לחסן את כל האוכלוסייה.

ובתפארת ישראל על המשניות כותב, (פ"חמיומא בועו את ג) דאף שבחיסון יש סכנה מסוימת, ויש מי שמתו ע"י לקיחת החיסון, כיון שבמניעת החיסון הסכנה גדולה יותר, לכן יש להתחסן. הוא מדבר על חיסון כנגד אבעבועות רוח, שאחד מאלף מת ע"י החיסון, אבל אם יחלה באבעבועות רוח הסיכון הרבה יותר גדול, ולכן רשאי להכניס את עצמו בסכנה רחוקה כדי להציל מסכנה קרובה. והביא לזה ראיה ממה שכתב הב"י (ח"מ סוף סי' תכו) בשם הגמ"י שהביא מהירושלמי, דחייב אדם להכניס את עצמו בספק סכנה כדי להציל חבירו מודאי סכנה, כגון הרואה את חבירו טובע שחייב להכנס להצילו, לא ברור שהטובע יטבע, דאפשר שיינצל באיזה אופן, אפ"ה חייב להציל, ואם להציל חבירו יש חיוב להכניס את עצמו בספק סכנה, ק"ו שחייב להציל עצמו מספק סכנה.

וכוונתו לירושלמי פרק ח' דתרומות, מעשה ברבי אמי שתפסוהו ליסטים וביקשו להורגו, והיה נתון בסכנת נפשות, נודע הדבר לחכמים, רבי יונתן אמר, יכרך המת בסדינו, כלומר אין בידינו לעשות כלום. ר"ל אמר או אני הורגו או אני נהרג. הלך ונאבק עם הליסטים נסו והניחו לרבי אמי. חזינן שר"ל הכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל את רבי אמי שהיה בודאי בסכנה.

ובשו"ת חות יאיר (סי' קמ"ו) הביא דברי הירושלמי להלכה, ושכן משמע במסכת ב"מ (ס"ב ע"א). וכן כתב הגאון רבי חיים דוד אבולעפייא בשו"ת נשמת חיים. אולם הסמ"ע בחו"מ שם, העיר, שמן המחבר והרמ"א השמיטו דין זה מהש"ע, וטעמם, לפי שגדולי הפוסקים, הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו דברי הירושלמי, לכן השמיטוהו גם בש"ע.

ובאמת למה הרי"ף הרמב"ם והרא"ש השמיטו את הירושלמי הזה, כנראה שהבינו שהתלמוד שלנו חולק ע"ז, בגמ' סנהדרין עג. על הפסוק לא תעמוד על דם רעך אמרו, הרי שאדם רואה את חבירו טובע בים או חיה גוררתו, או לסטים באים עליו להורגו, ויכול להציל ואינו מציל, עובר על לא דלא תעמוד על דם רעך. ומקשה הגמ' למה צריכים פסוק מיוחד לזה, הלא בהשבת אבידה כתוב, והשיבות לו למה נכתב, הרי כבר נאמר השב תשיבם לאחיך, אלא השבות לו זו השבת גופו שאם גופו של חבירו בסכנה ועלול להיאבד, עליך להציל אותו. לא רק את ממונו, אלא גם את גופו. א"כ למדנו מכאן שאדם חייב להציל את חבירו, וא"כ למה צריך פסוק לא תעמוד על דם רעך. ומשיבה הגמ' אם היה פסוק והשבותו לו לבר, הייתי אומר אם הוא עצמו הרואה יכול להציל הנה מה טוב אבל אם צריך לשכור אחרים ולשלם כסף הייתי אומר שלא חייב, בזה קמ"ל הפסוק לא תעמוד על דם רעך, אפילו עליך לשלם כסף חייב לעשות כדי להציל את חברך.

ולכאורה למה הגמ' לא השמיעה לנו רבותא טפי שהפסוק לא תעמוד על דם רעך בא לומר שיש להכנס בספק סכנה כדי להציל את חבירו, למה הגמ' הביאה אוקימתא שצריך לשלם כסף, וצ"ל שהבבלי חולק על הירושלמי וסובר שאין להכנס בספק סכנה כדי להציל את חבירו שנמצא בודאי סכנה. וממילא הלכה כהתלמוד שלנו. וכנראה זו הסיבה שהרי"ף הרמב"ם והרא"ש לא הביאו את הירושלמי להלכה.

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ועוד ראייה הביאו לזה מהגמ' נדה סא. מובא מעשה בבני גליל שיצא עליהם קול שרצחו נפש. והיו בורחים מפני אימת המלכות, שלא תהרגם. ברחו לביתו של ר"ט שהיה עשיר, וביקשו שיחביא אותם אצלו. אמר להם אסור לקבל לה"ר שאתם הרגתם נפש, אבל למיחש מיהא בעי, אולי המשטרה תמצא אתכם אצלי ותהרוג אותי. לכו תמצאו מקום אחר להתחבא. אצל רבי טרפון היה ספק שמא ימצאו, ואפ"ה לא נכנס לספק סכנה כדי להצילם מודאי סכנה. גם מכאן משמע נגד הירושלמי. ובאמת שרבינו יונה גירונדי בספר איסור והיתר (כלל נ"ט דין ל"ה) כתב במפורש שאין לאדם להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו מודאי סכנה. וכ"פ בשו"ת הרדב"ז ח"ג (סי' תרכ"ה), שהמתחסד להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו מודאי סכנה ה"ז חסיד שוטה, וחי אחיך עמך, חייך קודמין לשל חבריך. ע"כ.

וכן הסכימו רוב האחרונים כדברי האיסור והיתר והרדב"ז הנ"ל, שאין האדם רשאי להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו מודאי סכנה. וכך פסקו האליה רבה (בסי' שכ"ט סק"ח), ובשלחן ערוך הגאון רבי זלמן או"ח (סי' שכ"ט סעיף ח'). וכ"ד ההפלאה בקונטרס אחרון לאבן העזר (סי' פ"א סעי' י"ב). וכן העלה הנצי"ב בספרו העמק שאלה פרשת ראה (סי' קמ"ז אות ד'). וכן פסק הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בערוך השלחן (סי' תכ"ו). וראה עוד בזה בשו"ת משפט כהן (סימנים קמ"ג - קמ"ד). היכל יצחק (אר"ח סי' ל"ט). ובשו"ת אגרות משה (חלק יו"ד סי' קמ"ה) ועוד.

ואמנם יש שחלקו על זה, ואמרו שמותר להכנס לספק סכנה כדי להציל את חברו מודאי סכנה, הביאו ראייה לזה, בגמ' כתובות סא. מובא על שלשה אמוראים שהיו יושבים פתח ארמון של מלך פרס, אממור, מר זוטרא, ורב אשי. עבר לפניהם המלצר של המלך ובירו מגש מלא תבשילים למלך, והיה ריח התבשילים חזק וחורו פניו של מר זוטרא, במשנה יומא פח. מובא עובריה שהריחה ונשתנו פניה מאכילין אותה ביוכ"פ, כי אם לא תאכל תסתכן. ראה רב אשי את מר זוטרא סיכן עצמו וטבל אצבעו בתבשיל והניחה בפיו של מר זוטרא. ומיד שבה נפשו אליו. היו שם שוטרים מטעם המלך וראו זאת, אמרו לו מה עשית קלקלת את התבשיל של המלך, א"ל רב אשי מי שיאכל מאוכל זה מתחייב בנפשו, שיש בתבשיל זה צרעת. אמרו לו מי אמר לך, טבל אצבעו בתבשיל ונעשה נס ונהיה שם צרעת. ועזבו אותו.

ולכאורה איך רב אשי נסתכן בשביל מר זוטרא, וע"כ שמותר להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את מר זוטרא. ויש לפלפל עוד בזה.

ועכ"פ כל זה מדובר להכניס עצמו בספק סכנה להציל את חברו, אבל להציל את גופו, צריך להשתדל לעשות הכל להצלת גופו. כך כותב בתפארת ישראל. ולכאורה משמע מלשונו שאין זה חיוב על האדם לעשות חיסון, אלא רק רשאי לעשות כן, כיון שהסכנה מהמחלה גבוהה יותר מאשר הסכנה מהחיסון.

אמנם בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' כט אות ד) הביא מה שכתב בשו"ת רע"א (מהדו"ק סי' ס) בגדר של סכנה, שכל דאיכא כאב וצער טובא ואפשר על צד הריחוק אחת מני אלף דיצמת מזה סכנה, דאף דאין אנו דנין אותה כעת בכלל סכנה, או ספק סכנה, מכל מקום כיון דאיכא צד אפשרות לבא לזה קורא בלשון סכנה. במנחת שלמה מגדיר מה נקרא ספק פיקוח נפש, כל שדרך רוב בני אדם לברוח

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

מזה מפני הסכנה, הרי זה חשיב כספק פקו"נ, וקרין ביה בכה"ג יוחי בהם ולא שימות בהם, אבל אם אין רוב בני אדם נבהלים ומפחדים מזה אין זה חשיב סכנה, הרי שדעת בעל המנחת שלמה, שאם רוב הציבור מקבל את אי החיסון כסכנה, אף שהיא רחוקה, באופנים מסויימים מותר אף לחלל שבת כדי לקבל חיסון, וכ"ש שצריך לקבלו בימות החול, כיון שבציבור נחשב אי קבלת חיסון כסכנה, אף שהיא רחוקה.

כיוצא בזה כתב בחזון איש (אהלות סי' כ"ב סי' ק"ל) אם מצוי הדבר, בזמן שמתריעים עליו, [אף שאין בשעה זו חולה קמון] הרי הוא בכלל אויבים שצרו בעיר הסמוך לספר, [שמחללים שבת עבור זה]. עכ"ל.

כלומר מחלה כזאת שמתריעים עליה, אף שאין חולה לפנינו זה חשוב סכנה, וזה בכלל מגיפה, עכ"פ כיון שהרופאים מתריעים שאם לא יקבלו את החיסון, הרי המחלה תהיה מגיפה, צריך לקבל את החיסון, על אף הסיכון הקטן מאד שיש בחיסון.

לפני כמאתיים וחמשים שנה כאשר הרופא האנגלי אדוארד ג'נר פיתח את החיסון נגד האבעבועות השחורות עלתה שאלה זו על שלחנם של גדולי ישראל, כתפארת ישראל (אבות פ"ג בועו אות א) כתב ש"החסידי יענער" שהמציא את החיסון הוא מחסידי אומות העולם ובדין הוא שיטול שכרו לעוה"ב על שהציל אלפים ורבבות מרדת שחת. והביאו בשם אחד מרבני הזמן, רבי אברהם המבורג שהיה רב בהאג ואח"כ בלונדון, שפרסם ספר בשם עלים לתרופה, שבו דן בשאלה זו וליקט כמה תשובות של רבני הזמן וכולם כאחד ענו ואמרו שיש לקחת חיסון זה אף שבזמניהם ידעו שיש איזה אנשים שאכן מתו כתוצאה מהחיסון. ובשו"ת זרע אמת ח"ב סי' לב. התכתב עם חכם אחד רבי חיים יהודה גירון רצוא ושוב בשאלה זו. ופקפק השואל אם מותר לקחת חיסון זה כיון שיש בו סכנה ויש שמתו על ידו, אף אם סכנה רחוקה היא, והזרע אמת השיב בארוכה והסיק דכיון שאילולי החיסון הסכנה גדולה לאין ערוך מהסכנה שע"י החיסון עדיף לקחת את החיסון. והזרע אמת כתב לו דאף שלדעתו ראוי לקחת חיסון זה מ"מ יראי ההוראה רשאים למשוך ידם ולנהוג בשב ואל תעשה, ע"ש. ואף שהזרע אמת הראה פנים לכאן ולכאן בספר זבחי צדק להגאון רבי עבדאללה סומך (י"ד סי' קטז) הביא דברי הזרע אמת וכתב לעומתו "אנן בדין תהילות לאל יתב' יש לנו רופאים מומחים ע"ז שעושים הברכה ולא ניוזק אדם מעולם וכן מעשים בכל יום." גם בכה"ח יו"ד סי' קטז, אות ס', הביא מה שעושים חיסון לילדים, כנגד אבעבועות, שיש לעשות החיסון. וכ"ה בתוכחת חיים להגר"ח פלאג"י (פרשת ויצא בדי"ה ומ"מ אם יצטרך).

הרי שגדולי האחרונים נקטו שראוי לקחת חיסונים אף שביניהם אכן ידוע היה שיש שמתו ע"י החיסון, כיון שאלה היו מיעוטא דמיעוטא וללא החיסון מתו רבים, ואם כך פסקו ביניהם ק"ו בימינו, כי החיסונים בימינו בטוחים לאיל ערוך ממה שהיו בימי קדם. [חלק מהדברים מבוארים בספר הנפלא חשוקי חמד].

ולגבי החיסון נגד הקורונה, בבדיקות שנערכו ע"י החברות המייצרות תוך שקיפות מלאה ופיקוח ע"י גורמים חיצוניים השתתפו כשמונים וחמשה אלף איש, לקחו את החיסון ולא נמצא אף אחד שמת כתוצאה מהחיסון. נפטרו שנים בלבד. לא אובחן שום קשר בין סיבת המות ובין החיסון. לדעת כל המומחים על אף המהירות שבפיתוח החיסון ואישורו, חיסון זה הוא מן היעילים והבטוחים שפותחו. עכ"פ מיסודות ההלכה לסמוך על דעת המומחים והרופאים שבכל תחום

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ותחום, ויש הלכות מפורשות גם כיצד יש לנהוג כאשר יש סתירה בין דעתם של רופאים שונים, וכל כה"ג יש משקל לדעת הרוב, ולדעת המומחים הגדולים ביותר, וכמבאר בשו"ע סי' תרי"ח סעיף ג', ובמשנה ברורה סק"י.

עוד רגע אדבר, דהנה ז"ל הרמב"ם (פרק יא מהלכות רוצח ושמירת הנפש ה"ה): הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות, וכל העובר עליהם ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך, או איני מקפיד בכך, מכין אותו מכת מרדות. ע"כ. וכ"ה בשו"ע (חור"מ סי' תכז סעיף ט-ז): הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות, וקצתם נתבארו בטור יו"ד סי' קט"ז וכו'. ושם (סעיף י) וכל העובר על דברים אלו וכיו"ב ואמר הריני מסכן עצמי ומה לאחרים עלי בכך וכו' מכין אותו מכת מרדות, והנזהר מהם תע"ב. ע"כ. וכתב בערוה"ש (סעיף ה), דאין כוונתו דזהו רק איסור דרבנן, דודאי יש בזה איסור דאורייתא, אלא שאין לוקין עליו כהרבה לאוין, שאין בהם מלקות. [ב"י יו"ד סי' קט"ז].

ולפ"ז לכאורה כיון שהרופאים טוענים שהעישון גורם לסכנת מחלות קשות שיש בהם משום פקוח נפש, ממילא העישון אסור מעיקר הדין. וכן משמע בשו"ת עמודי אור (סי' כט) שכתב לדון בדין עישון הסיגריות ביום טוב, וסיים: ומה גם שבכל ספרי הרופאים מזהירים שלא ירגיל אדם את עצמו בעישון סיגריות, ויש לחוש לספק איסור תורה. ע"ש.

וכ"כ במשנ"ב בספרו ליקוטי אמרים (פרק יג) שהמרגיל עצמו בעישון סיגריות עובר על ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ועתיד הוא ליתן את הדין. וכן פסק בשו"ת השבי"ט ח"ג (דף קלד) לאסור בהחלט את העישון. וכן פסק בשו"ת ציץ אליעזר חלק טו (סי' לט), וע"ש באורך שכתב לאסור העישון מדין תורה, ודחה סברת האומרים שיש בזה משום שומר פתאים ה'. גם בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג (סי' שנד) כתב לאסור בתוקף, ודחה דברי המקילין בזה.

ואמנם היה מקום לומר דאף שרוב החולים הם מאותם המעשנים, מכל מקום פשוט שאין רוב המעשנים חולים. ואף דלא אזלינן בתר הרוב בפיקוח נפש, ולכן מפקחים את הגל בשבת אפילו מפני ספק כדי להציל נפש, מכל מקום זה אינו אלא בספק סכנה שבא לפנינו, אבל בעישון סיגריות שאין הסכנה לפנינו על פי רוב, ואדרבה רוב המעשנים אינם חולים, לכאורה יש לומר שאין בזה איסור מעיקר הדין. ובאמת שיש בעישון טוב ורע, שבריא הוא לעיכול, ובכל זאת מזיק לריאות, כיתר הסמים והרפואות שמעלים ארוכה לחולי זה, וקשים לחולי אחר. וכ"כ בשו"ת לבושי מרדכי (מהר"ב סי' קה) שאף שהעישון מזיק לריאה, בריא הוא לגוף. וכ"כ בשו"ת זכר יהוסף משאוול (סי' קצח). ובשו"ת אג"מ (כרך ה' חיי"ד סי' מט) כתב, שאין בזה איסור מצד הדין, ושומר פתאים ה', שהרי רובא דעלמא המעשנים אינם מסתכנים, אלא שבודאי מן הראוי לכל איש, ובפרט לבני תורה, שלא לעשן, מאחר שהוא חשש סכנה, ואין בזה תועלת וגם הנאה, לאלה שלא הורגלו, וממילא בודאי שאין להתרגל בזה. ויש לאסור להתרגל לזה. ע"ש. והנה במה שכתב "שומר פתאים ה'" יש מי שדחה עפ"מ"ש בפלא יועץ (ערך שמיחה) שאם ידוע ההיזק לא אמרין שומר פתאים ה'. ע"ש. אך יש לומר דזה איירי בנוק המצוי אצל הרוב, אבל גבי

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

עישון שרוב המעשנים אינם חולים, ורק החולים רובם מעשנים, ממילא אינו בכלל היזק הידוע, דבכל דוכתא אזלינן בתר רובא.

גם בשו"ת משנה הלכות חלק ט' (סי קסא) כתב, שמי שכבר הורגל לעשן אינו עובר באיסור מעיקר הדין. ושם הביא מה שכתב הראב"ד בשער הקדושה, שהאוכל דברים המזיקים אותו, ואפשר לו זולתו, הרי הוא פושע בגופו ופושע בנפשו, בגופו שהרי מזיק עצמו בגשמיות, ובנפשו שכיון שדבר זה מזיק לו והוא אוכלו על כרחו שהוא מחמת התאוה שיש לו, ושולטת עליו, והולך אחר תאוותו ויצרו הרע וכו'. וא"כ בדין נמי הרי כיון שהעישון מזיק עובר בזה שהוא פושע בגופו, ושנית שהולך אחר תאוות לבו ויצרו הרע, שלולי התאוה לא היה מעשן. ולפעמים גם יש בזה משום גאווה, שמעשן להראות עצמו כאיש גדול וחשוב וכו'. והני מילי באפשר לו זולתו, כדכתב הראב"ד, אבל מי שהוא רגיל הרבה בעישון, וא"א לו להפסיק לגמרי, ואם יפסיק יזיק לו לעצבים, כה"ג לכאורה אין איסור כבר בעישון, שהרי א"א לו זולתו. ומ"מ ודאי דמי שלא הורגל בזה, יש איסור להרגיל עצמו, וממילא י"ל דיש בזה משום בל תשחית, שהרי הוא מוציא ממון ומעלהו לעשן ומשחית את גופו ואת ממונו, וממון זה היה יכול ליתן לביתו או לצדקה. ע"כ.

והנה ז"ל הרמב"ם (בפרק ד' מהלכות דעות הלכה ט'): המאכלים שהם רעים ביותר עד מאד, וראוי לאדם שלא לאוכלן לעולם, כגון הדגים הגדולים המלוחים והישנים. וכן פולים ועדשים הם מאכלים רעים שאין ראוי לאוכלם לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. ע"כ. והנה זה פשוט שלדינא מותר לבשל דגים ופולים ביום טוב, וחשיבי בכלל אוכל נפש, אף שיש נזק באכילתם, [וגם לשון הרמב"ם "אין ראוי", ולא כתב בלשון איסור]. ועל כרחינו ה"ט דאף שיש בהם נזק, מ"מ חזו לאכילה ואכתי הוה בכלל אוכל נפש. ונזק לחדוד אוכל נפש לחדוד. ולפ"ז גם גבי עישון סיגריות אף שיש נזק בעישון, מ"מ חשיב בכלל אוכל נפש ומותר לעשן ביום טוב. ונגם הרמב"ם הנו' כתב בלשון "ראוי".

וכן דן בזה בשו"ת משנה הלכות (חלק יב סי כג) וכתב, שהכל תלוי באדם וברגילותו, דמי שאינו מעשן ודאי אסור להרגיל עצמו לזה, הן מפני שהוא מזיק וחובל בעצמו, והן מפני ביטול זמן ובל תשחית, אבל מי שכבר מורגל וצריך לה מאד וא"א לו להתרגל זולתו, א"כ זה הוה כבר כעין שאר צרכי הגוף, ויש לדון בזה עד כמה הורגל.

והיוצא מזה, דאיכא למימר דלאו כל עישון הוא איסור מוחלט, שאין הנזק אלא בהצטברות, ומאן יימר לן שעתה נצטבר כבר העשן וגורם לו נזק שהוא בבחינת פקוח נפש, שמא הנזק שנגרם לו אכתי אינו בגדר פקוח נפש. שעישון הסיגריות הוא נזק בהצטברות, ודומה לכל סוגי מאכלות שכתב הרמב"ם שהם מזיקים לגוף, ובודאי שאין איסור לאכלם משום שמזיקין כשמרבה מהם, ואין הנזק עכשוי. ושמא יש לחלק בין אדם המעשן הרבה ובאופן תדירי, לבין אדם שאינו מעשן הרבה ואין בו סכנת הצטברות. נושמענו מרופא טבעוני שאמר, שהמלחמה של האדם עם עצמו לעשן או לא לעשן, הנזק שלו יותר מעישון שנים ושלש סיגריות ליום. ולכן יש לאפשר להמשיך לעשן לרגילים בכך ב' וג' סיגריות ליום.

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

ואמנם הגרש"ז אויערבאך בשו"ת מנחת שלמה ח"ב (סי' נח אות ו') כתב, דאמנם בדגים ועדשים שרי, מ"מ כ"ז דוקא באוכלין, אבל בעישון דלאו מאכל הוא כלל, שפיר צריכים שיהיה שוה לכל נפש.

ובשו"ת יחווה דעת חלק ה' (עמוד קפא) כתב, שעל כל פנים בודאי שיש להזהר בזה, ובפרט המשגיחים בעולם הישיבות, שעליהם לפקוח עיניהם על בני הישיבות לבל ירגילו עצמם בכך. ע"ש. ומדיוק הלשון מבואר לכאורה שאין איסור מעיקר הדין בעישון סיגריות, אלא דטוב ונכון להמנע מעישון. ועל פי זה כתבנו בילקוט יוסף חלק ב' (עמוד רמב), "דראוי והגון" להמנע כליל מעישון סיגריות, אחר שנתפרסם בשם הרופאים שהעישון מזיק לבריאות. ע"ש.

ואמנם בספרו הליכות עולם חלק א' (פרשת ויקרא סע"ד ובהערת עמוד רסו) תפס בלשון מחמירה יותר, שכתב שם: ומ"מ יש להבהיר שכל האמור לעיל [לעשן בביהכ"נ] הוא מדין קדושת ביהכ"נ, אולם בגוף מעשה העישון ידוע שהרבה מאד מגדולי הרופאים שבדורינו בכל העולם, קבעו בהחלט, שאין ספק שלכל אלו המעשנים סיגריות, סכנה נשקפת לבריאותם בגלל העישון, והם גורמים סיכון לנמצאים בסביבתם בזמן העישון, כי כלי הדם שלהם עלולים להפגע מאד על ידי העישון, ולכן "היה מקום" לאסור את העישון על פי הדין, וכמו שהזהירה התורה ונשמרתם מאד לנפשותיכם. וכמו שאנו סומכים הלכה למעשה על חוות דעת של רופאים בעניני פקוח נפש בשבת וביום הכפורים, כן אנחנו צריכים לשמוע אליהם להרחיק עצמינו מדברים הגורמים סכנה לבריאות האדם, וכמו שכתבו בשו"ת ציץ אליעזר חלק טו (סי' לט), ובשו"ת באר משה ח"ו (סי' קס אות ט) וכו', וחובה קדושה לציית לרופאים וכו'. עכת"ד.

ודקדק לכתוב היה מקום לאסור. וגם בהלכה בריש העמוד כתב: ד"יש מקום לאסור" בזמינו את עישון הסיגריות מצד אחר, שהרבה מגדולי הרופאים קבעו בהחלט שסכנה נשקפת לבריאותם של המעשנים, ואף גורמים סיכון לנמצאים בסביבתם, ולכן "יש מקום לאסור" העישון על פי הדין, וכמו שהזהירה התורה ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ושומר נפשו ירחק מזה. ואם קשה עליו להפסיק העישון בבת אחת, צריך לצמצם ולהפחית מעט מעט מהעישון עד שיפסיק לגמרי. ע"כ. ומבואר מלשונו שלא היה הדבר ברור אצלו לאסור איסור מוחלט לעשן בזמן הזה, ולכן נקט בלשון "היה מקום" לאסור, וכנראה שהתחשב עם הסברא הנ"ל, דסוף סוף אנו רואים שאין רוב המעשנים חולים, וממילא קשה לאסור את העישון באיסור גמור.

תדע, שהרי התיר בשו"ת יביע אומר ח"ה (א"ה ס" לט) לעשן ביום טוב מצד דהויא הנאה השוה לכל נפש. וחזר על הדברים במאור ישראל (שבת לט: ד"ה ובי"ה מתירין). וסיים שם: אך בזמן הזה נתפרסמו דברי הרופאים שיש סכנה בעישון הסיגריות, וכבר העיר בזה בשו"ת עמודי אור וכו', אולם כמה אחרונים כתבו לדחות דברי העמודי אור, מכל מקום בודאי "שנכון לחוש" לדבריו. ע"כ.

Yitzchak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל

גם בהליכות עולם חלק ב' (פרשת במדבר סעיף יג), כתב להתיר לעשן ביום טוב, למי שרגיל בעישון, וסיים, דעצם העישון דעת הרופאים בזמנינו שהעישון מזיק לבריאות, "ושומר נפשו ירחק מזה". ולכאורה אינו איסור מוחלט על פי דין. והוא קרוב לאיסור. והוא מהטעם שביארנו, דרוב החולים הם מאותם המעשנים, אבל אין רוב המעשנים חולים, ואין הסכנה בפנינו כפיקוח גל שאנו חוששין למיעוט. אך מאידך יש לומר דמה שלא כתב בלשון "יש לאסור" הוא מפני שהוא בכלל גזרה שאין הצבור יכול לעמוד בה, ובפרט שראינו להרבה ראשי ישיבות ותלמידי חכמים שרגילים לעשן. [ובספר תשובות והנהגות כתב, שאינו אוסר את העישון בהחלטיות, מפני שהוא מטעם שלא ישמעו לו בזה].

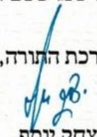
והגר"צ אבא שאול זצ"ל בספרו חכמה ומוסר (עמוד רכא) כתב: דאף שאין איסור ודאי בעישון" מכל מקום ספיקא דאורייתא ודאי איכא, ובפרט אם מעשן בסביבת אחרים וכו'. וע"ש דרך עצה כיצד להגמול מהעישון. ועיין בקובץ מבקשי תורה (חשון תשנ"ט עמוד קעד) בשם הגרי"ש אלישיב, שסיגריה אחת ליום אינה מזיקה כלל. וע"ע בקובץ כ"ה (סיון תשנ"ט, עמוד שלה), ובילקו"י ח"ב הנ"ל.

ונודע שכיום דעת כל הרופאים שעישון סיגריות מזיקה לבריאות וגורמת למחלות קשות וחשוכות מרפא ל"ע, וקבעו זאת לאחר שנתברר על ידי מחקרים גודל הסכנה בדבר. ובספר מעשה איש ח"ב (עמ' קסב) מובא שהחזו"א אמר, שבודאי שהעישון מפריע לזכרון ולכשרון. וקשה לכלי הנשימה.

ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ח (סי' כד אות ד) הביא בשם הרב השואל שם, לענין עישון סיגריה בבית הכנסת דאין בזה איסור שחץ בביהכ"נ, דמה שהבין לא מעשן בפני אביו, הוא רק מסיבה שאביו ציוה עליו שלא לעשן, מטעם שהעישון מזיק לאדם. וכן מה שלא מעשנים בפני גדולים הוא מטעם שהעשן מפריע להם, אבל בתלמידי חכמים לא שייך זה. ועל זה השיב לו הרב המחבר שם, דמה שנתהרים שלא לעשן בפני האבא, אינו מפני שאביו מצוה לו על כך, דאטו כל ההורים מצוים לבניהם שלא לעשן, והאם הוא שומר עליהם שלא יעשנו במקום אחר, ולדברך שהעישון מזיק שמטעם זה אביהם מצוה אותם שלא יעשנו, אם כן אם הוא דבר מזיק איך נקום אנן להתיר לו לעשות דבר המזיק לו. ועכ"פ לכולי עלמא בודאי שאין לאדם להרגיל עצמו לעשן.

וברכתי להמחבר שליט"א שיהי רצון ויפוצו מעינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, ולברך על המוגמר בקרב הימים, בבריאות גופא ונהורא מעליא, והיה שמו כשם הגדולים אשר בארץ.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

הרה"ג ר' יצחק שטיין שליט"א – אב"ד בית דין צדק אבני שיש פאלטישאן

קונטרס

הוואקסין בהלכה

בירור ותשובה להלכה

בנוי על דברי הפוסקים הוותיקים אבירי ההוראה
מלפני מאתיים שנה

כמענה בקצרה להמרעישים נגד
קבלת הוואקסין לחולי הקאראנא – קאויד

בו יובא מדברי הפוסקים הוותיקים מוסדי דור ודור:

- שאין לחוש בקבלת הוואקסין, למיעוטא דמיעוטא של הזק
- שיש חיוב לקבל הוואקסין משום חשש פיקוח נפש והצלת נפשות
- שרבנים ופוסקים מלפני מאתיים שנה, כבר הכריזו וזירזו לרכיב לעשות כן
- גדולי ופוסקי הדורות הקודמים ציוו לרופאים לעשותה לבניהם ולבני בניהם
- "המתעצל מלעשות התרופה הקלה והנחוצה הזאת לעצמו ולבניו, יחטא לנפשו, הוא לא ימצא כפרה לעון עצלות כזה"
- "כל המתעצל כזה, עד כוא החולי על הבנים, והיה כי יקרה אסון חלילה, ענוש יענש בדין שמים"
- כמה פוסקים וותיקים קדמונים, אף התירו לעשות הוואקסין אף בשבת
- ע"י רופא גוי, באופן שלא יהא הרופא מצוי אחרי כן
- שאין לקבל חוות דעת ברפואה אלא מרופא מומחה המאושר מהממשלה

מאת הרב הנאון המפורסם

גאב"ד בית דין צדק פאלטישאן

ברוקלין נוא יארק

שלחי חודש בסלו שנת תשוע"ה לפ"ק

להשיג את הקונטרס
 וכן להעדרות והארות, נא לפנות אל:
מכון אנני שישי
 Fax. 718-436-0846
 כל הזכויות שמורות להמו"ל ©

כמו כן ניתן להשיג אצל המכון:

- ספר **אנני שישי**, בירורים ותשובות בד' חלקי שו"ע, ג' חלקים, ועוד
  - קונטרס קצירת החטים וברירתם (עם תמונת מוחזיות מרחיבות עין)
  - קונטרס אל תפנו (בענין פעולת והפאות שיש בהם חשש קוסם, דרכי אמרי ועבריו)
  - קונטרס התייחסות לגויים בזמננו
  - קונטרס נקי כפיים
  - קונטרס כשרות העופות (עם תמונת מוחזית)
  - קונטרס כשרות העגוזים
  - קונטרס עת קציר חטים
  - קונטרס ה"א לבם ורע (קונטרס א')
  - קונטרס ה"א לבם ורע (קונטרס ב')
  - קונטרס קלי ה"ספיראפאום"
  - קונטרס י"ש סדר על סדר הנגמ, ובידור ברין תיקון טעות בגמ'
  - קונטרס תולעת שני – תולעים בצמחים
  - קונטרס רב טוב (מלו הקונטרס: י"ן המסומר - כף הידך - תולעת שני - חלב נאן - כאחד הנגידים)
  - קונטרס גן נעול (בענין בדיקת החפאים לנשים - לרבים ומורי הוראה)
  - קונטרס פלגי שמן (שלוש תשובות בענין שמן "שאלם אויל" - לרבים ומורי הוראה)
  - קונטרס הרהר וקדוד (בענין פעולה והחבולה ודעה ומסקנת בבשר כשר)
  - קונטרס בר וחד (בענין כשרות הביצים)
  - קונטרס קמחא וטיא (בענין תולעים בקמח ובמים, עם תמונת מוחזיות)
  - קונטרס מחין ראש (בענין תבואת בראש בחמה ושאר קיוב מוחה טיד אחרי השחיטה)
  - קונטרס צומת הגידין (עם תמונת מוחזיות עין)
  - קונטרס דברי האיגרת (דברי ומחני בחיבת מגילת אסתר)
  - קונטרס שני יוסף בן שמעון
  - קונטרס חלב ישראל
  - קונטרס השתיה ברת כפסם – מכירת חמין שבמסחר "קמאואן"
  - קונטרס ניקוד בן פקועה
  - קונטרס בדיקת הריאה ונלאם כשר
  - קונטרס כשרות הכייסאן
  - קונטרס ח"י טריפות – והחירות בבשר "בית יוסף נלאם"
  - קונטרס הסבין בבית השחיטה
  - קונטרס מנהג הכפרות בחלבה
  - קונטרס משפט הכתנים
  - קונטרס שחיטת אוזיים בחלבה (תרוך תנון למחילה לחשומם, כשפונע בסכינו במבטת הקטה של הקטת שבאוזיים [נגנז] ובר אוזיים [קאטשקעם])
  - קונטרס חוקת הבית
  - קונטרס מחזרים בחלבה
  - קונטרס צום אבחרהו (בענין צום יום הנישואים לחלושי בת וחולים במצונו)
  - קונטרס תרנגולא דעגמ"א
  - קונטרס מצות מכוונת בזמננו
  - קונטרס כשרות המשקאות
  - קונטרס ונתן כידה – לשם יחוד בגמ' – יודע כפיב
  - קונטרס סדר חליצה, עם פירוש י"ש סדר
  - ועוד שאר קונטרסי הלכה בשאלות העוסקים על הפרק
- ובקרוב נקוד להוציא לאור ספר
 שאלות ותשובות ושיעורי הלכה "דברי יצחק" בד' חלקי שו"ע

ב

Rabbi Yitzchok Stein
1157 42nd Street
Brooklyn, N.Y. 11219
718 436-8072 - Fax. 436-0846

יצחק שטיין
אב"ד בית דין צדק אבני שיש פאלטישאן
ורב הצעיר דק"ק פאלטישאן יצ"ו
ברוקלין נוא יארק יצ"ו

בס"ד

יום ב' לסדר ויהי ברכת ה', כ"א כסלו, שנת תשוע"ה לפ"ק
למע"כ הרב הגאון המפורסם, מורג הרו"ן בעל פיפיות, חובר חיבורים יקרים, נודע בשערים,
הרב דוד הכהן ראזענבערג שליט"א
אב"י בקרית יואל, מחבר ספרי מנחת דוד

בדבר המרעישים נגד הוואקסין לחולי הקאראנא – קאוויד

הנה היום יום ב' פ' וישב כ"א כסלו, באמצע כתיבת תשובתי כמענה למעכ"ת (ע"ל הערותיו בענין שאלת העגנות בתקופת קאראנא), קיבלתי ע"י הפאקס עוד מכתב ממעכ"ת בענין אחר לגמרי, והוא בדבר הוואקסין לחולי הקאראנא, שמעכ"ת העביר לי איזה דפים ששלח לו רב א' בענין זה, וכתב שבא אליו משלחת ובידם חומר בענין הוואקסין החדש לחולי הקאוויד 19 עם טענות שונות ממומחים, וכנראה מעכ"ת נסער מאוד מזה, וכתב דאם אמת הדברים צריכין למכס עצה מבעוד מועד, ומבקש מעכ"ת שאענין בזה ולעשות אסיפה עם עוד רבנים גאוני ונדולי הדור וכו'.

- א -

אין כל חדש, זה רק המשך מהתעמולה נגד הוואקסין של "מיועלם" - דעת המרעישים הוא דעת יחיד נגד רוב רובם של הרופאים המומחים והמאושרים מאת הממשלה, והחששות לא הוכחו ולא נתקבלו אצלם כלל וכלל.

והנה האמת אגיד שלא ידעתי למה נרעש ונסער מעכ"ת כ"כ מענין זה, כי עיינתי קצת בחפזון בהחומר שהעביר לי, ושם מעלים חששות מפחידות ומוגזמות שלא נשמעו משום מקור מוסמך רפואי, דהיינו שבתוך כמה וואקסינס נמצאים סעלס של עוברים-נפלים, ולפי דעתם יש חששות שיתכן שיוכל לגרום שינויים להדני"א של האדם המקבל הוואקסין, ועוד כהנה איומים והפחדות מוגזמות.

והנה להיות שקיבלתי זאת רק לפני איזה שעות, כמובן לא הספקתי להתעמק ולחקור בדבר כראוי, ולא ידעתי מי המה המומחים האלו, וע"כ לא אוכל להגיד חו"ד מוחלטת להלכה בהנידון, עד שיבורר יותר.

אך ממה שראיתי לעת עתה, נראה לי שאין כל חדש תחת השמש (ראיתי בהכתבים שהעביר לי מעכ"ת שכבר יצאו בד"ו והרעישו ביום 8 May 2019), ז"א שאין זה דבר שנתחדש על הוואקסין של חולי הקאוויד-קאראנא, רק המשך התעמולה של אותם "המומחים" היחידים המרעישים זה כבר מזמן נגד כללות הוואקסינס, וכבר ידוע שדעתם הוא דעת יחיד נגד רוב רובם של הרופאים המומחים והמאושרים מאת הממשלות שבכל המדינות של כל קצוי תבל, והחששות לא הוכחו ולא נתקבלו אצלם

ג

כלל וכלל, ואדרבה רואים וראו בעליל, שיש כמה מחלות מסוכנות וחמורות, שנעצרו ע"י הוואקסינען במשך השנים, ואשר ע"כ הממשלה דורשת לעשותם.

- ב -

כבר יצאו פסקים וכרוזים להלכה מגדולי הרבנים פוסקי הדור, נגר דעתם, בעת שהרעישו נגר הוואקסינען של "מיזעלס" ולא עוד אלא שלאחרונה כאשר חזרה ונתפשטה חולי ה"מיזעלס", והאנשים המחזיקים בהתעמולה נגד הוואקסינען התעקשו שלא ליתנם לילדיהם, בעת שילדיהם נמצאים יחד במוסדות החינוך יחד עם ילדים אחרים העלולים להיפגע מהם ולקבל את החולי, יצאו אז פסקים וכרוזים מהרבנים והפוסקים היותר מובהקים בדורנו, שיש חיוב ליתן הוואקסינען.

ולדוגמא יצא אז פסק דין מהביד"צ של העדה החרדית בירושלים ביום כ"ח אלול תשע"ח, ושוב כפלו הדברים בזה"ל: מחלת החצבת הולך ומתפשט ה"י, ואנו מודיעים שכיון שקרוב הדבר לפיקוח נפש, חייב כל אחד לדאוג לבני ביתו, שיקבלו חיסון ואין רשות להורים לסכן את ילדיהם, ובה גם אחרים ניזוקים, והוכח שמועיל ברוב הפעמים, ע"כ.

וכן כתבו חברי הביד"ד של פוה"ד בעל שבת הלוי בבני ברק משמו, שגם דעתו הגדולה היתה שיש לקבל החיסון. ובסגנון זה יצא כרוז מגדולי התלמידים של בעל שבה"ל, הגרמ"ש קליין שליט"א, והראב"ד של הביד"ד של הגי"ר נסים קרליץ הגי"ר שריאל רוזנבורג ועוד רבנים שם.

וכ"כ הגאון הג' רבי משה שטרנבוך הראב"ד דעדה החרדית בכרוז מיום כ"ו מרחשון תשע"ט, וז"ל: חייב כל אב לדאוג לחסן בנו ובתו מיד, שהמגיפה מתפשט ר"ל, ואין האב בעלים למנוע מהם החיסון ובפרט שחב לאחרינא. ושארית ישראל לא יעשו עולה ויזדרזו מיד לקיים חובתם, והקב"ה יסיר ממנו כל מחלה ונקבל פני משיח צדקנו בקרוב, ע"כ.

- ג -

דברי טעם ותשובה ניצחת להלכה, דאף שיש מומחים יחידים הטוענים שהוואקסין עלול להזיק, מחוייבים ההורים ליתן הוואקסין לילדיהם

וכפל דבריו במכתב (מיום י"ח כסלו תשע"ט אל הגאון רבי מלכיאל קוטלער ר"מ דלעיקוואוד) אודות החיוב להורים ליתן הוואקסינס לילדיהם נגד מיזעלס, שבתוך דבריו מתייחס לטענה זו שיש רופאים יחידים הטוענים שמזיק, ואעתיק קטע זו מדבריו כי הם דברי טעם, וז"ל שם באות ג':

ואע"פ שיש כמה רופאים יחידים הטוענים שהחיסון עלול להזיק לילד, אבל כיון דרובא דרובא דהרופאים סוברים שאין החיסון מזיק כלל, אין לחוש למיעוטא דמיעוטא דרופאים האומרים שהחיסון מזיק [ואף דבעלמא בספק פיקוח נפש לא אזלינן בתר רוב רופאים, וכמו שנפסק בשו"ע (או"ח סי' תרי"ח סעי' ד') דבמקום הצלת נפש מישראל חיישינן גם לדעת מיעוט רופאים, הכא שאני דאף אם ניזל בתר מיעוט הרופאים עדיין נישאר בחשש פיקוח נפש לדעת רוב רופאים, ומאיך אם ניזל בתר רוב רופאים

ד

ונחסן את הילדים, באנו לחשש פיקוח נפש רק לדעת מיעוט רופאים, ובכח"ג דבכל צד איכא צד פיקוח נפש, בודאי שיש לילך בטר רוב, דהא כל הטעם לא לילך בטר רוב רופאים הוא רק כדי להציל מצד פיקוח נפש, והכא דליכא הצלה טפי בהא דניזיל בטר מיעוט, חזר הדין ככל התורה כולה דאזלין בטר רוב), ולכן נראה פשוט שאין האב בעלים למנוע מבנו החיסון ולהכניסו בכך לפיקוח נפש לדעת רוב הרופאים, וכ"ש הכא דבמניעת החיסון הוי חב לאחריני, שהרי על ידי שמונע מבנו החיסון גורם להתפשטות המחלה לא רק אצל בנו אלא גם אצל אחרים שעלולים להידבק מבנו, ע"כ.

וכמו"כ כאן בארה"ב יצאו כרוזים בסגנון זה, ולדוגמא (ואפרט אותם שראיתי, וכמדומה שהיו עוד, אך אינם תח"ל) מוועד הרבנים בעיר מאנסי (המורכב מרבני הקהילות של סאטמאר, וויזניץ, בעלזא, הגה"ג ר"מ גרין זצ"ל ועוד רבנים חשובים) ביום כ"ב אדר תשע"ט, שהצטרפו לכרוזים הנ"ל לחייב את הוואקסין, ועוד רבנים.

- ד -

הפוסקים הקדמונים מלפני יותר ממאתיים שנה, כבר פסקו בזה והחמירו אף בחששא דחששא של פיקוח נפש, וחייבו לעשות הוואקסין

והנה במשך הדורות כבר נשתברו הרבה קולמסין בנידון כללות הוואקסין אם ראוי לעשותו או אף יש חיוב לעשותו, ואעתיק קצת מדבריהם, להראות איך שהחמירו הפוסקים הקדמונים (מלפני יותר ממאתיים שנה) אף בחששא דחששא של פיקוח נפש, וחייבו לעשות הוואקסין (ויש מגדולי הפוסקים אבירי ההוראה בדורות הקודמים, שהתירו ואף חייבו לעשותו בשבת ע"י גוי, אם הרופא לא יהא נמצא אחרי השבת).

ואודיע בזה למעכ"ת דבר שאינו ידוע לרבים, שעוד מלפני מאתיים ושלישים וחמש שנים בעת שהמציאו בראשונה את הוואקסין, כבר יצא ספר שלם בענין השערוריה שנתהווה אז אודות "היתר עשיית הוואקסין" לחולי הפאקין, בשם "עלה תרופה" שנתחבר בשנת תקמ"ה ונדפס בלונדון ע"י אחד מרבני וחכמי הדור ההוא בלונדון.²⁴

ועל השער כותב המחבר מטרת הספר שהוא: "עלה תרופה . . קושט דברי אמת חז"ל יפרח כשושנה, ועשה קציר לקצירי ומריעי מחולי אבעבועות, יעמק שאלה יורה דעה ויבין שמועות, אם מותר להשתמש בתרופה חדשה מרופאי זמנינו, חדשים מקרוב באו לא שערום אבותינו, מוליך ומביא כל חלקי הסותר בקושיות והויות, וסותר ע"מ לבנות אופני ההיתר בנוי לתלפיות, ה' יצילנו משגיאות, וכן יגן ה' צבאות".

²⁴ המחבר הג"ל שחותם עצמו "הצעיר אברהם בן הר"ר שלמה זצ"ל המבורג יכונה אברהם נאנסיך, זעירא דמן חבריא חובשי בהמ"ד מק"ק אשכנזים אשר בלונדון", הי' תלמידו של הגאון המובהק רבי טעבלי שיף אבד"ק לונדון [ראה בסוף הספר הלו "עלה תרופה", שצירף גם חידושים של רבו הג"ל על עוקצין, ומכנהו "מר חביבי אדמ"ו הגאון הגדול מהור"ר טעבלי שיף כ"ץ גר"ו אב"ד ור"ם דק"ק לנדון והמדינה" – הגאון רבי טעבלי הי' תלמיד הגאונים בעל שב יעקב ובעל פני יהושע, ורבו של הגאון הק' חסיד שבכהונה רבי נתן הכהן אדלער זצוק"ל, בצעירותו], וכנראה הי' המחבר הלו מרבני וחכמי הדור ההוא, וכפי שמוצאים שמו תתום על פסק בי"ד להתרת עגונה בספר רבו הג"ל שו"ת לשון זהב סי' ל"ה יחד עם רבו.

ה

והנה אחר שמתאר מהות החולי בדיוק עם כל פרטיה, כתי בענין הוואקסין זו"ל: והן עתה בחמלת ה' על ברואי, השיב ידו מבלע זה כמה, **ובלב כל חכמי לב רופאי זמנינו נתן חכמה ותבונה בהמה, שהמציאו לזה רפואה כוללת, כמעט מחוסר סכנה, והתפארו שאחד מני אלף שמת מחולי הנ"ל אם הוא מתנהג בסדר הרפואה שסדרו לו הרופאים, ואופן מלאכת הרפואה היא, כדרך בשר ודם שמוחץ ואחר כן רופא, רצוני לומר שמשתדלין בתחלה להביא החולי על אדם המוכן לקבל הרפואה, והיא על ידי חבורה קטנה שעושים באיזמל בעור הבשר בזרועות או בירכיים כמעט שלא נרגש, ובחבורתם נרפא לו, שאחר כך משימין חוט או סמוג שנטבל בליחה מבועת מי שכבר נפגע בו (ושהיו ממינים היותר טובים), על החבורה, ועל ידי זה מתעורר החולי קו לקו בניקל על האדם, ומקבל הרפואה בעזרת השם בלי נזק לדבריהם, ע"כ.**

- ה -

"המשתדל ברפואה הנ"ל בעודו באבו, ה' לא יחשוב לו עון, אבל הוא מן הזריזות ומצוה דונשמרתם לנפשותיכם . . ועל מה שמתו אחד מאלף, אין זה כדאי לכנותו בשביל זה לסכנה"

ואחר שהביא כל החששות והצדדים עפ"י ההלכה שיש לעורר, והראיות השונות שיש להביא בזה לאסור מצד ספק וחשש סכנה, כתי שוב דברים כדרבונות זו"ל: **אמנם אחרי שובי נחמתי, שאחר עיון הישר נראה לפענ"ד שאין מכל זה ראוי לאסור כלל וכלל לא, שהרי אם נאמר נושא לחקירות מוה"ר צהלון זו"ל, ושיש סיבה אחרת להמצא חולי זה במין האנושי, מכל מקום לזה כולנו חכמים וידועים, מה שהחוש מעיד עליו, שכמעט אין נקי מזה, והכל חולים אצל שנאה זו, רצוני לומר מחולי אבעבועות, וכל מי שלא עבר עליו כוס התרעלה מחולי זה, הוא חולה בכח בלי ספק עד שיצא לפועל הרע, וכל העומד לזרוק כזרוק דמי, והרי הוא כמו שהוא חולי בפנינו, שכל ימיו הוא מתחולל ובדאגה על זה שלא יפגע בו כשהוא גדול שאז הוא מסוכן יותר כנודע, ווי אבדה נפש מכמה וכמה ילידי שעשועים שנשחתו בזה, ורבים שתו לימא, כאשר אירע לי בעו"ה עם בתי שהיתה יחידה אז בנאנסיך, אחת היתה לאמה ברה ליולדתה, שנתגלגל עלי חובה על ידי רופא אליל בחולי זה, ובשצף קצף הלכה לעולמה תנצב"ה, והוכפלה הצרה עם בני הקטן בהאג בעו"ה, ומתו השנים, ונשאר השנים חיים וקיימים בשם ה', שיזכני ה' לראות בשמחתם וכו'.**

ובדף ו' ע"ב ממשיך זו"ל: **א"כ המשתדל ברפואה הנ"ל בעודו באבו, ה' לא יחשוב לו עון, אבל הוא מן הזריזות ומצוה דונשמרתם לנפשותיכם וכו', ועל מה שמתו אחד מאלף, אין זה כדאי לכנותו בשביל זה לסכנה, אבל אנו תולין בזה שהחולה פשע בעצמו או משמשיו, שלא שמרו צוואת הרופאים, מאזהרת אכילת חמוץ ומלוח וכדומה, והכל בגזירת עירין פתגמא, וכמאמר החכם שגיאת הרופא גזירת הבורא, אבל למעוטי דמעוטי כזה לא נחוש, לסלק בשביל כך תועלת גדול כזה.**

וראי גדולה להתיר יש וכו' וכו'. אבל דרך הישר לפני איש הישר הוא, להשתדל בכל תוקף ועוז להחזיק גופו לעבודת הבורא עם היחול והרהות לאדון אלקי עולם, וזה האיש הישראלי המשתדל ברפואה זו, ותולה בטחונו באלקיו הרופא נאמן, עם הבקשה שיסדו לומר קודם לקיחת איזה דבר לרפואה, טוב וישר הוא, וישא ברכה ורפואה מאת ה' על זה, ובתנאי קודם למעשה, שיהא זה בחון ומנוסה לרפואה בין ההמון, ואם ח"ו יארע מקרה בלתי טהור, על צד הזרות מאוד, אין עלינו אשם, כן נראה לי, ע"כ.

ו

- 1 -

"אני אומר לקיים מנהג אותם המקומות שנוהגים זאת הפעולה של ההברכה האבעבועות, שיש להם על מה שיסמוכו... אפי' היה מציאות אחר האפשרות שימותו מהם א' מאלף"

וידוע שכבר דן בזה בשו"ת זרע אמת (נדפס בליוורנו שנת תקנ"ו) ח"ב סי' ל"ב, וז"ל בהצעת השאלה: **אם מותר לעשות פעולת הברכת האבעבועות דהיינו האינקולציוני (הוואקסין) של הווארולי (אבעבועות), ורצו להתיר מצד שהמלכים עושין כן וכו', ומאריך בכל הצדדים ובסו"ד מסיק וז"ל: כ"ז אני אומר לקיים מנהג אותם המקומות שנוהגים זאת הפעולה של הברכת האבעבועות, שיש להם על מה שיסמוכו ואין מזיחים אותם, ואין מזניחים אותם אפי' היה מציאות אחר האפשרות שימותו מהם א' מאלף, וכ"ש דלא שמענו ולא ראינו מעולם שמת שום א' מהם מחולי זה, כעדות הרופאים המעידים לפי חכמת אומנותם שאין מציאות שימותו מחמת זה כל כמה שישמרו עצמם בהנהגות רופא מובהק הבקי באופן התרופות הנוהגים בזה, ואף שנשמע מציאות מי שמת ע"י הברכה זו, מ"מ הו' מיעוטא דמיעוטא ולא חיישינן ליה כמו שהוכחתי³, וגם אפי' שעברו על ההנהגות שגזר עליהם הרופא, ועל כן פתאים עברו ונענשו, כן דעתי נוטה, ושלוש רב על רבנן ועל תלמידיהון, ע"כ.**

- 2 -

החכם השואל אף התיר לעשותו בשבת ע"י רופא מומחה נוי, שלא חי יכול להתעכב עד אחר השבת, כדן חולה שאין בו סכנה שמותר לעשות רפואה ע"י נוי

ובחי"ג חיו"ד סי' קכ"ג (ליקוטים השייכים לסי' שכ"ח, דף קנ"ג וקנ"ד) אף דן **אם להתיר עשיית הוואקסין בשבת, שהחכם השואל התיר לעשותו בשבת ע"י רופא מומחה גוי, שלא חי יכול להתעכב עד אחר השבת, כדן חולה שאין בו סכנה שמותר לעשות רפואה ע"י גוי.**

והוא עצמו חלק עליו, וכת' דאע"ג דכל צרכי חולה שאין בו סכנה נעשים ע"י גוי בשבת, הרי כתב מהרד"ך דהיינו דוקא כשהרפואה צריכה לו בשבת עצמו, וא"כ בני"ד דעכשיו הוא בריא אין לנו ראייה לדמותו לחולה שאין בו סכנה להתיר לעשות רפואה ע"י גוי בשבת וכו'. ולהלן שם בעמו קנ"ד **מביא שוב דברי החכם השואל שהשיב על טענה זו והביא ראי' להתיר מדברי הגמ' שבת דף ס"א לענין קמיע לחולי הנכפין, וכן נפסק גם בשו"ע או"ח סי' ש"א סכ"ה דמותר לצאת בקמיע מומחה וכו' בין בחולה שיש בו**

³ ועי' בס' פסקים ותשובות יד דוד (להגאון המובהק והמפורסם בדורו בשנות הת"ק, רבי יוסף דוד זינצהיים) שמעתיק דברי הזרע אמת ומסכים לדעתו להלכה, ה"ל: מה שכתבתי מחמת וואקסין [וואקסין] של הראבלע"ס [אבעבועות] ע"י קרי"ה פאקין [אבעבועות הפרה], לדעתי היתר גמור כיון שידוע שלא נעשה מכשול עד עתה, ואפילו הי' אחד מאלפי אלפים ניווק, משום כך אין לאסור, והרי בימי חכמי התלמוד הי' סכנה בהקוה דם כדמצינו פי' הרואה עד שתיקנו ברכה על זה, ואפילו הכי נהגו בהקוה כל האמוראים, ובשו"ת זרע אמת [ח"ב סי' ל"ב] להרב דק"ק מודינא, שהוא מחמיר מאוד בכל ספרו, אע"פ כן כתב נגד חכם אחד שרצה לאסור האינקולציוני [חיסון] שנהגו מימי קדם בראבלע"ס [אבעבועות], והוא אעפ"י שאינו מתירו בפירושו, אעפ"י אין למחות כמי שרוצה לעשות ומכ"ש באלו שאין חשש סכנה כלל, ע"כ.

ז

סכנה בין בחולה שאין בו סכנה, ולא שנכפה כבר ותולהו לרפואה, אלא אפילו לא אחזו החולי אלא שהוא ממשפחת נכפין ותולהו שלא יאחזנו שרי, ומזה למד דה"ה לענין לעשות האינקולאציונ"י (הוואקסין) בשבת, כיון דכל העולם כולו חשיב כאילו הוא ממשפחת נכפין לגבי האבעבועות וכו', א"כ בודאי שרי לעשות זאת הפעולה ע"י גוי כמו שהתירו שיצא לרה"ר בקמיע מומחה למי שהוא ממשפחת נכפין אעפ"י שעדיין לא בא לו זה החולי, לפי שהוא עלול לכך להיותו ממשפחת נכפין וכו', ע"כ.

- ח -

הנאון בעל תשובה מאהבה וחתנו התירו להלכה, ואף חייבו לעשות הוואקסין אף בשבת, באופן שלא יהא הרופא מצוי אחרי כן

וכמו כן דנו בשאלה זו ממש, דהיינו להושיב הבלאטערן (הרכבת אבעבועות) בשבת כשהרופא בא פעם אחת בשנה, ונזדמן שבא בשבת, בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א סי' קל"ד, והו"ד גם באורחות חיים לכק"ז מספינקא סי' שכ"ח אות א') שנשאל על"ז מחתנו הג"ר איצק שפיץ אבד"ק ברעזניץ, שנשאל מעיר אחת בעסק האימפנן (וואקסין) באשר המה מיחלי' כי בוא יבוא שם הרופא ולא יתעכב יותר מיום אחד, ואולי יבא ביום השבת, אם מותר להשיב הבלאטרי"ן ע"י אינו יהודי ביום השבת.

והנה איידי דאתי לידן תשובה זו, אעתיק קצת מדבריו, להראות איך שהחמירו הפוסקים הקדמונים אף בחששא דחששא של פיקוח נפש, וחייבו לעשות הוואקסין אף בשבת באופן שלא יהא הרופא מצוי אחרי כן (וחותנו המחבר להלן שם בסי' קל"ה הצדיק את כל דבריו והסכים אתו להלכה, כדלהלן).

וז"ל שם (ד"ה ואם יש): ואם יש את נפש האדם לומר כי הדבר אינו נחוץ כ"כ, הלא יוכל להמתין עד אחר שבת והוא חשש רחוק אשר בזמן קרוב כזה יבוא הילד לכלל סכנה, לא כן עמדי כי מי יודע יום מחר, לשמא מת לא חיישינן ולשמא ימות ודאי חיישינן, ומי יודע לשאר העתים והזמנים, ומכ"ש ברפואה הזאת אשר כל העתים שוים ולא כל הזמנים מוכשרים לקבל התרופה הזאת, וגם לאו בכל יומא מתרחש האימפנ"ף שטא"ף (חומר הוואקסין) ליד הרופא, ואין לאל ידו לעשות, ומעתה אני אומר ודאי כל הזריז למהר מעשהו קודם שבת הוא זריז ונשכר וכו', אמנם באם יקר מקרה אשר לא יוכל להקדים הדבר, לדעתי הקלושה הוא מותר ומחוייב לבצע מעשהו ע"י א"י אפי' בשבת, אך יראה שיהי' בלי סיעת ישראל וכו', אמנם אם גם זאת בלתי אפשרי בלתי סיעת ישראל, אל יהי' גם זאת לו למכשול ולפוקה, פן יתמהמה דם בניו בראשו³ וכו', ע"כ.

³ ומן הראוי לציין כאן על עוד א' מהרבנים המחברים בימים ההם, שהתבטא גם הוא בכיטוי חריף על הנמנעים ואוסרים הרכבת האבעבועות ("כי בשגגה הזאת המיתו מבני ישראל למאות ולאלפים וה' יכפר בעדם על שגגתם"), והוא בספר מוסדות חבל (להגר"ד מפריזנהויזן, דיין בפירודא ואוהעל, ומוסמך ממרן החת"ס ז"ע, ראה שם עמ' י"ג מכתב החת"ס) וז"ל בדף ע"ד ע"כ: מהרו ואל תאחרו להציל את ילדיכם מהאבעבועות הממיתים הנקראים (פאקקען), ע"י אשר תביאו עליהם טחורי הפרות הנקראים (קוה-פאקקען), המצילים את האדם מחולה המסוכן הנזכר, כידוע כימינו זה, כי היא רפואה ברוקה ע"י רבוא רבבות ילדים, אין בו ספק כלל בעז"ה, ואין בהם שום סכנה, ויען כי שמעתי בשם אנשים אשר המון עם חושבים אותם לחכמים גדולים וצדיקים, ודבריהם נשמעים באזניהם ומקשיבים לקולם, באמרום כי אסור הוא לאיש ישראלי לנטוע טחורי הפרות הנזכרים על ילדי בני ישראל, ואין ספק כי שגגה הוא, ומחליפים נטיעת

ח

וכאמור **הסכים לו חותנו בעל תשובה מאהבה** להלך שם בסיי קלי"ה, וז"ל שם (ד"ה יען): יען יהי איך שיהי, יפה אמרת מי יודע לכוון השעות, כי לאו העתים שוים ומוכשרים לשבת הטריי הזאת, גם לפעמים הילד איננו בריא להושיב לו הבלאטריין, ולפעמים הצרי אין בגלעד דהיינו שלא ימצא האימפ"ף שטא"ף, כי לא נמצא בכל עת ובכל שעה, גם לפעמים הרופא אין שם וכו', **לכן אני מסכים עמך אם הרופא אומן במלאכת העבודה הזאת, אשר קבל רשותא מריש אסוותא מעיר הגדולה פראג הבירה שהוא בקי להושיב אבעבועות האל כמשפט לכל הלכותיהם עפ"י הסכמת רופאים מומחים ומוחזקים וכו', ע"כ.**

וכן דן בזה (לנטוע הפאקקיין בשבת) בשו"ת **זכר יהוסף** ח"ב סי' ק"ד, והביא דברי התשובה מאהבה הנ"ל, ונוטה כדבריו להלכה.

וכן בסי' **קיצור שולחן ערוך** סי' צ"א סעי' י"ח **פסק להלכה כדברי התשובה מאהבה**, וז"ל: **רופא אינו יהודי שהוא מצמיח אבעבועות לילדים**, אם יכול הישראל לפייסו בממון שיעשה לאחר השבת יעשה כן, **ואם לאו וצריכין לעשות בשבת**, אל יחזיק ישראל אז את הילד אלא אינו יהודי יחזיקו ע"כ, ובמצודות ציון שם ציין המקור לזה בדברי התשובה מאהבה האלו⁷, (ועי' במנחת שבת שם על הקיצושי"ע, במנחה חדשה אות מ"ה).

- ט -

עדות נאמנה מספר הקדמון ספר הברית:

"גם זקני ישראל ותופסי התורה כדור הזה התירו זאת לכל ישראל על פי התורה, וגם לבניהם ולבני בנייהם מצוים את הרופאים לעשות בה, ומחם מכריזים ומודים לרבים על הדבר... שחיוב גדול הוא על כל איש לעשות בן לבניו ובנותיו הקטנים" וכן מביא לנו עדות נאמנה על זה בספר הקדמון "**ספר הברית**" שחיברו החוקר החכם השלם הגי"ר פנחס אליהו הורוויץ **מלפני יותר ממאתים שנה** (בשנת תקנ"ז – וידוע דגברא רבה משהיד על טיב הספר, וכפי שכתב בסי' חוט המשולש, **שמרן החת"ס** שהיי בקי בחכמת התכונה ופיזיק, התחיל לכתוב ספר מיוחד לחכמות אלו למען יהיי ביד תלמידיו ללמוד מתוכו לבל יספיקו בילדי נכרים, "ואחר שיצא לאור ספר הברית עבר עליו מראשו עד סופו, והראה לתלמידיו ואמר כזה קנו לכם, אשר חמץ למלאות ידיו מחכמות שונות, ואני ואתם נכיר טובה להמחבר שהרבה ביטול זמן הרוחתי במה שאינני מוכרח לחבר כזה בשבילכם"), וז"ל (חלק א' כתב יושר, מאמר י"ז):

ולמען אחי ורעי לא אמנע את עטי ועתי הוני ואוני לכתוב עתה רפואה בדוקה בישע אלקים למחלה הנקרא פאקען או בלאטערן, והוא מודעת זאת בנסיון היומי בכל עת אשר תחלואי האבעבועות הנקראים פאקען או בלאטערן בין הילדים, אם טובים הם מלאך המות נוטל מעשר, ואם רעים הם נוטל לפעמים שלישי ולפעמים מחצה, ולפעמים הולך אחר הרוב, ובמדינה אשר העם היושב בה נקראים (קאלמוקען)

האבעבועות אשר הוי נהוג בימים קדמונים, בנטיעת טחורי הפרות, אשר הודיע ה' בחמלתו הגדולה לבני האדם זה ימים לא כבירים, למען הצילם ממות ההוא, ואין ספק אם אמת נכון הדבר כי אסרו להם, כי בשגגה הזאת המיתו מבני ישראל למאות ולא לפים, והי' יספר בעדם על שגגתם וכו', ע"כ.

⁷ ועי' עוד בשו"ת ריב"ם שנייטוך סי' כ"ב, שו"ת זכר שמחה סי' מ', ושו"ת פרי השדה ח"ג סי' קצ"ה אות ב'.

ט

[מלאך המות] קונה הכל, וכל אדם שנדבק בו מחלת הפאקען לו יהיה, כי מות ימותו באותו מחלה, אך הרבה בני אדם שם אשר לא ישיגם מחלת הפאקען כל ימיהם, ולכן כשהולכים לפעמים בשליחות מלכם הוא מלכות רוסיה לעשות מלחמה וקרב במדינה אחרת, כשנותנים להם בית מלון אצל בעלי בתים, כשמעם שיש באיזה בית תינוק או אדם גדול שיש לו פאקען, לא יכנסו באותו בית כלל. וגם בני מדינתנו אשר יקומו ממחלה זה וחייה יחיו, הרבה מהן נשארים בעלי מומין, מהם בעינים ומהם בשאר אברים ורובם ככלם מצוינים מסומנים ונרשמים לעד ולעולם וכו'.

לכן אמרתי בלבי למען אחי ועמי, מצוה לפרסם רפואה בדוקה אשר חנן אלקים אותנו בדור הזה מה שלא זכו אליה דורות הקדמונים, ואכתוב כל הענין וכל שורש דבר נמצא בו באר היטב, והוא דע כי כבר מצאה ידם של הרופאים לעשות בזה תחבולה בערך מאה שנה, והוא שלקחו מיץ הנקרא מאטעריע מן האבעבועות הנקרא פאקען הטבעיים, מילד שהיה לו אבעבועות טובים, ופתחו בילד שני עור בשר זרוע יד ימינו או שמאלו כמין חריץ דק וקטן מאד, ונתנו בתוך החריץ מעט מאותו מאטעריע הטובה, ועל ידי זה פרח בעור בשרו של הילד השני גם כן פאקען טובים, כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח, על הרוב לפי הזרע הנתון באדמה, הטובה הוא אם רעה, כך בענין זה יצמח על הרוב פאקען טובים, וכן נהגו הרופאים לטעת הפאקען הטבעיים הנקרא בליטיין אינאקולאציאן, [הרכבת אבעבועות] ובלשון אשכנז פאקען איינזעצען, אפס בהיות שלא בכל פעם הועיל הדבר הזה, כי לפעמים בכל זאת יצאו ופרחו אבעבועות רעות בילד השני, ומתו לפעמים איזה ילדים, אף כי לרוב הילדים היה זה תועלת, לכן הרחיקו חכמי ישראל הדבר הזה ולא רצו להתיר זה לבני עמנו כדי שלא להכניס את בניהם בספק נפשות לכתחלה.

אמנם כעת בדורנו נתחדש בחסד עליון רפואה חדשה המגן ומציל את האדם ממחלת הפאקען כל ימי חייו, ונקרא אבעבועות הפרות, וכבר נסו זה אלפים רבבות בני אדם וכלם יצאו בשלום ולא מת אפילו אחד בכל אלה, ויהי כראות חכמי ישראל שהדבר בדוק ומנוסה מאד ובכל יום ויום המנהג הזה מתפשט ומתקבל בכל מדינה ומדינה עד קצות הארץ ואיי ים רחוקים, ולא נשמע ולא נראה מכשול ותקלה לשום אדם גדול או קטן כי הוא דבר שאינו מזיק לעולם, עמדו גם זקני ישראל ותופסי התורה בדור הזה והתירו זאת לכל ישראל על פי התורה, וגם לבניהם ולבני בניהם מצוים את הרופאים לעשות כה, ומהם מכריזים ומזרזים לרבים על הדבר ואומרים להם שחיוב גדול הוא על כל איש לעשות כן לבניו ובנותיו הקטנים⁷, בטרם תבאנה הפאקען הטבעיים מעצמן המסוכנים מאד יען כי כל אדם שכבר היה לו מגן ומציל אותו שלא יבאו לו עוד הטבעיים עד עולם.

⁷ וראה גם דבריו של הגאון הגדול גורר גור ועומר בפרץ הגרש"ד מונק בשו"ת פאת שדך (ח"ב סי' קמ"ז) בתשובתו הנפלאה שם שמעתיק להלכה דברי ספר הברית האלו, וכותב שעל פי דברים אלו נתפשט ההיתר, וז"ל: והנה עיקר היתר הרכבת אבעבועות וה"ה זריקות שנהגו בו, מבואר כפי זכרוננו בספר הברית, ובימיו עדיין היתה קצת סכנה בדבר,

,

ויען וביען שהפאקען בטוח בחסד עליון מכל מכשול ומכל דבר רע וממקרה רעה, כאשר יעיד הנסיון היומי מאלפים רבבות בני אדם בכל יום, זה כמו שלשים שנה שהמנהג התפשט בכל העולם כלו אפילו באמריקה, והרשות נתונה מכל הרופאים לעשות זה בכל זמן בשנה הן בקיץ הן בחורף מלבד הימים שהקור או החום גדול מאד שאין לטעת בהם, וכן לכל אדם נער וזקן טף ונשים מקטן בן חדש בחדשו עד זקנה ושיבה, לכן התחיל להתפשט המנהג הזה גם כן תוך בני עמנו, וכבר עשו כן לבניהם כמה רבנים וגאונים וזקני ישראל ותלמידי חכמים רבים ונכבדים.

והלכה כר' שמעון דוקטור בעיר מושבי בקהילת קודש קרוב יגן עליה אלוקים, במכתבו תרופה חדשה הנדפס שנת תקס"ד לפ"ק, אשר בו מזרז את בני עמנו לעשות רפואה בדוקה זאת לכל זרעם, אם זכר אם נקבה בטרם נשמע או נראה פאקען הטבעיים בעולם המסוכנים מאד, וכן נוהגים בקהילת קודש קרוב ובשאר קהלות הקודש, ושמעון הצדיק בדבר הזה הראה לי בכתב רשום על פנקסו כמה מאות ילדים אשר נטע בהם הפאקען, וכולם יצאו בשלום ושלמים ותמימים בגופם וכל אבריהם, חזקים כראי מוצקים, ועלינו לשבח לאדון כל התולדות ובורא רפואות, בכל השבחות ברכות והודאות על רוב חסדו אשר גבר עלינו בדור הזה ברפואה הנזכרת, הנגלית לנו ולבנינו עד עולם לעשותה להחיות אותנו ואת זרעינו, ובכן תן דעתך עליה אחי וראש, אחוז בזה למען תזרע ולא תקצור וכו'.

ואעפ"כ מרעיש מאד נגד המחמירין בזה וכו' וכו', סוף דבר כבר נתפשט היתר זה בכל ישראל, ואע"פ שבתחילה היו קצת מערערין כדמוכה בספר הברית, כבר נתפשט ההיתר וכו'.

ואעתק עוד קצת מדבריו הנפלאים שם, דטובא איכא למשמע מינייהו לגבי כמה מטענות המערערים גם בנידוננו, כי להלן שם ממשיך עוד וז"ל: ומה שטענת, דרק מיעוט חלו ומיעוט מות, לע"ד כל מחלה מהלכת דהיינו מחלה מרבקת חשיבא שכיחא חזיקא, אע"ג דמעוטא הוא, דמעוט המצוי חיישינן כגון בכדיקת הריאה ובכדיקת ושט האוזות הפטומות, ואמרו רז"ל דשלוחי מצוה אינן יכולין לסמוך על זכות המצוה היכא דקביע חזיקא, ואין הכונה שיש כאן רוב דפשיטא דרוב דינו כודא, ולא הותר ליכנס לסכנה ברורה משום מצוה.

ומה שכתבת שרוב החולין נשארו בלי טומין, הנה בפקוד"ג אין הולכין אחר הרוב, ועל כל מכה של חלל מחללין שבת כמבואר בא"ח סי' שכ"ח, ופשיטא דשיתוק כמכה של חלל דמי, וכיון שמחללין עליו שבת אי"כ מצוה לרפאותו כמ"ש הרמב"ן בתורה האדם, וכמדומני שכ"כ בבהג"א י"ד סי' של"ו, ואף בסכנת אבר בלבד אע"פ שאסור לחלל שבת במלאכה דאורייתא, הרחיבו מאד צדדי ההיתר בזה כמבואר בא"ח סי' שכ"ח סי"ו, ומה שטענת שאם נגזרה מיתה ח"ו לא תועיל הרפואה, לא ידעתי מאי שנא מהחולה הגדול בעצמו שרשאי לעסוק ברפואת עצמו, וגם פושע הוא אם לא יעסוק כמו שהזכרתי בשם קצור ש"ע, וע"פ שבדאי אם נגזרה עליו מיתה נגזרה בעוון עצמו, וה"ה דיש לו לעסוק ברפואת בנו ולא יאמר בעונוי ימות ח"ו וכו'. ומה שכתבת דלא תעמוד על דם רעך לא נאמר בהצלה שע"י רופאים, אלא ע"י תשובה, ולטעמך תמהני למה ארז"ל דחסיד שוטה הוא זה שאינו מציל אשה הטובעת בנהר, ומה שטוהו, יאמר קצת תהלים להצלחה ולא יסחכל בה, אלא פשיטא שכמו שבכל מצוות התורה נתחייבנו להשתדל במנהגו של עולם ולא לבטוח בהקב"ה שיוזמין לו אתרוג, כך נתחייבנו במצות הצלת נפשות, ועיין בחובת הלכות שער הבטחון בדברי הרשות ופרנסתו אין לו לאדם להשתדל יותר מדאי אלא כפי ההכרח, ועל השאר יבטח בהש"ת, אבל בדבר מצוה ישתדל בכל כחו ולא יבטח בהקב"ה אלא אחר שעשה כל מה שכחו, וכבר הארכתי מאוד בדברים פשוטים מאוד, ע"כ.

יא

- - -

"כל המתעצל בזה עד בא הפאקען הטבעיים על הבנים, וזוהי כי יקרה אסון, חלילה,
עד אלקים יבא במשפטם וענוש יענש בדין שמים"

וממשיך שם בספר הברית להזהיר בדברים חמורים מאוד נגד הנמנעים מזה וז"ל: בדבר הזה הארכתי לזרוז את עמי על הרפואה הנזכרת, שלא יפחדו משום דבר סכנה בו או שום נדנדוד עבירה בו חלילה, כי אחר שאין פחד סכנה בו נפל פחד עבירה מעצמה, בפרט כל אב ואם אשר כל ישעם וכל חפצם וכל עמלם למען יראו זרע יאריך ימים. וכל המתעצל בזה עד בא הפאקען הטבעיים על הבנים, והיה כי יקרה אסון, חלילה, עד אלקים יבא במשפט וענוש יענש בדין שמים, קל וחומר מהבריחה שכתוב בספר שלי"ה שכל מי שאינו בורח עם הילד עתיד ליתן את הדין, וכבר זכר לנו כי לא בכל פעם מועיל הבריחה, וזה [הוואקסין] מועיל בעזרת ה' יתברך תמיד, לכן כל הזרזו בדבר אין מצוה יותר מזה, כי כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא, ע"כ דברי ספר הברית.

¹ וראה עוד הוראה ואזהרה חמורה כעין זו מהרה"ק רבי נחמן מברסלב וצוקלה"ה, המובא בשמו בספר אבניה כוזל (ירושלים תרצ"ה) ח"ל (דף ל"ו אות ל"ז): רבינו וצוק"ל אמר, שצריכין לכל ילד להעמיד פאקין קודם רבע שנה, ווארום אויב ניט [כי באם לאו] הוא כמו שופך דמים, אפילו אם דרים הרחק מן העיר, ולישע אפילו בזמן שהקור גדול להעמיד פאקין קודם רבע שנה ע"כ. [וכן מובא בשם הרה"ק הנ"ל שירד להעמיד הפאקין, בס' ונת ציון עמו' מ"ה (במכתב מא' מתלמידיו משנת תרפ"ז) וז"ל: למשל סגולת הצקת הפאקין ביד התינוק בקטנותו, אף שמרגיש לפי שעה יסורין, וכן איזה ימים שמתגבר החום אצל התינוק, אבל מחמת שהמבנים והבקיאים יודעים שאדרבה זאת תהיה לשמירה להילד שלא יחלה ח"ו בסכנה גדולה ח"ו, ולכן ההורים מזרזים א"ע לעשות זאת הסגולה להילד תיכף בקטנותו, וגם רבינו ז"ל הסכים לזרוז בזה כידוע וכי, ע"כ.]

ודברים כעין אלו, כת' גם בס' המיוסד על עניני בריאות האדם ורפואתו "רוח חיים" (לעמבערג שנת תק"צ, בהסכמת הג"ר אלעזר לאנדא נכד בעל גורע ביהודה ומח"ס יד המלך, והוא מיוסד על ספרו של רופא המלך במדינת פרייסן) פ"ט דף ע"ב, וז"ל: ולזאת כל נמצא עפ"י הנסיון, תרופה אחרת בלעדי ההרכבה האומנית (הנקרא אינקולאציאן), ובהערה שם הוסיף וז"ל: עוד נמצא מחדש, מרופא יענר אשר כענגלאנד, הרכבה מרעל אבעבערעות הפרות [הנקרא וואקנאציאן] ע"ג, יקרה איזה פצע או מכה טריה במקום ההרכבה, וכיום השביעי או התשיעי להרכבתו, יתעורר מין קדחת קלה, הבלתי נראה ורגיש כ"כ. תועלת ההרכבה, הוא, שלא יעלה ויבוא עוד על איש כזה חולי האבעבערעות כלל, כאשר יורה הנסיון מרבבות בני אדם, מי יתן יעשה תרופה הזאת בכל מדינה ועיר, והייתי מבטיח בישועת ה' שיבוטל החולי הזה בשלימות רבבות הימים. המתעצל מלעשות התרופה הקלה והנחוצה הזאת לעצמו ולבניו, יחטא לנפשו, למין האדם בכלל ולא לקים בוראו הוא יוצרו, בעבור שהמית או שהפיל בחולי מסוכן כזה, בניו, או אף שהשחית אך תאר פניהם, כמה שהתעצל להרכיב את גופם בשמים או שלש אבעבערעות פורה בבהמה, הוא לא ימצא כפרה לעון עצלות כזה, ונפשו יקלענה בתוך כף הקלע, ע"כ.

וכע"ז כת' גם בס' "רפאל המלאך" (להג"ר יהודה יודל ראזענבערג, בעמח"ס ירות נדרים והזהר בלשה"ק ועוד) וז"ל: פאקען, דאס איז א קראנקהייט, וועלכע האט געפלעגט צו נעמען יערהליך נישט ווייניגער פון הונדערט טויזענד קרבנות, אזא אנשטעקעדיגע קראנקהייט ווי פאקען איז, געפינט זיך נישט דאס צווייטע, נאר א דאנק דעם גרויסען דאקטאר Jenner פון ענגלאנד, וועלכער האט אופגעטוהן צו שטעלען יעדען מענטש קוה-פאקען, נאך ווען ער איז גאר א קליין קינד. דורך די עצה איז די פאקען-עפידעמיע אינגאנצען פערניכטעט געווארן, און היינט ווי די קראנקהייט האט א ארט אנצוהאפען זיך, איז דער מענטש אליין שולדיג אין דעם, בעווייל ער האט פערשפעטיגט צו שטעלען פאקען. און דא ווי די קראנקהייט חאפט זיך אמאהל אן אין א מענטש וואס מען האט איהם יא געשטעלט קוה-פאקין קליינערהייט, איז אויך דער מענטש זעלבסט שולדיג, בעווייל יעדער מענטש דארף זיך שטעלען 3 מאהל פאקען, אלע 10 יאר דארף מען זיך לאזען ווידער שטעלען פאקען, אזוי נאך קען דער מענטש זיין פארזיכערט פון די קראנקהייט, ווארען אפילו אז די קראנקהייט חאפט זיך אמאהל אן ביי אזא מענטש, איז די קראנקהייט א שוואכע, און על פי רוב נישט געפעהרליך, ע"כ.

יב

- יא -

ראיתו של בעל תפארת ישראל, דמותו לעשות הוואקסין להציל את עצמו, אף שעי"ז נכנס לספק סכנה, דאחד מאלף מת על ידו, דגלמוד מק"ו מדברי הב"י בשם הירושלמי דחייב להכניס א"ע בספק סכנה אף להציל חברו תפארת ישראל (יומא פ"ח מ"ז בועז אות ג') וז"ל: **ומזה נ"ל היתר לעשות אינאקולאטיאן [וואקסין] של פאקקען [אבעבועות], אף שא' מאלף מת ע"י האינאקולאטיאן עכ"פ, שאם יתהוו הפאקקען הטבעיים הסכנה קרובה יותר, ולכן רשאי להכניס בסכנה רחוקה כדי להציל א"ע מסכנה קרובה, וראיה לדברי ממ"ש רבי"י בטור ח"מ סוף ס"י תכ"ו בשם הירושלמי דחייב אדם להכניס א"ע בספק סכנה כדי להציל חברו סכנה, והרי ברואה חברו טובע בנהר אינו מוחלט ודאי שיטבע אם לא יציל הוא, וכי לא אפשר שינצל ממקום אחר, ואם חברו יש חיוב להכניס א"ע בספק סכנה, מכ"ש שיהיה בידו להציל את עצמו ע"י הכנסו א"ע לספק סכנה וכו' ע"כ (ועי' בסי' פתחי עולם ומטעמי השלחן ס"י שכ"ט סק"ו שהביא דבריו להלכה). נועד כמה שהחשיבו את הוואקסין של הפאקקען להצלת נפשות, יש לראות גם מדבריו במקום אחר, שדיבר בשבחו של הגוי שהמציא את התרופה של הוואקסין וקראו מ"חסידי אומות העולם", וז"ל [מסי' אבות פ"ג מי"ד, בועז אות א']: ואנחנו רואים כמה מחסידיהן שמלבד שמכירין יוצר בראשית, ומאמינין בתה"ק שהיא אלקית, ועושין גמ"ח גם לישראל, וכמה מהן שהיטיבו ביותר לכל באי עולם, כהחסידי יענער [הוא הד"ר עדווארד זשענער] שהמציא הפאקקענאימפפונג [הוואקסין להחולי הפאקן], שעל ידה ניצולים כמה רבבות בני אדם מחולי ומייתה וממומין וכו'.**

- יב -

הרי לפנינו חוות דעתם הגדולה ופסק הלכה של גדולי הפוסקים הקדמונים מלפני מאתיים שנה, שאין לחוש לחששות כעין אלה שהם מיעוטא דמיעוטא, ולכן התירו ואף חייבו לעשות הוואקסין, והדברים נידונים בק"ו לגבי החולי המהלכת שלפנינו, שהוא חולי של סכנת נפשות ממש והנה העתקתי כל אלה בהחפזי מאוד באשמורת הבוקר, שלא לעכב את תשובתי אף יום אחד, ומכל זה אנו למדים על חוות דעתם הגדולה ומהלכם של גדולי הפוסקים הקדמונים מלפני מאתיים שנה, דברור מללם בכותבם בדברים מפורשים שאין לחוש לחששות כעין אלה, שהם מיעוטא דמיעוטא, וע"כ התירו ואף חייבו לעשות הוואקסין, ועד כדי כך שכמה מהם התירו ואף יש שחייבו לעשותו אף בשבת ע"י גוי.

ואם כל זה אמור אף בנידון של מחלה כדוגמת מחלת הפאקין, הרי הדברים נידונים בק"ו וב"ב של ק"ו לענין חולי המהלכת שלפנינו, שהוא חולי של סכנת נפשות ממש, שיש חיוב גמור עפ"י ההלכה לעשותו, ולא להתחשב עם פטפוטי המערערים בשם רופאים בלתי מוסמכים ומאושרים, במקום חוות דעתם של רופאים מומחים ומוסמכים מכל המדינות בכל קצוי תבל, שהביעו חוות דעתם המקצועית

¹ ראה גם בסי' צמת דוד (חלק שלישי - נוספת לאלף השישי) וז"ל: החכם יענר מענגלאנד רופא מומחה, המציא בשנת תקנ"ט להצמיה ליה נפוח הפרות בכשר האדם להוליד על ידו אבעבועות, למען הצל בני אדם מן האבעבועות (פאקקען) הטבעיים, אשר רבים מתו מהם, ואשר נשארו בחיים אבדו את תואר פניהם ע"כ.

וראה גם ערוך השלחן א"ח ס"י תקע"ו סעי' י"ב וז"ל: אף האבעבועות הוי מחלה מתרבתת, ולכן החיוב להרחיקם מן העיר, ועכשיו אין זה מצוי, כי זה בק"ן שנים המציאו הרופאים להעמיד לכל קטן וקטנה בני שנה או יותר קו"י פאק"ן ועל ידי זה נמלטין ממחלה זו כידוע וכו', ע"כ.

יג

אחרי מבחנים ממושכים שהוא הרפואה היחידה היותר בדוקה למנוע קבלת המחלה, ויושבים ומצפים בכליון עינים שיהא בהישג היד ליתנם לכל בני מדינתם, וכן הוא חוות דעתם המקצועית של "ארגוני הבריאות" מטעם המדינות שבכל קצוי תבל, ו"ארגון הבריאות העולמית" ודעתם של הרופאים הראשיים מכל המדינות שבעולם.

- יג -

עפ"י הדין וההלכה, יש לקבל חוות דעת בעניני רפואה רק מרופא מומחה המאשר מטעם הממשלה ועוד רגע אדבר, בענין מה שראיתי במכתב שהעביר לי מעכ"ת מהשואל, שעונה על מה שאמר לו מעכ"ת ששמיעת דעת רופא להלכה, הוא רק באופן שיש לו תעודה מהממשלה, וע"כ אין להתחשב בדעתם של אותם המכונים מומחים המתנגדים, והשואל דורש מממעכ"ת מראה מקום על זה.

והוא פליאה עצומה בעיני, שת"ח שכותב לרבנים בירורים בענין זה, ישאל שאלה כזאת, כי הרי הדבר מפורש בכמה מספרי הפוסקים, שהעלו כן להלכה בכל תוקף ועוז (וכבר הארכנו מלפני כמה שנים ב"קונטרס אל תפנו" לעורר על דבר זה, שנפרץ בזמנינו שאנשים מקבלים רפאות מרופאים שאינם בקיאים ומוסמכים מהממשלה המחויים דעתם בעניני רפואה למחלות מסוכנות, שעפ"י ההלכה הם בגדר שופכי דמים), ונשתדל נא בזה להביא בקצרה דברי הפוסקים בזה.

הנה הלכה רווחת ופסוקה בשו"ע יו"ד סימן שלי"ו סעיף א' וז"ל: נתנה התורה רשות לרופא לרפאות, ומצוה היא, ובכלל פיקוח נפש הוא. ואם מונע עצמו, הרי זה שופך דמים, ואפילו יש לו מי שירפאנו, שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות, ומיהו לא יתעסק ברפואה אא"כ הוא בקי, ולא יהא שם גדול ממנו, שאם לא כן, הרי זה שופך דמים, ואם ריפא שלא ברשות בית דין, חייב בתשלומין, אפילו אם הוא בקי. ואם ריפא ברשות ב"ד, וטעה והזיק, פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם המית, ונדע לו ששגג, גולה על ידו.

- יד -

דברי הפוסק הקדמון בעל בית הלל, דמי שאין לו רשות מרופאים מומחים, אין לו דין בקי ואסור לו לעסוק בעניני רפואה ובספר הקדמון בית הלל על יו"ד ס"י שלי"ו סק"א כת' על דברי המחבר הנ"ל וז"ל: ונראה מה שכתב אם הוא בקי, ר"ל אם יש לו כתב מאותו מקום שנותנין שם רשות לרפאות מרופאים מומחים, שקורין אותו בל"א דאקטרי"ר"ט, ואף על פי כן צריך רשות בית דין ישראל לרפאות, ואז אם ריפא שלא ברשות בית דין חייב בדיני אדם, ואם קבלו אותו באיזה קהל וגם יש לו כתב כנ"ל זהו מקרי רשות בין דין ופטור בדיני אדם, אבל אם אין לו רשות ב"ד ואף שיש לו כתב כנ"ל חייב בדיני אדם, ועוד אחרת אם יש לו רשות ב"ד אף שאין לו כתב כנ"ל שקורין דאקטרי"ר"ט פטור מדיני אדם, שכן ישנו במדינתנו איזה רופאים שאין להם שום כתב כנ"ל אך שהם מומחים מחמת שקוראים באיזה ספרים של רפואות ומרגלא בפומא דאינשי שהם מומחים, וכיון שקיבלו

יד

עליהם הקהל פטורים מדיני אדם, והטעם כמו שכתב הב"י בשם הרמב"ם וכו', אלא שאינו פטור מדיני שמים עד שישלם הנוק ויגלה על המיתה, הואיל שנודע שטעה והזיק אות המית בידים עכ"ל וק"ל, ע"כ.

והרי לך מדבריו, דרופא צריך שיהי' בו א' מב' דברים, או שיהי' לו רשיון דאקטארא"ט ורשות ב"ד, או שיהי' לו רשות מב"ד וגם קיבלו אותם עליהם הקהל כמומחים, אבל זולת זה אין לו דין רופא בקי.

- טו -

דברי הפוסקים המובחקים, דכחיום שאינו נוהג רשות ב"ד, צריך עכ"פ כתב רשיון "מאוש" מרופאים מומחים ועיי' בהגהות יד שאול (להגאון בעל שואל ומשיב) בהגהותיו הנדי' בשו"ע לסי' הנ"ל, שהביא דברי הבית הילל "דהיינו מה שלוקח כתב שהוא מומחה ועושה פריוואנג [בס' מנחם משיב, בהעתיקו דבריו כתב כאן "פרייגאנג"], וגם צריך רשות ב"ד", ובעוה"ר כעת אינו נוהג רשות ב"ד, ועיי' מ"ש לעיל בס"ר רס"א בחבורי יד שאול וכו', ע"כ.

וכן בס' שלחן גבוה שם סק"ז כתי' על דברי המחבר ז"ל: וקשה מאן דכר שמיה הכא ברשות בית דין לגבי רופא, אם תאמר בית דין של רופאים שסומכים לרופא לרפאות, אם כן יש גדולים ממנו, אם כן אינו רשאי לרפאות שם במקום גדולים, וי"ל דלעולם בית דין ממש, והכא במאי עסקין ברופא שבא מחוץ לעיר, וכתב סמכה מרופאים מובהקים בידו, ונחקרה החתימות בבית דין ואשתמודע להו דאינון הרשוהו לעסוק ברפואות, ומה שכתב רמב"ן שאין בית דין מרשין למי שאינו בקי, רצה לומר אלא אם כן נחקור החתימות שהן הם אמת שהוא רופא בקי, ומדברי הפרישה ופריש נראה דקאי אבית דין ממש, שנותנין לו רשות לרפאות, ולי נראה כמו שכתבתי, דאם אין בית דין חכמים בחכמת הרפואה, מהיכא ידעי שזה בקי או לא, ע"כ.

הרי גם מדבריו מבואר להדיא דצריך רשיון מרופאים מומחים וכנ"ל, ולא עוד אלא שצריכים לברר ולאשר שהרשיון הוא אמת.

- טז -

דברי הבית לחם יהודה שיש חרם שאסור לקבל רפואה מרופא שאינו מומחה, ודברי הערוך השלחן שכעת צריך הרופא להיות מוסמך מהממשלה

וכן כתב במפורש בערוך השולחן שם סעי' ב' כתי' ז"ל: ומיהו אסור להתעסק ברפואות אא"כ הוא בקי ויש לו רשות מב"ד והאידינא צריך להיות מוסמך מהממשלה שיש לו רשות ליתן רפואות לחולאים, וגם לא יהא שם גדול ממנו שאל"כ כשהזיק הרי הוא שופך דמים וכו'.

וחנה יש לזה עוד מקורות הרבה בספרי הפוסקים שלא לקבל חוות דעת ברפואה כ"א מרופא מומחה, ולדוגמא עיי' בספר בית לחם יהודה על יו"ד בס"י שליו סק"ב, שכותב דיש חרם שאסור ליקח רפואה לחלי הגוף אא"כ מרופא מומחה, וכל העובר על זה הרי זה כמאבד עצמו לדעת עיי"ש.

טו

ועי בשו"ת **מנחם משיב** (להגרמ"מ קירשנבוים אב"ד פראנקפורט) ח"ב סי' כ"א וכ"ב **בנידון רופא שעשה וואקסין ("אימפפעי") לילדה לחולי אבעבועות, וניזוקה קצת עי"ז, עיי"ש במו"מ שבינו לבין הגאון בעל חזון נחום מדאמבראווא, וטובא איכא למשמע מתשובתו גם לפרט זה של נידונו, שעם היות שנידון השאלה היתה אם אפשר לחייב את הרופא הבלתי מומחה על ההיזק שנגרם על ידו בעשייתו, להיות שלפי דעת רופאים מומחים הי' הזנחה (נאכלעסיגקייט) מצידו, אף לא עלה על דעתו לחוש שאולי יש למנוע מלעשותו כלל, להיות שקרה דבר כזה וכדו', ואדרבה מבואר מכל סגנון התשובה שאם נעשה ע"י רופא מומחה הי' נידון כרפואה בדוקה וחיובית.**

- יז -

דבריהם של עוד פוסקים וותיקים שמחוייבים לבקש את הרופא היותר מומחה, ודברים כדרכונות נגד "רופאי אליל שלא הגיעו לפרקן ונכנסים בעובי הקורה עם חוצפא יסני"

ובספר **צדה לדרך** (מאמר ה' כלל ב' פ"ב), מזהיר באזהרה חמורה וכותב **דכל מי שאינו יודע בטיב מלאכת הרפואה לא יהיה לו עסק בה, אם ירצה שלא להתחייב בנפשו, כי רבים חללים הפילה חסרון הידיעה ועצומים כל הרוגיה.**

וכן גאון עוזינו הרחיד"א **ברכי יוסף** ביו"ד סי' של"ו אות ד' מזהיר את החולה שמחוייב לבקש היותר מומחה ואם לא חובל בעצמו היות והאידינא שכיחא דלא בקיאי כלל והן הן המזיקין ופרוונקא דמותא כאשר מושל ימשול הרמ"ז זלה"ה, ורבים חללים הפילו ע"כ. וכ"כ בספרו **שיורי ברכה** שם דחובה על הרבנים להודיע דין זה שלא יהא גדול ממנו, לרופאים הבחורים הקופצים בראש לרפאות החולים במקום שיש גדולים ובקאים מהם.

וכן בספר **מסגרת השלחן** על יו"ד אחרי העתיקו דברי הברכ"י הנ"ל מוסיף וכותב, והן בעון חוללנו והמכשלה הזאת תחת ידי הרופאים חדשים מקרוב באו, לא אבו שמוע ורובא דרובא הם רופאי אליל שלא הגיעו לפרקן ונכנסים בעובי הקורה, חוצפא יסני, דההדיוט קופץ לפני מי שגדול ממנו בחכמה ומנין, ורבים חללים הפילו והולכים כסומא בארובה ע"ש.

- יח -

"אוי להם לרופאים כאלו שעליהם אמרו טוב שכרופאים לניהנם, שהם מרבים שפיכות דמים בעולם, ולא כל הרוצח ליטול את השם רופא מובהק יבוא ויטול"

ומה מאוד קולע אל השערה בענין זה לשונו הזהב של בעל **פלא יועץ** (אות ר' ערך רפואה) וז"ל: רופא, צריך הוא לדרוש ולתור בחכמה טרם עסקו ברפואה שלא יצא מן השורה, ובמקום תיקון לא יעשה קלקול, ומה מאוד צריך לפקוח שבע עינים לבל יטעה בדמיונו, כי נפש הוא חובל ואת דמו יבקש הקב"ה, ולא יעסוק במלאכת הרפואה לרפאות את ישראל אלא א"כ בקי בחכמת הרפואה היטב היטב, והן רבים עתה עם הארץ בפרט בערי הברברים יש רופאי אליל שלוקחים מלאכת הרפואה לאומנות להתפרנס

טז

והם לא ראו מאורות ולא למדו חכמת הרפואה מימיהם רק האיש אשר נדבו לבו לקרבה אל המלאכה קונה שם לעצמו שהוא רופא מובהק והוא עוסק במלאכת הרפואה כאשר ימשש העוור באפילה ולא ידע בין ימינו לשמאלו, אוי להם לרופאים כאלו שעליהם אמרו טוב שברופאים גליהנם, שהם מרבים שפיכות דמים בעולם, ולא כל הרוצה ליטול את השם רופא מובהק יבוא ויטול, אלא א"כ יודע בעצמו שבקי בחכמת הרפואה וכו' עכ"ל.

- יט -

המורם מדברינו למעשה, בנוי על דברי גדולי הפוסקים הקדמונים אבירי ההוראה

המורם מדברינו למעשה, בנוי על דברי גדולי הפוסקים הקדמונים אבירי ההוראה, ודברי גדולי פוסקי דורנו, (א) שאין לחוש לחששות רחוקות של היזק או סכנה בזה, שהם מיעוטא דמיעוטא, (ב) ואין לקבל חוות דעת בחלק הרפואה בזה, כי אם מרופאים מוסמכים המאושרים מטעם הממשלה, (ג) ומותר ואף יש חיוב לעשות הוואקסינען, (ד) "המתעצל מלעשות התרופה הקלה והנחוצה הזאת לעצמו ולבניו, יחטא לנפשו, הוא לא ימצא כפרה לעון עצלותו כזה", ו"כל המתעצל בזה, עד בוא החולי על הבנים, והיה כי יקרה אסון חלילה, ענוש יענש בדין שמים"

את זה העלתה מצודתי כעת בכותבי בהחפוי בקדרותא דצפרא ביום קבלת שאלתו לחומר הנושא, וידעתי שיש לדון באריכות בחלקי ההלכה של כל פרט מהני"ל, ויבוא מי שדעתו רחבה מדעתי וירחיב את הדברים כראוי כדת של תורה.

ל' צ'מ' ע'ש'ן

י

מכתב השאלה (שעליה נכתבה תשובה הנוכחית) מחבר הנאון וכו' חובר חיבורים יקרים, הנאון רבי דוד הכהן ראובן עקרון שלישי"א, מחבר ספרי שו"ת מנחת דוד, עם בקשה לדון ולהתעמק בנידון הסוד הלוי העומד על הפרק ונוכל עם פיקוח נפש

בס"ד
יום ט' אלול תל"ס

כבוד הרב הגדול המפורסם מלפניו, הנשוי קבוצתו
צומח הניח ונבדל לבי איש על הצד הנחמד אל תום לב
כל הניכוח והעלות חו"ט מהנה אלמן לזכרה אונן גיג
אמת גיג קיומית בכבוד.

היש טווי און. שחיות וגיבוי חומי פיתון והזמנים
החבג - ובחובי צמון זכור לבי צמון גיג צמון גיג
גיג - גי אמת נחמה כבדיה - צינין לבי צמון גיג

ואמרתי הליכות ודבר שני צמון גיג גיג גיג גיג
און לבי אונן גיג

אמרתי (צמון גיג) צמון גיג גיג גיג גיג
וכי גיג גיג גיג גיג גיג גיג גיג גיג
גיג גיג גיג גיג גיג גיג גיג גיג
און גיג גיג גיג גיג גיג גיג גיג גיג
אנסוב צמון גיג גיג גיג גיג גיג

ובי גיג גיג גיג
בא אונן גיג גיג
גיג גיג

~~ לזכרון עולם ~~

ספר זה נכתב לעילוי נשמת אמי מורת האשה
החשובה מרת חנה פייגל בת ר' ראובן ע"ה

רופאת שניים מומחה שעבדה עם ילדים
במתינות ובמומחיות

למדה בחשק את פרשת השבוע מידי שבת
בשבתו

הדריכני בדרך האמת והיציב בתום לבה

נלב"ע ביום י"א אדר ה'תשע"ז

תנצב"ה

ספר זה נכתב כדי להסיר את החושך שכיסה את הארץ, כמו
שכתוב: "כי הנה החושך יכסה ארץ וכו'" (ישעיה ס' ב').
להערות ולהארות, או לקבל את הספר, נא לכתוב לי באימייל:

verapoy.yerapey@gmail.com